Bouwer van kasteel De Strijdhoef

Willem baron van Dopff

1721 – 1794

Militair, commandant van Breda, gouverneur van Hulst, garnizoenscommandant van Amsterdam, adviseur van stadhouder Willem V, kasteelheer in Udenhout

Unentse biografieën 5

Auteur Adri P. van Vliet
In samenwerking met Erfgoedcentrum ’t Schoor Udenhout-Biezenmortel en het archief van kasteel De Strijdhoef Udenhout

ISBN/EAN 978-90-78933-38-0
Uitgever “Erfgoedcentrum ‘t Schoor Udenhout-Biezenmortel”
Drukkerij ELKA Tilburg
Datum 10 september 2021

© Alle rechten voorbehouden. De uitgever vindt het fijn als gedeeltes uit deze biografie worden overgenomen, mits met juiste bronvermelding.

Voorwoord

De op kasteel Neercanne geboren Willem baron van Dopff is de bouwer van kasteel De Strijdhoef in Udenhout. Het is een wat groot uitgevallen 18de-eeuws herenhuis met een gracht eromheen en een lange oprijlaan ernaartoe in een sfeervolle ambiance en we noemen het kasteel. Dat deed Willem zelf ook. Op een ontwerptekening vooraf aan de bouw staat geschreven *Chateau d'Udenhout*, kasteel van Udenhout.
Willem van Dopff bekleedde hoge functies in het Staatse leger en was topadviseur van stadhouder Willem V van Oranje. Wellicht aan zijn stand verplicht was ook Willem kunstliefhebber. In De Strijdhoef hingen vele schilderijen van Rembrandt, Pieter de Hoogh, Jan Steen, Frans Hals, e.a.

Voor Willem van Dopff was kasteel De Strijdhoef in Udenhout een tweede huis, een verblijf waar hij tot rust kon komen en vrienden kon ontvangen. En wanneer hij op zijn kasteel verbleef, ging zijn werk gewoon door. Hij ontving brieven en schreef brieven. De ontvangen post en zelfgeschreven kopieën van de uitgaande post zijn bewaard gebleven in het omvangrijke archief van kasteel De Strijdhoef, dat daarmee van nationaal historisch belang is, omdat het veelal gaat over de militaire acties en de politiek in de tweede helft van de 18de eeuw. Daarnaast zijn in het archief onder andere militaire instructieboeken en ook verslagen van veldslagen bewaard.

Het Schrijversteam van Erfgoedcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel is verantwoordelijk voor een serie *Unentse biografieën*, boeken over mensen met een bijzonder levensverhaal, dat zich (deels) afspeelt in Udenhout en Biezenmortel. De bouwer van het Udenhouts kasteel is zo'n persoon met een bijzonder levensverhaal.

Gelukkig kwam dr. A.P. (Adri) van Vliet, plaatsvervangend directeur van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie van het Ministerie van Defensie, op ons pad. Hij had interesse in Willem baron van Dopff, ingegeven door de interesse in stadhouder Willem V en ook omdat over de tweede helft van de 18de eeuw relatief weinig literatuur beschikbaar is. Het archief van kasteel De Strijdhoef was voor hem toegankelijk en een belangrijke historische bron. Adri heeft het grote werk voor dit boek gedaan en is verantwoordelijk voor de tekst, waarvoor heel veel dank.

De biografie van Willem van Dopff is geen "Udenhouts boek". Het is algemene geschiedenis. Willem van Dopff was in dienst van Oranje. De tegenstanders, de Patriotten, kregen in de laatste decennia van de 18de eeuw steeds meer invloed en omarmden de Franse Revolutie. Voor Willem van Dopff een doembeeld. Dit boek is feitelijk geschreven, maar de lezer, de liefhebber van geschiedenis, zal zeker de persoonlijke impact van de politieke gebeurtenissen voor Willem van Dopff goed kunnen inschatten. Willem heeft de inval van de Fransen niet mee hoeven maken. Hij overleed in juli 1794 als hoogste militair van de stad Amsterdam, waar hij is bijgezet in de Nieuwe Kerk.

Het is dit jaar, 2021, het 300ste geboortejaar van Willem baron van Dopff.
Nu, anno 2021, 260 na de bouw van kasteel De Strijdhoef, is het kasteel nog altijd in particulier bezit van de erfgenamen, directe nazaten van Willem baron van Dopff.

Hein van den Berg, rentmeester kasteel De Strijdhoef Udenhout
Kees van Kempen, voorzitter Erfgoedcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel

Hoofdstuk 1
Inleiding

In de *Amsterdamsche Courant* van zaterdag 2 augustus 1794 plaatste de redactie het volgende bericht:
'Amsterdam den eersten augustus. Wegens overlyden van den waardige generaal, Baron van Dopff, zyn wy verzogt het onderstaande te plaatsen. Myn waarde echtgenoot, den hoogwelgeboren gestrengen heer Willem Jacob Frederik Baron van Dopff, in leven luit.generaal, chef van een regiment Infanterie, generaal-adjudant van Zyn Doorl. Hoogheid de heer Prins van Oranje en Nassau, commandeur der stad Hulst; mitsgaders commandant der troupen binnen Amsterdam, etc. etc. op den 30sten july jongstleden, het tydelyke met het eeuwige verwisseld hebbende; word zulks hier mede aan alle de heeren generaals, in dienst van deezen Staat; alsmede aan allen, die in eenige betrekking met den overledenen staan, bekend gemaakt'.

Wie was deze generaal die op 30 juli 1794 overleed en waarvan op verzoek van zijn vrouw Seijna, baronesse douairière Van Dopff, geboren baronesse van Borssele het lezerspubliek van deze Amsterdamse krant werd geïnformeerd?

Over Willem Jacob Frederik baron van Dopff is wel het een en ander gepubliceerd. Jan van de Voort stelde in 1982 het boekje *Kasteel De Strijdhoef. Leengoed en kasteel "de Strijdhoef" te Udenhout 1380-1982* samen. Het schrijversteam Erfgoedcentrum 't Schoor leverde in 2011 een schitterende publicatie af getiteld: *Over 't Kasteel. 250 jaar kasteel De Strijdhoef te Udenhout 1761-2011*. Willem Jacob komt in deze publicaties wel voor, maar altijd in relatie met de bouw en bewoning van het kasteel De Strijdhoef in Udenhout.
Zijn militaire loopbaan bleef tot nu toe onderbelicht. Dit is opmerkelijk omdat juist over dit aspect van zijn leven bij een aantal archiefdiensten veel informatie bewaard is gebleven. Honderden, vooral door hem zelfgeschreven brieven vertellen veel over dit deel van zijn leven. Het archief dat op kasteel De Strijdhoef in Udenhout berust, bevat een schitterend brievenboek met afschriften van zijn brieven uit de periode 1781-1794. In het Koninklijk Huisarchief tref je talloze brieven aan die Van Dopff schreef aan stadhouder Willem V in de jaren 1774-1794. Verspreid over diverse gemeentearchieven heb ik nog brieven en nota's uit eerdere jaren aangetroffen, allemaal ambtshalve, als militair geschreven. Dankzij dit materiaal kon ik één kant van zijn levensverhaal, zijn militaire carrière, reconstrueren. Maar ondanks de veelheid aan brieven was het helaas niet mogelijk door te dringen tot de mens Van Dopff. Hoe hij bijvoorbeeld over zijn broodheer de stadhouder dacht, wat hij van het gedachtengoed van de patriotten vond en hoe hij naar zijn kinderen keek, blijft in nevelen gehuld. Slechts een enkele keer krijgen we een inkijkje.

Het levensverhaal van Willem Jacob is opgebouwd rond een viertal thema's: 1. zijn familie roots, 2. zijn militaire carrière met als hoogtepunten commandant van Breda, gouverneur van Hulst, commandant van de troepen in Zeeland tijdens de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) en commandant van het Amsterdamse garnizoen na het vertrek van de patriotten, 3. grootgrondbezitter en bouwer van het kasteel De Strijdhoef in Udenhout en 4. zijn verhouding met stadhouder Willem V.

Hoofdstuk 2
De familie Van Dopff (1650-1742)

Opa Daniël Wolff baron van Dopff

De familie van Willem Jacob Frederik baron van Dopff had Duitse wortels, zij stamde uit Hessen. De eerste Van Dopff die zich in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden vestigde was Willems grootvader Daniël Wolff baron van Dopff. Hij was de zoon van Johan Wolff van Dopff, van beroep schout en tolbeambte in Hanau-Kesselstadt, vlakbij Frankfurt am Main. Zijn moeder Maria Catharina Geiselbach was de dochter van Johann Conrad Geiselbach, schout van Hanau-Neustadt. Voordat Daniël werd geboren was zijn vader al twee keer eerder getrouwd geweest. Na het overlijden van Daniëls moeder trad Johan Wolff van Dopff voor de vierde maal in het huwelijk. Daniël zag het levenslicht op 10 januari 1650 in Hanau. Elf dagen later lieten zijn ouders hem dopen in de evangelisch-gereformeerde plaatselijke Kollegiats-, nu de Marienkirche. Zijn moeder stierf drie jaar na de geboorte van Daniël op 2 januari 1653. Vader Johan Wolff overleed op 3 augustus 1666. Beiden zijn begraven in Hanau.[1]
Van zijn tiende tot vijftiende jaar zat Daniël op de *Hohe Landesschule* in Hanau-Altstadt. Deze school was in 1607 gesticht door graaf Filips Lodewijk van Hanau-Münzenberg en had een reformatorische signatuur. Het was een *gymnasium illustre*, dat wil zeggen dat de leerstof in de hogere klassen die van een universiteit benaderde. Helaas is niets bekend over wat voor leerling Daniël was, hoe zijn schoolresultaten waren en of hij alle vier klassen doorliep. Een groot deel van de bevolking in Hanau was van Franse (Hugenootse) origine. Dit is waarschijnlijk de reden dat Daniël al vroeg op school ook de Franse taal leerde. In zijn latere carrière zou hij zich schriftelijk hoofdzakelijk in het Frans uitdrukken.[2]
Nadat zijn ouders hem '*in seiner Jugend zu allen guten adelichen Tugenden und aufrichtigen Wandel*' hadden laten opvoeden, koos Daniël net zoals veel van zijn leeftijdgenoten voor een militaire carrière om '*Ehr und Ruhm*' te behalen. Op zestienjarige leeftijd trad hij in dienst bij het leger van de graaf van Hanau.[3]
Gedurende of wellicht na zijn militaire opleiding ontwikkelde Daniël zich tot bouwkundige. In 1670 trad hij als civiel architect in dienst van Johan Maurits van Nassau-Siegen, ook wel Maurits de Braziliaan genoemd. Deze Nassauer is bekend als bouwer van het Mauritshuis in Den Haag, maar ook van zijn residentie in Kleef. Keurvorst Frederik Willem I van Brandenburg had Johan Maurits in 1647 tot stadhouder van Kleef en Mark aangesteld en hem in 1664 grond toegewezen om er een Prinzenhof te bouwen. Architect Maurits Post, zoon van de bekende hofarchitect Pieter Post, en Daniël van Dopff maakten de ontwerptekeningen. In totaal zijn er zestien tekeningen bewaard gebleven, waarvan zes van de hand van Van Dopff. Hij tekende onder andere een vooraanzicht en een doorsnede van het Prinzenhof.[4]
Lang duurde zijn dienstverband bij Johan Maurits niet. In 1672 brak er een oorlog uit tussen de Republiek en Frankrijk, de zogenoemde Hollandse Oorlog (1672-1678). De Franse koning Lodewijk XIV, gesteund door zijn bondgenoten de bisdommen Münster en Keulen en Engeland, viel toen met succes de Republiek aan. Binnen korte tijd wisten zij grote delen van de Republiek en het Rijnland te veroveren. In 1673 viel Maastricht in Franse handen en de stad bleef tot aan het einde van de oorlog Frans bezit. Slechts op zee behield de Staatse vloot onder bevel van admiraal Michiel Adriaensz. de Ruyter de overhand tegenover een Engels-Franse invasievloot. Dankzij de militaire steun van Frederik III van Brandenburg, de Duitse keizer Leopold I en de Spaanse koning Karel II slaagde de Republiek er uiteindelijk in aan de territoriale ambities van Lodewijk XIV tijdelijk een halt toe te roepen.

Militaire loopbaan
Daniël van Dopff diende in 1672 bij Johan Maurits zijn ontslag in en nam hij dienst in het leger van de keurvorst Frederik III van Brandenburg. Samen met andere legers van de Duitse keizer en troepen van de Staten-Generaal ontplooide de keurvorst diverse militaire operaties tegen de Fransen in het Rijnland en de Zuidelijke (Spaanse) Nederlanden. De

keizerlijke veldmaarschalk Montecucculi[5] slaagde erin het Franse leger onder bevel van Turenne[6] terug te dringen en voorkwam hiermee de algehele ondergang van de Republiek. Als kwartiermeester-generaal van de Frankische Kreits wist Daniël van Dopff zich in deze jaren te onderscheiden. Na zijn succesvolle deelname aan de Hollandse Oorlog raakte Daniëls militaire carrière in een stroomversnelling. Wellicht op voorspraak van George Frederik, graaf van Waldeck, maakte hij de overstap naar het Staatse leger. Van Waldeck was toen de opperbevelhebber van de Staatse troepen en zou later gouverneur van Maastricht worden. In 1675 stelde de Raad van State Van Dopff aan als ingenieur-fortificatiemeester. Een jaar later volgde zijn bevordering tot luitenant-kwartiermeester-generaal en drie jaar later benoemde de Raad van State hem tot ordinaris ingenieur of fortificatiemeester. Dit was een van de hoogste posities in de militaire ingenieursrangen. Zijn standplaats werd toen Maastricht, waar Van Waldeck na het vertrek van de Fransen door de Staten-Generaal op 30 januari 1679 tot gouverneur was benoemd.[7]
Waarschijnlijk dankzij zijn logistieke en organisatorische kwaliteiten en door zijn uitstekende sociale contacten en goed onderhouden netwerk wist Daniël het middenklasse milieu van zijn ouders achter zich te laten en hogerop te komen. Graaf van Waldeck, stadhouder-koning Willem III, John Churchill, hertog van Malborough, Lodewijk van Baden en Arnold Joost van Keppel, graaf van Albemarle behoorden tot zijn beschermheren. Zij waren het die geregeld bij raadpensionaris Anthonie Heinsius een goed woord voor Daniël van Dopff deden, zeker toen Heinsius na de dood van Willem III in het voorjaar van 1702 de feitelijke leider van de Republiek was.[8]

Huwelijk
Aan het einde van de jaren zeventig was Daniël zodanig 'gesetteld' dat hij aan het stichten van een gezin kon gaan denken. Daniël trouwde met Catharina Maria van Volckershoven, vrouwe van Hartelstein en Ruyff (bij Valkenburg). Haar vader Johan Leonard van Volckershoven had ook een militaire achtergrond. Hij was een kolonel bij de cavalerie van het Staatse leger. Daniël en Catharina kregen twee dochters en twee zoons: Henriëtte Eherenstine (1682-1715), Maria-Cécile (1683- ?), Frederik Karel (1685-1749) en Jan-Pieter (1687- ?). Alle kinderen zijn geboren in Maastricht en gedoopt in de St. Janskerk aldaar.[9]

Van adel
Vrij spoedig na de geboorte van zijn tweede dochter (16 april 1683) maakte Daniël deel uit van een legereenheid onder bevel van Van Waldeck die de Staten-Generaal uitleenden aan de Duitse keizer Leopold I. Hij had zijn bondgenoten opgeroepen hem te steunen in zijn strijd tegen de Turken die grote delen van Hongarije hadden veroverd en Wenen belegerden. Samen met hertog Karel V van Lotharingen, de keizerlijke opperbevelhebber, ontzette Van Waldeck Wenen en wisten zij Hongarije op de Turken te heroveren. Op het kasteel De Strijdhoef bewaarde kleinzoon Willem Jacob Frederik diverse mappen met aantekeningen van deze veldtocht.[10] In 1684 keerde Van Dopff terug in Maastricht. Enkele weken voor de geboorte van zijn oudste zoon Frederik Karel steeg dankzij de Duitse keizer zijn prestige. Bij decreet van 17 oktober 1685 verhief Leopold I hem in de adelstand. Dit als dank voor '*seiner ungemeinen guten Qualitäten, auch sonderbahren Kriegserfahrenheit*'. Daniël Wolff van Dopff was voortaan *Reichsfreiherr*, de laagste adellijke rang die de keizer te vergeven had. Van Dopff poetste zijn adeldom direct enigszins op door zich overal als baron te presenteren. De Nederlandse Hoge Raad van Adel zou pas in 1822 en 1823 de ten onrechte gevoerde baron-titel wettigen.[11]
Bij zijn verheffing in de adelstand kreeg Van Dopff ook een familiewapen toegekend. Bij de samenstelling ervan vergat Daniël niet de band met zijn beschermheer George Frederik, graaf van Waldeck tot uitdrukking te brengen. De Van Waldecks hadden een achtpuntige zwarte ster in hun familiewapen. Daniël koos voor een halve, achtpuntige zwarte ster die rust op een dwarsbalk. Balk en ster delen samen het wapen in vier verzonnen kwartieren van vaders- en moederszijde. Het wapen wordt als volgt in de keizerlijke akte van 17 oktober 1685 omschreven. Een rood of robijnrood schild, waarop in het midden een blauwe of lazuurkleurige band is aangebracht, met daarop een halve, achtpuntige zwarte ster. Bovenop het schild mocht hij nog een adellijke '*Furniershelm*' (toernooihelm), een gouden kroon en

gevierendeelde adelaarsvleugels plaatsen. Twee omkijkende gouden leeuwen, rood getongd, houden het schild vast. Dit familiewapen komt veelvuldig terug op archiefstukken en objecten in en rond het door zijn kleinzoon Willem Jacob Frederik van Dopff gebouwde kasteel De Strijdhoef te Udenhout. [12]

Na de dood van Van Waldeck in 1692 bleef Van Dopff toch in Maastricht actief. De Raad van State benoemde hem in 1694 zelfs tot commandant van deze vesting in plaats van generaal-majoor Nicolaes Frederik Baron van Zobel.[13] De familie Van Dopff betrok daarop de commandantswoning aan de Tongersestraat. Wel had het stadsbestuur op zijn verzoek enkele bouwkundige aanpassingen laten uitvoeren. Bij de aanvaarding van zijn commando kreeg Van Dopff een '*dronck wijn*' ter waarde van tweehonderd pattacons. Ook in latere jaren onderstreepte de Maastrichtse magistraat de relatie met 'hun' commandant geregeld met schenkwijn of een geldbedrag.[14]
Na de Vrede van Utrecht (1713) benoemden de Staten-Generaal Van Dopff officieel tot militair gouverneur van Maastricht. Op 6 juni 1713 legde hij in de Statenvergadering te Den Haag de eed van trouw af. Bij zijn aankomst ontving Maastricht de nieuwe gouverneur met saluutschoten.[15]

Een eigen buitenplaats
Daniël Wolff van Dopff kocht op 14 februari in 1697 van de Luikse burgemeester Guillaume de Wansoulle het kasteel Agimont, later meer bekend als château Neercanne met de daarbij behorende heerlijke rechten. In zijn Maastrichtse jaren verwierf hij bovendien nog de heerlijkheden Eben-Emael (1706), Wahlwiller (1707), Ruyf bij Hendrik-Kappelle in de huidige Belgische provincie Luik (1709), Veljaren bij Hombourg en het Dikkenbos onder Teuven. Toen zijn dochter Henriëtte in 1715 in het kraambed overleed, beheerde hij ook haar landgoed Hartelstein onder Itteren. Met de aankoop van het kasteel en de bijbehorende rechten onderstreepte Van Dopff zijn sociale status. Hij ging mee in de hang naar representatie en in de trend van de nieuwe rijken die op het platteland genoten van het buitenleven. Daniël noemde zich vanaf dat moment heer van Neercanne.[16]
Hij liet het vervallen, oude kasteel Aigmont grotendeels slopen en bouwde er een lustslot voor in de plaats in de stijl van het Hollandse classicisme. Waarschijnlijk tekende Van Dopff zelf voor het ontwerp. Van zijn hand zijn vier ontwerpschetsen bewaard gebleven. Hij zal hierbij zijn geïnspireerd door het Johanniterslot de Sonnenburg bij het huidige Poolse Kostrzyn nad Odra (het vroegere Duitse Küstrin) dat Pieter Post in 1660 voor Johan Maurits van Nassau-Siegen ontwierp. Daniël heeft dit slot zeker gezien toen hij als architect voor Johan Maurits werkte.[17]
Het buiten is volledig opgetrokken uit mergelsteen, afkomstig uit de Cannenberg. De raam- en deuromlijstingen waren in Naamse steen uitgevoerd, alleen de schoorstenen waren van baksteen. Op de westgevel boven de toegang prijkte Van Dopff´s familiewapen met het stichtingsjaar 1698. Voor het kasteel tot aan de Jeker lag een terrastuin bestaande uit drie niveaus. Boven het kasteel kwam het Sterrenbos, een speelhuis en een klein openluchttheater.[18] Op dit kasteel stond jaren later de wieg van kleinzoon Willem Jacob Frederik.
Als commandant en later ook als gouverneur stelde Van Dopff zich verdraagzaam op tegenover andere geloofsgezinden. Zo liet de protestantse Van Dopff op eigen kosten in 1714 de Heilig Grafkapel in Neercanne vernieuwen. Zijn naam en titels zijn vereeuwigd in een gedenksteen boven de deur:

'DANIEL WOLFF BARON DE DOPFF SEIGNEUR DE NEDERCAN DE RUYFF ET DE BEN GENERAL DES DRAGONS ET DE CAVALLERIE DE L'ESTAT VELT MARSCHAL LIEUTENANT DE SA MAIESTE IMPERIALE QUARTIER MAITRE GENERAL DES ARMEES DE L'ESTAT DES PROVINCES UNIES CHEVALIER DE L'ORDRE DE LA GENEROSITE DE SA MAIESTE LE ROY DE PRUCE COLONEL D'UN REGIMENT DE DRAGONS GOUVERNEUR DE MAESTRICHT'.[19]

De bewoners van Neercanne schreven de inspanningen van Van Dopff voor hun kapel echter toe aan het noodlottige ongeval uit 1705. Zijn vrouw, twee dochters en een gouvernante keerden toen per koets terug uit Maastricht. Onderweg werden zij overvallen door een hevig onweer. De koetsier besloot in een mergelgroeve niet ver van de oprijlaan van kasteel Neercanne te schuilen. Het gewelf stortte echter in, waarbij het rijtuig, paarden en inzittenden werden bedolven. Van de koets en de inzittenden werd niets teruggevonden. De lokale bevolking zag dit als een straf van God, omdat de baronesse vlak voor het onweer uitbrak, het rijtuig door een processie had laten rijden.
Inmiddels is wel duidelijk dat er bij dit verhaal enkele kanttekeningen zijn te maken. Beide dochters waren immers na 1705 nog in leven, van de baronesse zijn nog verschillende door haar getekende kwitanties van na 1705 bewaard gebleven en eigentijdse getuigenverklaringen ontbreken. Desondanks blijft het een bijzonder verhaal.[20]
Opvallend zijn de overeenkomsten tussen Van Dopff en zijn latere kleinzoon. Daniël bouwde kasteel Neercanne en Willem Jacob Frederik het kasteel De Strijdhoef. De een stimuleerde toneeluitvoeringen in Maastricht, de ander was een groot liefhebber van toneelopvoeringen in Breda. En beiden lieten een kapel in de nabijheid van hun kasteel herstellen.[21]

Een fataal hoog bezoek?
Een van de belangrijkste gasten die Van Dopff op zijn buitenplaats Neercanne ontving, was ongetwijfeld tsaar Peter de Grote. Tijdens zijn tweede rondreis door West-Europa kwam de tsaar op doorreis van Frankrijk naar Rusland door Limburg. Een regiment dragonders haalde de vorst op 27 juli 1717 bij het kasteel van Gulpen op en escorteerde hem naar Maastricht, dat hem welkom heette met saluutschoten.
Waarschijnlijk wilde de tsaar gouverneur Van Dopff ontmoeten om met hem te praten over zijn militaire expertise en zijn bouwkundige opvattingen over fortificaties. Samen bezochten zij in de vroege avond eerst het door Van Dopff gebouwde fort St. Pieter en maakten daarna een tocht te paard door de onderaardse mergelgangen van de St. Pietersberg. Het stadsbestuur ontving de tsaar aansluitend op het stadhuis en bood hem een diner aan. De volgende dag keek de tsaar vanaf een tribune op de Maasoever naar een spiegelgevecht 'De Bestorming van de Burcht' dat leden van het schippersgilde opvoerden. Na afloop vertrok het gezelschap naar kasteel Neercanne. Na een schitterend diner op het kasteel wandelde de tsaar door de tuinen en het Sterrenbos. In de namiddag reed hij terug naar Maastricht om zich aldaar in te schepen voor zijn reis naar Holland. Het tsarenbezoek kostte de stadskas maar liefst 3.100 gulden.[22]
Enkele maanden na dit bezoek, op 15 april 1718, overleed Daniël Wolff van Dopff op 68-jarige leeftijd te Maastricht. Zijn overlijden wordt soms in verband gebracht met het bezoek van Peter de Grote. Van Dopff had zijn hele leven lang met een pruik op gelopen. Maar bij het bezoek van de tsaar, die pruiken betitelde als luizennesten, vereiste de etiquette dat er gedurende zijn verblijf in Maastricht niemand in het bijzijn van de tsaar een hoofddeksel of pruik zou dragen, ook de gouverneur niet. De gevolgen hiervan laten zich raden. De baron liep een flinke verkoudheid op. Hij werd ziek, kreeg een longontsteking en overleed.[23]

Op 1 mei 1718 werd hij met militaire eer in het koor van de St. Janskerk te Maastricht begraven. Een deftige achttiende-eeuwse begrafenis was altijd een bezienswaardigheid. Het was een uiterst ingewikkelde ceremonie. Een aandachtige toeschouwer kon uit de samenstelling en de volgorde van de rouwstoet precies aflezen wat de afkomst, de positie en de verdiensten van de overledene waren en diens welstand. De begrafenis van Daniël Wolff baron van Dopff was tot in de kleinste details vooraf geregeld. Op het kasteel De Strijdhoef in Udenhout ligt nog steeds een beschrijving van het gevolgde militaire protocol.

Ondermajoor Lindeman zal de begrafenisstoet beginnen, gevolgd door de twee regimenten cavalerie en de twee regimenten dragonders. Dan volgen zes kanonnen, getrokken door paarden die met een rouwkleed bekleed zijn. De regimenten volgen tot aan de St. Janskerk, waar de zes kanonnen op de Vrijthof zullen worden opgesteld. Op de artillerie volgen de vier kosters, daarna een kurassiersofficier te paard, en hij zal voor zich hebben twee sergeanten met hellebaarden en achter zich twee stalknechten. Na hen volgen de officieren die het

familiewapen, de standaard, de degen, de Orde van Generositeit, de helm, de commandostaf, het harnas en de sporen dragen. Op een kleine afstand volgt de stalmeester te paard en dan het rouwpaard, begeleidt door twee palfreniers. Daarna volgen de hofmeester met een lange rouwmantel, twee kamerdienaren en vier lakeien. Dan de lijkkoets, getrokken door zes zwart beklede paarden en begeleidt door zes palfreniers. De slippen van het doodskleed worden gedragen door vier luitenant-kolonels en vier kapiteins van de Dragonders. Dan volgt de heer baron van Nedercan [dit is Frederik Karel van Dopff]*, omhebbende een lange rouwmantel waarvan slippen zullen worden gedragen door twee lakeien. Na de baron volgen de heren generaals, brigadiers, kolonels, luitenant-kolonels, majoors en de verdere officieren van de Krijgsraad.*[24]

De oudste zoon Frederik Karel baron van Dopff informeerde direct de Staten-Generaal, de Staten van Holland, de Raad van State en andere bestuurscolleges over het overlijden van zijn vader, de gouverneur van Maastricht. De Hoog Mogenden reageerden snel en benoemden niet Frederik Karel maar generaal Claude-Frédéric t'Serclaes, graaf van Tilly tot nieuwe gouverneur van Maastricht.[25]
Daniëls kinderen en kleinkinderen zetten de ingeslagen militaire weg van hun vader en opa voort en namen zelf ook dienst in het Staatse leger of trouwden met militairen.

Vader Frederik Karel baron van Dopff

Willems vader Frederik Karel (1685-1749) was de oudste zoon van Daniël Wolff van Dopff. Hij was geboren op 23 november 1685 te Maastricht. Frederik Karel stapte in de voetsporen van zijn vader, nam dienst in het Staatse leger, diende onder de Prins van Hessen-Philipstal en bracht het volgens sommige historici tot generaal.[26]
Over zijn militaire loopbaan tasten we grotendeels in het duister. Helaas ontbreken in de archieven van de Raad van State en de Staten-Generaal zijn aanstellingsbrieven als opperofficier. Ook in andere archieven heeft hij nagenoeg geen sporen nagelaten. Het lijkt erop dat hij in de schaduw van zijn vader opereerde. Bekend is dat in 1702 koning-stadhouder Willem III hem aanstelde tot kapitein over een compagnie infanterie uit het Regiment van generaal-majoor Goor.[27] In 1707 nam hij als kapitein ontslag uit het Regiment van Frederik Thomas van Hangest Genlis gezegd d'Ivoy. Maar tijdens een van de veldtochten in de Spaanse Successieoorlog voerde hij in 1710 bij het beleg van Béthune als kolonel het bevel over een eenheid van driehonderd grenadiers die een bestorming op de stad uitvoerde.[28] Daarnaast was hij kolonel te voet in dienst van keurvorst Karel III Filips van de Palts.[29] Enkele jaren later had Frederik Karel waarschijnlijk een punt gezet achter zijn carrière in het Staatse leger. Bij de Raad van State claimde hij in 1720 de uitbetaling van voorschotten die zijn vader in de jaren 1709-1713 had gedaan. In de notulen van de Raad wordt Frederik Karel dan niet meer met zijn militaire rang genoemd, zoals bij dit college toen gebruikelijk was, maar alleen als heer van Neercanne.[30]

Zijn eerste officiële optreden dateerde uit 1697. Zijn vader was toen te velde en als twaalfjarige, oudste zoon vertegenwoordigde Frederik Karel hem bij de in bezitneming van de aangekochte heerlijkheid Neercanne, de plaats waar de volgende jaren kasteel Neercanne zou verrijzen.[31]
Jaren later in 1715 gaf Daniël van Dopff op het kasteel een groot feest ter gelegenheid van de inhuldiging van zijn zoon Frederik Karel als toekomstige heer van Neercanne. Het werd een plechtigheid die met veel symboliek was omgeven. Bij de grens van de heerlijkheid werd Frederik Karel welkom geheten door twee burgemeesters, schout en schepenen van Neercanne. Allereerst schepte de nieuwe heer met de holte van zijn hand wat water uit de rivier de Jeker. Daarna liep hij naar de gesloten kasteelpoort en ontving hij van de schout de sleutel. Vervolgens luidde Frederik Karel in de slotkapel de klok. Het klokgelui, dat hoorbaar was in de hele heerlijkheid, was een teken van de macht die de heer over Neercanne uitoefende. Tenslotte zwoer Frederik Karel in handen van de schout een drievoudige eed. Hij beloofde hierbij trouw aan de prins-bisschop van Luik. De heerlijkheid Neercanne behoorde

immers tot het prinsbisdom Luik. Ook beloofde hij het katholieke geloof en de rechten van de Neercanners te handhaven.
De beste muzikanten uit het garnizoen en uit de burgerij van Maastricht waren ingehuurd om het feest luister bij te zetten. Op een toneel speelden acteurs de Franse komedie '*La Fête de Village*' (het Dorpsfeest) van Florent Carton Dancourt en voerden een ballet op. Een *souper dansant* vormde de uitsmijter.[32] Een maand later volgde ook nog de belening met het hof van Wahlwiller.[33] Het blijft onduidelijk waarom Daniël van Dopff al bij leven aan zijn oudste zoon deze rechten gaf. Na het overlijden van zijn vader vond op 24 april 1719 voor het Leenhof van Luik de officiële belening van de heerlijkheid Neercanne plaats.[34] Frederik Karel was een man van aanzien geworden.

Huwelijk
1715 was ook het jaar dat Frederik Karel en Cornelia Clara Huyssen van Kattendijke in Middelburg een huwelijkscontract lieten opstellen en daarna trouwden. In het bijzijn van een vertegenwoordiger van zijn vader en twee ooms van Cornelia zetten zij rond hun voorgenomen huwelijk een aantal afspraken op papier. Bruidegom en bruid zouden elk hun bezittingen inbrengen conform opgestelde inventarissen. Bij het overlijden van de bruidegom ontving de bruid een douarie van 20.000 gulden en omgekeerd de bruidegom 30.000 gulden. Vader Van Dopff verklaarde dat het jonge stel levenslang bij hem mocht inwonen, mee kon eten en voorzien zou worden van koetsen, paarden en bedienden, alles passend bij hun stand. Bovendien konden zij rekenen op een jaarlijkse bijdrage van 1.000 rijksdaalders. Zou Frederik Karel onverhoopt eerder overlijden, dan kon Cornelia onder dezelfde voorwaarden gewoon in Maastricht blijven wonen.[35]
Zijn toekomstige vrouw ontmoette Frederik Karel waarschijnlijk enkele maanden eerder voor het eerst toen hij bij de familie Verbergen in Middelburg logeerde en zich '*diverteerde*' met wat jongelieden. Frederik Karel trouwde met de twaalf jaar jongere Cornelia op 10 april 1715. Zij was de dochter van de Middelburgse burgemeester Jan Hendrik Huyssen, heer van Kattendijke, Vossemeer en van Maria Susanna, vrouwe van Zaamslag. Een paar dagen later al circuleerde in de Middelburgse regentenkringen de inhoud van het huwelijkscontract. Vooral dat Cornelia voor haar eigen gebruik een koets met negen paarden en acht bedienden zou krijgen was groot nieuws. [36]
Na het overlijden van de (schoon)ouders verwierf het echtpaar veel onroerend goed in Delfland en op Voorne-Putten. Hun financiële positie was echter uitermate precair. Uit geldgebrek deden zij in de jaren 1716 en 1722-1723 in deze regio's veel hofsteden, landerijen en gorsen van de hand.[37] In 1737 eiste een schuldeiser de betaling van een uitstaande lening van 32.798 gulden die zijn vader had afgesloten met als onderpand zijn onroerend goed. Frederik Karel zag zich gedwongen om het huis, hof, landerijen, weilanden en bossen in Wahlwiller te verkopen en een hypotheek te nemen op zijn goederen bij Hartelstein.[38]
Andere schuldeisers, variërend van kok, kleermaker en wijnleverancier tot advocaat, spanden bijna jaarlijks voor het Laaggerecht van Maastricht zaken tegen hem die allemaal draaiden om niet-betaalde rekeningen van hemzelf of nog uitstaande schulden van zijn vader.[39]

Kinderen
Frederik Karel van Dopff en Cornelia Clara Huyssen van Kattendijke kregen zeven kinderen, waarvan Willem Jacob Frederik de derde was: Johannes Hieronymus (1718)[40], Frederik (1719), Willem Jacob Frederik (1721), Karel Frederik (1723), Willemien (1724), en Willem (1726).[41] Van Wolff Herman van Dopff, die op 25 juni 1749 overleed, zijn (nog) geen geboortegegevens bekend. Na de geboorte van haar jongste kind werd Cornelia ernstig ziek. En omdat '*niet(s) sekerder en is dan de doodt*' lieten Frederik Karel en Cornelia een nieuw testament opstellen door de Maastrichtse notaris J.L. Veugen. De langstlevende zou alles erven. Zijn Zeeuwse rentmeester Anthony de Bevenaege informeerde geregeld naar de gezondheidssituatie van Cornelia. Nog in juli was hij erg blij te horen dat zij van haar ziekte leek te herstellen. Enkele weken later, op 22 augustus 1727, overleed Cornelia toch. Zij werd begraven te Maastricht.[42] Frederik Karel overleed jaren later in een huis op de Groenmarkt in

Middelburg op 13 augustus 1749. Hij werd begraven in de Nieuwe Kerk aldaar. Lange tijd hing in deze kerk aan een van de muren zijn wapenschild.[43] Slechts twee kinderen waren toen nog in leven, Johannes Hieronymus en Willem Jacob Frederik.[44]

Willem Frederik Jacob baron van Dopff

Geboorte, jeugd en militaire vorming

Willem Jacob werd waarschijnlijk geboren op het kasteel Neercanne. Zijn ouders lieten hem op 27 februari 1721 dopen in de St. Janskerk van de Nederduits Gereformeerde Gemeente te Maastricht.[45]

Of Willem Jacob in Maastricht naar school ging of dat hij thuis op het kasteel Neercanne een opleiding kreeg van een gouvernante of huisleraar is helaas niet meer te achterhalen. Jaren later, in 1770, beschreef hij de leerprestaties van zijn oudste zoon Anne. De punten die hij toen noemde, zullen zeker ook in zijn eigen opvoeding en vorming een rol hebben gespeeld. Het ging om enige kennis van het Latijn en de beheersing van de Franse en Duitse taal, zowel mondeling als schriftelijk. Voor de godsdienstige vorming zorgde een predikant. Grote waarde hechtte hij aan wiskundige kennis. Geografie was van essentieel belang. Danslessen maakten eveneens deel uit van de vorming. Ook het (militair) recht en geschiedenis waren vakken die niet gemist mochten worden.[46]

Onduidelijk blijft ook op welk moment en op welke leeftijd Willem Jacob het militaire bedrijf binnenstapte. Het officiersambt oefende een grote aantrekkingskracht uit op jongens uit zijn milieu. Het militaire beroep was in de achttiende eeuw voor hen vaak een familieaangelegenheid. Net als zijn opa en vader trad Willem Jacob op jonge leeftijd, misschien wel op zijn tiende of twaalfde jaar, in dienst bij het Staatse leger. Voor zijn 21ste jaar stond hij in de boeken als cadet, een officier in opleiding. Bij welk onderdeel - artillerie, cavalerie of infanterie - hij zijn ervaring opdeed, is niet helemaal zeker. Gelet op zijn latere aanstelling bij de cavalerie zal hij daar wel de eerste schreden in het militaire domein hebben gezet.

Als cadet kreeg Willem Jacob een verbintenis op ‘avancement’, dat wil zeggen dat hij tot aan de bevordering tot een officiersrang zes jaar of langer mocht dienen. Daarna kon hij ontslag nemen of als officier een verbintenis voor het leven aangaan. Er bestonden in deze tijd nog geen specifieke officiersopleidingen aan een militaire school. De cadetten werden in de praktijk gevormd. Nadat een aspirant-officier voldoende ervaring had opgedaan en in de ogen van zijn meerderen voldeed, volgde een aanstelling in de laagste officiersrang, als vaandrig bij de infanterie of als kornet bij de cavalerie.[47] In het archief van het kasteel De Strijdhoef bewaarde Willem Jacob in een grote blauwe en een kleine bruine kist veel stukken die waarschijnlijk afkomstig zijn van zijn opa Daniël van Dopff. Het gaat om verslagen van veldtochten in Hongarije, Oostenrijk en de Zuidelijke (Oostenrijkse) Nederlanden, beschrijvingen van belegeringen, marsen en de aanleg van militaire kampementen. Ook zaten er diverse orderboeken bij, waarin de dagelijkse orders beschreven staan die door bevelvoerende officieren waren gegeven. Het kan niet anders dat Willem Jacob deze stukken voor zijn eigen militaire vorming heeft gebruikt.[48]

Opvallend blijft dat er in zijn nagelaten militaire archief geen verwijzingen zijn te vinden naar de toen bekende militaire handboeken, zoals bijvoorbeeld de *Korte schets van uurgeeven volgens de hedendaagsche manier* (Den Haag 1733) en *Het groot militair woordenboek* (Den Haag 1740) beide van Johan Dibbetz en *Eene verhandelinge over de militaire discipline* van Humphry Bland (Den Haag 1740) uit het Engels vertaald door Gerard Westerwyk.[49] Wel bezat hij enkele praktische stukken, zoals een exemplaar van een dissertatie over ‘De piek en haar nuttigheid’, een memorie over het kaliber van een geweer en allerlei stukken betreffende ceremonieel.[50]

In 1742 was Willem Jacob ‘volleerd’ en kwam hij op de betaalrol van de Staten van Zeeland te staan. Zij stelden hem toen aan tot kornet in een compagnie paarden van kolonel-commandant Jan François van Vrijbergh. De compagnie maakte deel uit van het Regiment van Willem Maurits, graaf van Nassau-La Leck.[51] Met grote regelmaat maakte hij daarna promoties en steeg hij verder in de militair hiërarchie.

Hoofdstuk 3
Van cadet tot kolonel (1742-1769)

Bij het Staatse leger
In 1742 begon de echte militaire loopbaan van Willem Jacob Frederik baron van Dopff bij het Staatse leger. Dit was toen een beroepsleger. De Republiek had echter te weinig inwoners om een leger van enige betekenis te kunnen vullen. Maar tot de invoering van een algemene dienstplicht is het in de praktijk nooit gekomen. Het Staatse leger werd in de achttiende eeuw op sterkte gehouden door het aannemen van vreemdelingen of door het inhuren van complete buitenlandse regimenten, met name afkomstig uit Engeland, Schotland, Zwitserland en het Duitse rijk. Dit gold vooral voor de infanterie. De cavalerie bestond grotendeels uit ingezetenen van de Republiek. Gelet op zijn afkomst zal Willem gediend hebben bij een ruiterijcompagnie. Immers de eigen bijdragen in de uitrustingskosten waren voor de gewone man niet op te brengen.
Ambitieuze militairen trachtten zo snel mogelijk ritmeester of kapitein te worden en daarna kolonel. Dit waren in het Staatse leger de twee belangrijkste posities. Ook Willem Jacob volgde uiteindelijk deze carrièreweg. Het ritmeester- of kapiteinschap hield altijd het eigendom van een compagnie in en dat van kolonel het eigendom van een regiment. Eigenaar van een compagnie betekende financiële zekerheid. De kapitein mocht de wapens en uitrusting van zijn ondergeschikten als zijn eigendom beschouwen. De kolonel kon, als hij het goed aanpakte, veel verdienen aan het beheer van zijn regiment. Te denken valt aan de slimme inkoop van uniformen en wapens. Daarnaast bleef een kolonel ook eigenaar van een compagnie.[52]

Oorlogservaring
In 1740 overleed de Duitse keizer Karel VI. Opnieuw brak er een grote Europese oorlog uit, de zogenoemde Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748). Veel landen, waaronder Frankrijk, Pruisen (het vroegere Brandenburg), Spanje en Beieren, erkenden Karels dochter Maria Theresia niet als opvolgster. Oostenrijk en Engeland en later ook de Republiek deden dit wel. Vanwege de oorlog, die inmiddels op veel plaatsen in Europa woedde, besloten de Staten-Generaal tot een forse uitbreiding van het Staatse leger. Daarnaast werden troepen verplaatst naar de Oostenrijkse Nederlanden (het huidige België en Luxemburg). Hier had de Republiek nog steeds een groot aantal zogenoemde barrièresteden in bezit die bedoeld waren als een buffer en verdedigingslinie van haar zuidgrens.[53]
Midden in oorlogstijd trad Willem Jacob op 24 april 1742 als kornet in dienst bij een compagnie paarden. Zijn compagnie maakte deel uit van het Regiment Nr. 21 van veldmaarschalk Willem Maurits, graaf van Nassau-La Leck. Het regiment stond op de repartitie (loonlijst) van de Staten van Zeeland. Zijn aanstellingsakte bevindt zich dan ook in het archief van de Staten van Zeeland. Jarenlang zou dit gewest zijn broodheer blijven. Zijn compagnie was gelegerd in Venlo.[54]
Lang duurde Van Dopff's verblijf bij de cavalerie niet. Al op 12 maart 1744 maakte kornet '*G.J.F. de Dopff de Nedercamp*' de overstap naar het Wapen der Infanterie. Waarschijnlijk koos hij vanuit pragmatische overwegingen voor de switch. Bij de infanterie dacht hij sneller carrière te kunnen maken. In de infanteriecompagnie van kapitein Marc Antoine de Costris, die als 10e compagnie deel uitmaakte van het Regiment Swanenburgh, was een vacature ontstaan door het vertrek van luitenant Gerardus de Waal. Van Dopff volgde hem op en reisde af naar Oudenaarde, waar zijn nieuwe compagnie lag ingekwartierd.[55]
In hetzelfde jaar startte Frankrijk een veroveringsoorlog in de Oostenrijkse Nederlanden. De Staatse troepen die de barrièresteden Bergen (Mons), Doornik, Ieper, Menen, Namen, Veurne en Fort de Knocke bezetten, zouden stuk voor stuk door Franse troepen worden opgerold. Mede als gevolg van de gebrekkige staat van de fortificaties en de onderbezetting van de garnizoenen waren zij geen partij voor het superieure Franse leger. Als eerste viel Menen (1744) en als laatste Namen (1746) in Franse handen.

Ook Van Dopff raakte betrokken bij de militaire confrontaties in de Oostenrijkse Nederlanden. Een bataljon van het Regiment Swanenburgh, waar hij deel van uitmaakte, werd overgeplaatst naar Bergen in Henegouwen om het Staats-Oostenrijkse garnizoen aldaar te versterken.[56] Gelet op de journalen betreffende het garnizoen van Bergen, die Van Dopff in zijn archief bewaarde, zou de jonge luitenant in november 1744 in de stad zijn gearriveerd.[57] We komen hem dan tegen bij de indeling van de wachtposten.[58] Tijdens zijn verblijf in Bergen kreeg luitenant Van Dopff een nieuwe aanstelling. De Staten van Zeeland plaatste hem op 27 mei 1746 als kapitein bij het Regiment te voet van kolonel Johan Canisius. Een cruciale plaatsing naar later zou blijken.[59]
Enkele weken na zijn promotie kon Van Dopff zijn militaire kwaliteiten bewijzen. Op 9 juni 1746 vielen Franse troepen - zestien bataljons en 24 eskadrons - vanuit het noorden en zuiden Bergen aan. Daarnaast brachten zij een belegeringstrein, bestaande uit 58 kanonnen en 28 mortieren, in stelling. De *Opregte Haarlemsche Courant* sprak zelfs van 70 mortieren en 130 kanonnen. Tien dagen later volgde nog een versterking met nog meer infanterie, cavalerie en artillerie. Uiteindelijk lagen er 36.000 man rondom de stad. Het beleg startte met een artilleriebombardement. De omgeving van Bergen was wel onder water gezet, maar leverde voor de aanvallers weinig problemen op. Enkele dijken staken zij door, waardoor het water wegstroomde en het daadwerkelijke beleg kon beginnen. In de nacht van 24 op 25 juni 1746 openden de Fransen de loopgraven tussen de Nimi- en de Havrepoort. Het garnizoen bestond uit 4.400 man (2.800 Staatse en 1.600 Oostenrijkse troepen) en stond onder bevel van waarnemend gouverneur, luitenant-generaal Willem Lodewijk Prins van Hessen-Philippsthal. De verdedigers beschikten over voldoende geschut. De belegerden deden in de nacht van 28 op 29 juni tevergeefs een uitval. Wel slaagden zij erin met gericht kanonvuur het graafwerk van de arbeiders enigszins te ontregelen. Desondanks vorderden de loopgraven richting de bastions voor de poorten. Op 4 juli was alles klaar om de Bertamontpoort te bestormen. Eén bastion voor de poort was door mineurs al ondermijnd. Deserteurs van het garnizoen vertelden echter dat dit verdedigingswerk was ondermijnd, zodat de Franse bevelhebber van een bestorming afzag. Uiteindelijk werd het garnizoen met onophoudelijk kanonvuur tot overgave gedwongen.[60]
Van Dopff speelde zich tijdens het beleg wel in de kijker vanwege '*executer volontairement plusieurs ordre et operations millitaires*'.[61] De samensteller van het *Nederlandsch Gedenkboek of Europische Mercurius* schreef in juli 1746 dat Van Dopff bij het beleg '*zich als een officier van eer gequeten heeft*'.[62]
Amper vijftien dagen later - op 10 juli wapperde al de witte vlag - gaf de Prins van Hessen-Phillippsthal zich over. Een opmerkelijke actie omdat de Fransen nog twee bastions (hoornwerken) moesten innemen en nog niet tot bestorming waren overgegaan. Wel speelde op de achtergrond mee dat Bergen bij het geallieerde opperbevel als een verloren buitenpost werd beschouwd en het garnizoen slechts de helft van de vereiste sterkte telde. Een dag later tekenden de partijen de capitulatievoorwaarden; één specifiek voor de Oostenrijkse en één voor de Staatse troepen. Onder het Bergse garnizoen waren 50 doden en 80 gewonden gevallen. De Fransen telden 149 doden en 588 gewonden. Het hele garnizoen raakte in krijgsgevangenschap. Op 13 juli gingen de overlevenden op weg naar de krijgsgevangenkampen. De Oostenrijkers naar Valenciennes en de 'Hollanders' naar Frankrijk.[63] Echter niet Willem Jacob Frederik baron van Dopff. Hij ontsprong samen met een tweetal andere officieren de dans. In de 'Hollandse' capitulatievoorwaarden worden zij uitdrukkelijk '*vrijgemaakt*'.[64] Een verklaring voor zijn aparte behandeling zou kunnen zijn dat de inmiddels tot kapitein bevorderde Van Dopff in de ogen van de Fransen niet tot het 'reguliere' garnizoen behoorde. Het Regiment van kolonel Canisius, waarbij hij sinds mei 1746 was geplaatst, maakte immers geen deel uit van het garnizoen. In de capitulatievoorwaarden voor de Oostenrijkse troepen stond onder artikel VIII dat '*alle d`officieren, welke niet tot dit guarnizoen behoren, zullen vry wezen*'. Hoogstwaarschijnlijk bleef vanuit deze overweging Van Dopff een krijgsgevangenkamp bespaard. In de *Amsterdamse Courant*, de *Leydse Courant*, de *'s-Gravenhaegse Courant*, de *Opregte Nieuwe Groninger Courant* en de *Opregte Haarlemsche Courant* stonden dagelijks artikelen over het verloop van het beleg van Bergen en later over de capitulatievoorwaarden. De bijzondere vrijlating van Van Dopff en consorten was in alle kranten groot nieuws en werd

steeds expliciet vermeld.[65] Een dag na de overgave kreeg Willem Jacob Frederik baron Van Dopff van gouverneur Van Hessen-Philippsthal nog een getuigschrift waarin hij zijn tevredenheid over hem uitte en zijn '*bravoure, experience militaire, et service rendu*' prees.[66] Met een paspoort op zak van de Franse Prins Louis-François de Bourbon, arriveerde kapitein Van Dopff op 15 juli 1746 in Den Haag. In de vergadering van de Staten-Generaal bracht hij verslag uit over het beleg van Bergen, de overgave van de vesting en de vrijlating van de bevelhebber der Oostenrijkse troepen.[67]
Met de aanbeveling van Van Hessen-Philippsthal volgde de ene na de andere benoeming. Willem Jacob verzamelde in de laatste oorlogsjaren als het ware functies die hij soms zelf en soms door vervangers liet waarnemen. Op 26 september 1746 tekende de Raad van State zijn commissiebrief tot adjudant-generaal van generaal-majoor Adolf August van Lindtman.[68] Twee jaar later stelden de Staten van Zeeland, na goedkeuring door stadhouder Willem IV, hem aan tot majoor-titulair in het Regiment te voet van generaal-majoor Alexander Carel graaf van Flodorff-Wartensleben.[69]

Carrière in vredestijd
Toen de Oostenrijkse Successieoorlog met de Vrede van Aken (1748) eindigde, zetten de Staten-Generaal direct het mes in de krijgsmacht van de Republiek. De Hoog Mogenden dankten bijna de helft van de 100.000 militairen af. De vredessterkte stelden zij vast op 36.700 man: 3.500 cavaleristen, 31.400 infanteristen en 1.800 artilleristen. In dit afgeslankte leger maakt Van Dopff verder carrière.
In 1749 komen we Willem Jacob tegen als kapitein in het Regiment van generaal-majoor graaf Van Rechteren. Hij ontvangt dan een akte van changement van Zijne Hoogheid Willem IV, waarin deze goedkeurde dat Van Dopff als kapitein overging naar een compagnie van wijlen kolonel-commandant Matheus van Casteele die een onderdeel was van het Regiment te voet van generaal-majoor graaf Van Flodorff-Wartensleben.[70]
Toen stadhouder Willem IV in 1747 aantrad, bepaalde hij dat alle commandanten elk half jaar '*een schriftelyk Rapport van het gedrag en de conduites der zelver onderhebbende Officieren*' bij hem moesten indienen. Hij wilde op die manier op de hoogte blijven van de vorderingen van zijn officieren. Het eerste rapport moest op 1 januari 1749 zijn ingeleverd. Helaas zijn de beoordelingsstaten, ook die van Willem Jacob, (nog) niet teruggevonden. Toch is het wel duidelijk dat hij in deze jaren goed functioneerde. Zo volgde in 1751 zijn aanstelling tot adjudant van stadhouder Willem IV en later van Willem V. Van Dopff bleef gestaag stijgen op de militaire ladder. Het lijkt er op dat het rapportagevoorschrift een zachte dood is gestorven. Pas onder stadhouder Willem V kwamen er in 1773 nieuwe richtlijnen over het aanleggen en indienen van conduitestaten. Voortaan leverde elk regiment volgens een vast model beoordelingslijsten aan. In de correspondentie van Willem Jacob tref je keer op keer meldingen aan over het insturen van deze informatie.[71]
In 1753 maakte hij de overstap naar het eerste bataljon van het Infanterieregiment van generaal-majoor Carel Christiaan Prins van Stolberg met de functie van kolonel. Bij dit regiment zou Van Dopff voor langere tijd blijven. Hij lag toen in garnizoen in vestingsteden als Hellevoetsluis, Breda en Nijmegen.[72] Met zijn promotie tot kolonel en zijn adjudantschap kon hij op meer vaste inkomsten rekenen. Het is in deze tijd dat de dan 32-jarige baron zich op de huwelijksmarkt begeeft. In het volgende hoofdstuk komt zijn bruid uitvoerig aan de orde.
Op 5 juli 1762 is Willem Jacob majoor (effectief) in het Regiment Stolberg. Drie jaar later staat hij ook op de rol bij het eerste bataljon in het Regiment De Brauw als luitenant-kolonel. Een jaar later volgt zijn benoeming tot kolonel in het tweede bataljon van dit regiment.[73]

Ruzie met zijn meerdere
In 1768 blijkt hij een overstap te hebben gemaakt naar het tweede bataljon van het Regiment Raders.[74] Het is wel zeker dat deze wisseling te maken had met een kwestie met zijn toenmalige meerdere luitenant-generaal Daniël de Brauw. De laatste was totaal verrast toen hij tijdens de monstering van de troepen bemerkte dat militairen uit zijn tweede bataljon er anders bijliepen. Bij zijn aantreden in de zomer van 1766 als kolonel van het tweede bataljon constateerde Van Dopff dat de uitmonstering van zijn militairen '*in een zeer slegten staat*'

was. Eigenmachtig gaf hij opdracht hun uniformjassen in te korten. Bovendien besprak hij met een leverancier een mogelijke aanpassing van de hoofddeksels. Dit was tegen het zere been van de generaal. De Brauw eiste schriftelijke excuses van zijn ondergeschikte. Willem Jacob reageerde tot tweemaal toe in zijn ogen '*op eene zeer aanstootelijke en belachgelijke wijze*' met hatelijke kritiek en ongepaste bedreigingen, totaal niet passend bij zijn positie. Uiteindelijk deed De Brauw zijn beklag bij stadhouder Willem V. De Prins greep niet hard in. Willem Jacob had als zijn adjudant waarschijnlijk veel krediet. De stadhouder eiste dat Van Dopff '*in onbewimpelde termen en zonder eenige dubbelzinnigheid*' bij zijn meerdere schriftelijk excuses aanbood, en voortaan het invoeren van nieuwigheden eerst met zijn commandant besprak. Zo niet, dan was hij genoodzaakt maatregelen tegen Van Dopff te nemen en zou er een rechtszaak volgen. De excuusbrief aan De Brauw kwam er met '*hebbe nogmaals d'eer U Wel Edele excuus te vragen weegens het gepasseerde, als meede over den inhout van mijn twee missiven (..) en betuyge dat mijn, zoowel het een als het andere ten uytterste leed is, en wensche wel dat sulks nimmer ware gepasseert en mijn omsigtiger en meer overeenkomstig aan mijn pligt gedragen had. Verder belovende dat mijn in het vervolg met meerder respect en attentie ontrent U Wel Edele en deszelfs ordres* [zal] *aanneemen*'.[75]

Uiteindelijk liep voor Van Dopff alles met een sisser af. Een jaar later maakte hij opnieuw promotie. Willem Jacob ontving toen een aanstelling als grootmajoor van de vesting Breda. In deze stad zou hij zich als opperofficier verder ontwikkelen.

Hoofdstuk 4
Huwelijk en gezin

Seijna Anna Elisabeth, baronesse van Borssele
Willem Jacob Frederik van Dopff ontmoette in 1753 of 1754 na zijn aanstelling tot kolonel voor het eerst zijn toekomstige vrouw, de twintigjarige Seijna Anna Elisabeth, baronesse van Borssele. Zij was de dochter van Willem Hendrik baron van Borssele, heer van Geldermalsen en burgemeester te Zaltbommel en van zijn eerste vrouw Albertina Clasina, baronesse van Brakel. Seijna zag het levenslicht in Zaltbommel. In de Grote of St.Maartenskerk werd zij op de tweede kerstdag van 1733 gedoopt. Haar moeder overleed vijf dagen na de bevalling. Vader Willem van Borssele hertrouwde vrij snel met Maria van Wijhen. Zij kregen een zoon die zij de namen Adriaen Johan meegaven. Seijna's halfbroertje werd eveneens in de Zaltbommelse kerk gedoopt.[76]
Willem Hendrik wist zijn enige dochter op negenjarige leeftijd te 'plaatsen' in het adellijke stift van Zennewijnen. Hoewel van oorsprong een vrouwenklooster van de Premonstatenzer Orde, was het klooster al lange tijd ter ziele. Wel had de Ridderschap van de Tielerwaard de eigendommen van het voormalige klooster veiliggesteld. De kloostergoederen kwamen uiteindelijk in een soort stichting terecht "Het adellijke stift te Zennewijnen". Uit de opbrengsten kon lange tijd een aantal ongehuwde adellijke dames een prebende, dat wil zeggen een jaarlijkse uitkering, krijgen.[77] Tien jaar lang van 1742 tot en met 1752 ontving eerst haar vader, na zijn overlijden in 1746 haar oma en tenslotte Seijna als stiftsfreule zelf elk jaar honderd gulden.[78] In 1753 had Seijna het stift 'verlaten'. Zij woonde toen in Den Haag en ging er ook naar school. Daar liet zij op 15 maart 1752 voor de plaatselijke notaris Hendrik Willem Prangan een testament opstellen.[79] Vanwege het bezit van twee lenen op de Veluwe, die behoorden tot de abdij van Elten, vroeg en verkreeg Seijna van de abdis toestemming om deze in haar testament op te nemen. De abdij lag in Hoog-Elten aan de Nederrijn en was gesticht in 967. Net als het stift Zennewijnen, waar Seijna lange tijd inkomsten uit had, kenden dit veel grotere stift alleen (hoog)adellijke dames die tot aan de opheffing in de negentiende eeuw de abdijgebouwen bewoonden. In Seijna's tijd was Maria Francisca II, gravin van Manderscheid-Blankenheim abdis. Een vertegenwoordiger van de abdis bekrachtigde haar testament op 10 april 1752.[80]

Huwelijk
Haar vader en stiefmoeder leefden niet meer toen de twintigjarige Seijna in contact kwam met de jonge baron Willem Jacob Frederik van Dopff, kapitein en adjudant van regentes Anna van Hannover, de weduwe van Willem IV. Mogelijk ontmoetten zij elkaar in Haagse kringen. Zowel Seijna als Willem woonden toen in het kloppend bestuurshart van de Republiek. De Staten-Generaal, de Raad van State, de Staten van Holland en ook de stadhouder waren op loopafstand aanwezig. Seijna woonde wellicht bij haar oom Jan baron van Borssele en Eerste edele van Zeeland. Als vertegenwoordiger van de Staten van Zeeland verbleef hij veelvuldig in Den Haag om de vergaderingen van de Staten-Generaal bij te wonen. Willem Jacob beschikte vanwege zijn adjudantschap aan het stadhouderlijke hof over een woonadres op de Princessegracht. Of hij daar daadwerkelijk veel was, blijft onduidelijk. Hoewel een ontmoeting in Den Haag tot meer kan hebben geleid, ligt het voor de hand dat Seijna's voogden, de al eerder genoemde Jan baron van Borssele en zijn broer Filips baron van Borssele, kolonel in het Staatse leger, voor hun nichtje een huwelijk arrangeerden.
Zeker is dat met hun instemming Seijna en Willem op vrijdag 24 januari 1755 in Den Haag in ondertrouw gingen. De zondag daarop volgde de eerste huwelijksproclamatie. Een week later togen beiden naar de Haagse notaris Prangan om de huwelijkse voorwaarden op te stellen. Willem Jacob werd vergezeld door zijn neven: kapitein Louis Wolff Bernard van Volckershoven en luitenant Charles de Saumaise. Namens Seijna's voogden gingen de advocaat bij het Hof van Holland, Johan Brouwer, en twee vertegenwoordigers van de ridderschap van Gelderland en Utrecht mee. De laatsten zullen aanwezig zijn geweest omdat Seijna diverse lenen in beide gewesten bezat. Bruid en bruidegom spraken af dat zij

beiden hun bezittingen zouden inbrengen, waarvoor elk een overzicht (inventaris) van hun goederen zou laten opstellen. De langst levende behield alle 'meubilaire goederen' en leengoederen. Beiden mochten testamentair 150.000 gulden vermaken.[81]
De huwelijksplechtigheid vond plaats in de Hofkapel op het Haagse Binnenhof. Hier was sinds 1591 de Waalse kerk gevestigd. De laatste Franstalige protestantse dienst vond er op 19 oktober 1806 plaats. Koning Lodewijk Napoleon Bonaparte liet toen de kerk opnieuw voor de rooms-katholieke eredienst inrichten en wijden aan Jacobus de Meerdere. De katholieken gebruikten tot dat moment een schuilkerk aan de Oude Molstraat. Als vergoeding ontving de Waalse gemeente een vergoeding van 60.000 gulden en een nieuw orgel. Dit geld gebruikten zij voor de bouw van de Eglise Wallone aan het Noordeinde.[82]
In de dienst van zondag 9 februari 1755 gaven zij elkaar het ja-woord. Hofpredikant ds. Jean Royer zegende het kerkelijk huwelijk in. Uit de kerkenraadnotulen van de Waalse kerk blijkt niet dat Seijna of Willem Jacob daadwerkelijk deel uitmaakten van deze gemeente. Zij staan er niet als lidmaat geregistreerd.[83]
Een week na hun huwelijk bezocht het jonge echtpaar opnieuw notaris Prangan. Zij lieten toen vastleggen dat Nicolaas Hooreman, agent en solliciteur-militair in Den Haag, een inventaris van Seijna's bezittingen zou opstellen. In overleg met haar voormalige voogden maakte Hooreman ook de eindafrekening. Opvallend is dat de notaris in de akte vastlegde dat beiden al in Maastricht woonden.
Direct na hun huwelijk was het jonge echtpaar naar Maastricht verhuisd. Bij notaris Leonard Thielen lieten zij op 13 oktober 1755 een gezamenlijk testament opmaken. De eerder opgemaakte huwelijkse voorwaarden bleven van kracht. Wel stond nu beschreven dat bij het overlijden van de een de ander als universeel erfgenaam alle bezittingen zou erven. Indien er kinderen waren, kregen zij hun legitieme deel en ging het restant van de erfenis naar de langstlevende. Daarnaast stelden de testateurs elkaar aan als executeur-testamentair en als voogd over hun eventuele minderjarige kinderen of medeerfgenamen. Uit dit testament blijkt ook hoe gefortuneerd Seijna van Borssele was. Als zij eerder overleed, kreeg Willem Jacob naast datgene wat al in de huwelijkse voorwaarden hem was toegekend nog eens 145.000 gulden.[84] Gelet op de mogelijke implicaties rond dit testament hechtten diverse autoriteiten er hun goedkeuring aan. Het betrof opnieuw de abdis van Elten, stadhouder Willem V als graaf van Culemborg, de Staten van Gelderland en Zutphen als heren van Bahr en Lathum en Willem Hendrik baron Piek als leenheer van de bezittingen te Zoelen.[85]

Het gezin Van Dopff
Willem Jacob en Seijna kregen twee zonen en drie dochters. De oudste zoon Anne werd gedoopt in Maastricht op 13 november 1755. Daarna volgden twee dochters, beiden gedoopt in Tiel, Maria Elisabeth Cornelia op 18 maart 1758 en Maria Susanna Johanna op 2 januari 1760. De twee jongste kinderen zagen het licht in Breda. Zij werden gedoopt in de Waalse kerk aldaar, Alexander Hieronymus Wolraad Hendrik op 10 april 1765 en Eleonora Gabriella Adriana Seijna op 10 juni 1767.[86]
Na de geboorte van hun oudste zoon Anne verhuisde het gezin naar Tiel. Op 8 januari 1760 verleenden de schepenen van Tiel aan heer Willem Jacob Frederik van Dopff het burgerrecht en mocht hij zich in de stad vestigen. Wel moest Van Dopff een borg stellen. Hij verpandde hiervoor vijfhonderd gulden op het Hof van Arkel.[87] Dit statige pand was van oorsprong een versterkt huis in de stad geweest en door de familie De Cocq van Opijne verbouwd tot een woonhuis op stand. Na diverse verkopingen was het huis in bezit gekomen van de familie Van Borssele en vererfde het uiteindelijk op Seijna. Het monumentale herenhuis en het bijbehorende koetshuis stonden aan de Korenmarkt vlakbij de Burense Poort met een torentje tegen de linkerhoek van de voorgevel.[88] De jaarlijkse verponding bedroeg veertien gulden.[89]
Toen de Van Dopff-en het huis betrokken, waren er overal plafond- en muurschilderingen aanwezig, die geschilderd waren door Jacob van Heumen en Willem van Kessel. Zij werden nog geroemd in een Amsterdamse veilingcatalogus uit 1898: '*Les textures et les plafonds provenant du château "La cour d'Arckel" à Tiel, forment une texture de grand salou, peint à l'huile sur toile, se composant d'onze toiles à sujets mythologiques et d'une plafond composé de trois panneaux*'.[90] Van Kessel verluchtigde ook de burgemeesterskamer in het oude

raadhuis van Tiel met vijf voorstellingen uit de Aeneis van Vergilius. Wellicht dat de aanwezigheid van deze schilderingen later Seijna en haar man inspireerden om hun nieuwe behuizing De Strijdhoef in Udenhout te verfraaien door er de behangschilderingen van schilder Dirk Dalens III te laten ophangen.[91]
Het gezin Van Dopff bleef tot medio 1764 in Tiel wonen, dat wil zeggen Seijna en haar drie kinderen. Willem Jacob zelf zal vanwege zijn militaire carrière veelvuldig elders gebivakkeerd hebben. Op 1 november 1764 huurde een zekere Van Hulst zes jaar lang voor driehonderd gulden het pand. Uiteindelijk verkocht Seijna het Hof van Arkel in 1774 aan mr. H.J. van Galen.[92]

Kinderen

Anne
Anne van Dopff trad in voetsporen van zijn vader. Hij beëindigde zijn militaire loopbaan als generaal-majoor der Infanterie. Toen zijn vader in 1794 overleed 'erfde' Anne zijn regiment, maar nu wel met de naam 'Regiment Anne van Dopff'. In 1795 nam hij ontslag en tijdens het Koninkrijk Holland en de periode van de Franse overheersing was hij ambteloos. Na het vertrek van de Fransen trad hij in 1814 toe tot de Ridderschap van Noord-Brabant.
Anne was op 11 juli 1780 te Breda getrouwd met Sophie Julie Bouquet. Zij was de dochter van luitenant-generaal der Infanterie Nicolaas Louis Bouquet en Marie Sophie Bergier. Bouquet was 'eigenaar' van een Regiment Zwitsers. Sophie kreeg als een soort bruidsschat maar liefst 60.000 gulden mee in ruil waarvoor haar vader 'vrije tafel en [in]woning' kreeg. Gelijktijdig nam Willem Jacob de inkomsten uit het Regiment Zwitsers van Bouquet over. Als tegenprestatie moest hij aan Bouquet jaarlijks 525 gulden betalen.[93]
Hun zoon Willem Frederik Lodewijk Anne van Dopff verkeerde als een echte Van Dopff in het militaire circuit. Hij trouwde met generaalsdochter Cornelia Jacoba Kraijenhoff. Als officier diende hij onder koning Lodewijk Napoleon en later in leger van Napoleon. Hij maakte de tocht naar Rusland mee. Op de terugtocht overleed zoon Willem op 14 augustus 1813 in een hospitaal te Neustadt. Dochter Sophie Maria Seijna Louise huwde met Friedrich Anton Wilhelm Musculus, een majoor uit het Pruisische leger.[94]
Op 63-jarige leeftijd overleed Anne, omschreven als gepensioneerd generaal-majoor, in Breda.[95]

Maria Elisabeth
De oudste dochter van Willem Jacob en Seijna, Maria Elisabeth, trouwde op 26 september 1782 met Jan Louis Thieman baron van Tengnagell tot Bronckhorst. Hij was geboren in Deutekom en majoor in het Regiment Cavalerie van luitenant-generaal Jan Willem de Famars. Daarvoor maakte hij deel uit van een eskadron Cavalerie van het Gardes du Corps van de stadhouder en van het Regiment van Hessen Philipsthal.[96] De kerkenraad van Hulst gaf haar een week eerder een attestatie mee naar Oisterwijk. Waar zij elkaar leerden kennen blijft onduidelijk. Zij woonde toen in Hulst en hij was met zijn regiment gelegerd in Breda. Jan Louis' vader 'regelde' waarschijnlijk een en ander met Seijna toen zij op het kasteel De Strijdhoef vertoefde en Willem Jacob in Vlissingen verbleef.[97]
Hulst was een aantal jaren hun woonplaats omdat Van Tengnagell in 1784 eerst als ondermajoor van Hulst en in 1788 tot grootmajoor werd aangesteld. Zijn schoonvader, hoewel meestal niet aanwezig, was in die tijd nog steeds gouverneur van Hulst.
In 1792 woonde het echtpaar in 's-Hertogenbosch. Hun dochter Gulielmina werd daar gedoopt in de Waalse Kerk. Oma Seijna, overgekomen uit Amsterdam waar opa Willem Jacob toen garnizoenscommandant was, trad op als een van de doopgetuigen.[98]
Bij de overgave van 's-Hertogenbosch aan de Fransen (1794) was Van Tengnagell commandant van de cavalerie. Hij trad daarna als intendant in dienst van koning Lodewijk Napoleon en verkreeg een aanstelling als ontvanger van de koninklijke domeinen. Op 6 december 1806 kreeg hij opdracht het vervallen paleis Het Loo in Apeldoorn op te knappen.[99] Daarna volgde een kortstondige benoeming tot directeur van een onderafdeling ('*succursale*') van de Koninklijke Militaire School in Honselersdijk. Vanuit de Haagse hoofdvestiging zouden vijfhonderd kwekelingen, afkomstig uit allerlei armen- en weeshuizen,

in Honselersdijk aan Van Tengnagell worden toevertrouwd. Hij moest ze tot militairen klaarstomen. Maar in 1811 viel het doek al voor deze opleiding. Tengnagell was vanaf dat moment '*colonel surnuméraire*'.[100]
Het echtpaar kreeg een zoon en zes dochters.[101] Maria Elisabeth overleed in Cambrai in 1831.[102]

Maria Susanna
De tweede dochter Maria Susanna trouwde wel in haar woonplaats Hulst. De bruidegom was jonkheer Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz, geboren in Veere, kapitein in het Regiment Mariniers van generaal-majoor Van Douglas en gelegerd in de Meierij van 's-Hertogenbosch. Op 22 december 1787 ging het bruidspaar in ondertrouw en een maand later volgde de kerkelijke inzegening van het huwelijk.[103] In de week van de ondertrouw was Jan Carel in Hulst en bezocht hij samen met zijn aanstaande bruid en zijn schoonmoeder notaris P.J. Joly. Zijn aanstaande schoonvader had zijn vrouw gemachtigd om namens hem bij de notaris te laten vastleggen dat het bruidspaar jaarlijks van de Van Dopff-en vijfhonderd gulden zouden krijgen. Opvallend is dat bij het opstellen van deze notariële akte ondermajoor Christiaan Ebertz als getuige mee tekende. Waarschijnlijk was hij aanwezig omdat hij tijdens de afwezigheid van Van Dopff in Hulst zijn financiële zaken aldaar regelde.[104]
Ook de andere kinderen kregen bij hun huwelijk een jaarlijkse toelage van vijfhonderd gulden. Pas na hun vaders overlijden in 1794 kwam hierin verandering. Seijna verlaagde toen uit bezuinigingsoverwegingen dit bedrag tot driehonderd gulden.[105]
Maria en Jan Carel zullen hoogstwaarschijnlijk via het netwerk van hun ouders elkaar hebben ontmoet. Beide vaders waren namelijk als militair voor langere tijd in Zeeland gestationeerd en hun moeders hadden elk Zeeuwse 'roots'. Zij kregen vijf kinderen, waarvan er vier op jonge leeftijd overleden. Slechts Wilhelmina Elisabeth Johanna, gedoopt op 26 juni 1794 te Breda, bereikte de volwassenheid.[106] Opvallend is dat Jan Carel met de rang van luitenant-kolonel zelf in 1790 ontslag nam uit militaire dienst. In de periode tussen zijn eervol ontslag en de geboorte van Wilhelmina verhuisde het gezin naar Breda. Jan Carel werd daar '*receveur de l'etat*', of wel ontvanger van de belastingen. Jan Carels contacten met koning Lodewijk Napoleon waren dermate goed dat hij door hem in de adelstand werd verheven. Voortaan was het Jan Carel baron van Franckenberg en Proschlitz.[107]
Maria Susanna schijnt een vrouw te zijn geweest die van wanten wist. Zij hield van jagen en was daar erg goed in, reed uitstekend paard, en voor die tijd zeer bijzonder, zij rookte. In de familie ging het verhaal dat zij in juli 1808 de hoofdpersoon was in een klein drama dat zich afspeelde tijdens een jachtpartij op kasteel Nemerlaer in Haaren. Op het terrein werden vaker jachtpartijen gehouden, vooral vossenjachten, omdat de vossen veel schade aanrichten in de omgeving van de uitgestrekte bossen nabij Nemerlaer. Al enkele jaren was het traditie dat Napoleon Bonaparte speciaal voor deze vossenjacht naar Haaren kwam. Bestuurders van de Nederlandse departementen waren hierbij aanwezig, onder wie zijn broer koning Lodewijk Napoleon. Ook lokale notabelen waren uitgenodigd. Baron Jan Carel en zijn echtgenote Maria Susanna waren ook van de partij. Op een zeker moment zag Maria Susanna iets bewegen in het struikgewas. Ze dacht dat het "een vos" was en schoot het dier dood. Maar het dier bleek de geliefde hond van Napoleon te zijn. De keizer was woedend. Hij ontbood haar. Maria Susanna maakte echter zoveel indruk op hem dat hij haar toestond op al zijn gronden vrij te mogen jagen. Waarschijnlijk duidt deze familieoverlevering meer op het feit dat Maria's moeder in 1809 de jachtrechten in Udenhout en de helft van Berkel had gekocht van de eigenaar van kasteel Nemerlaer dan op de 'goedheid' van Napoleon.[108]
Pieter Jacob Costerus, een student bij de Utrechtse Vrijwillige Jagers, bezocht in mei 1831 het kasteel. In zijn dagboek bevestigde hij in grote lijnen het beeld van deze opmerkelijke Van Dopff-telg. In zijn dagboek schreef hij dat het buiten '*door eene vrij zonderlinge eigenaarster* [wordt] *bewoond. Dezelve verloochent op verschillende manieren hare sekse en vindt er een genoegen in, voor man door te gaan. Mevrouw Van Frankenberg, zoo is de naam der vrouw, vond reeds bij het leven van haren man goed, zich in mansgewaad te tooien. Zij verkiest, vooral wanneer er vreemden bij zijn, gelijk het nu met inkwartiering meermalen het geval was. mijnheer! genoemd te worden (..). Vrouwelijke handwerken oefent zij niet uit, maar zoolang haar de jaren het toelieten, was zij eene dolle liefhebster van de*

jagt, reed zij als een man te paard en mogt zij gaarne visschen. Ook nu nog rookt zij tusschen beide, doch besteedt een voornaam deel van haren tijd aan lezen'.[109]
De prefect van het departement *Bouches du Rhin* stelde Jan Carel in 1812 aan tot maire (burgemeester) van Udenhout. Na het vertrek van de Fransen volgde voor hem geen bijltjesdag. Hij mocht van koning Willem I aanblijven.[110]
Maria Susanna en Jan Carel zouden na het overlijden van hun moeder uiteindelijk de Grote Strijdhoef in 1826 kopen en afwisselend op het kasteel en in Breda wonen.[111] Lang heeft Jan Carel niet van zijn nieuwe bezit kunnen genieten. In 1827 overleed hij aan een beroerte. Hij werd begraven in de Grote Kerk te Breda. Zijn vrouw stierf op 11 november 1838 in Udenhout. Zij werd niet bij haar man begraven, maar op het familiekerkhof aan de Groenstraat te Udenhout.[112]

Alexander Hieronymus Wolraad Hendrik
Op 27 februari 1792 tijdens een reguliere kerkenraadsvergadering van de Nederduits Gereformeerde Kerk te Zierikzee bracht praeses ds. Nicolaas Albertus Blaauw ter sprake dat zich bij hem twee personen hadden gemeld die te kennen hadden gegeven in ondertrouw te willen gaan, maar dat de ouders van de bruidegom geen toestemming gaven. Het tweetal bleek de jongste zoon van Van Dopff Alexander Hieronymus Wolraad Hendrik en Theodora Johanna Kempe te zijn. Theodora was geboren in 1769 te Zierikzee en woonde daar bij haar moeder. Haar vader, vroeger lid van de stadsraad, was toen al overleden. Alexander was sinds 1789 pensionaris en secretaris in Zierikzee. Ds. Blaauw had in eerste instantie het verzoek afgewezen, omdat volgens het huwelijksreglement van de Staten van Zeeland altijd ouderlijk toestemming een vereiste was. Wel had hij vader Van Dopff een brief over de kwestie geschreven en gevraagd om uitleg. De voltallige kerkenraad vond dat de praeses in deze gevoelige zaak goed had gehandeld. Als de vader van de bruidegom niet reageerde, moest hij nog een tweede brief schrijven. Maar dit was niet nodig. Toen Van Dopff in Amsterdam van de huwelijksplannen van zijn zoon hoorde, schreef hij een brief op poten naar kerkenraad, waarin hij '*expresselijk declareerde, nimmer in het voorgenomen huwelijk van deszelfs zoon te zullen consenteeren, noch zig te laten induceeren, om de redenen en motieven van absolute weigering open te leggen, zelfs dan niet wanneer zijn zoon buiten het consent van zijner ouderen, middelen en wegen vinden mogte, om zijn doelwit te bereiken*'.
Het was deze brief die op de extra kerkenraadsvergadering van 2 maart 1792 op de agenda stond. De kerkenraad durfde niet zomaar tegen een luitenant-generaal in te gaan en een beslissing te nemen. Op voorstel van de praeses legde de kerkenraad de kwestie voor aan de magistraat van Zierikzee, waarna '*de vergadering in vrede [is] gescheiden*'.
Ruim twee weken later kwam een onderbouwd advies van de Zierikzeese stadsbestuurders binnen. Zij hadden hun huiswerk goed gedaan. Na bestudering van de vraag van de kerkenraad, een verzoekschrift van het bruidspaar en de brief van vader Van Dopff kwamen zij tot de conclusie dat Alexander en Theodora in ondertrouw mochten gaan. Op de gebruikelijke plaatsen werd het huwelijk afgekondigd en op 8 april 1792 werd het huwelijk ingezegend. Waarschijnlijk vond vader Van Dopff dit huwelijk een mès-alliance. De aanstaande schoondochter was in zijn ogen van te geringe komaf en paste niet in de familie van een luitenant-generaal, adjudant van de stadhouder, eigenaar van een Regiment Infanterie en commandant van Hulst en Amsterdam.[113]
Voor zijn huwelijk studeerde Alexander rechten en hoogstwaarschijnlijk medicijnen aan de Universiteit van Leiden. Hij promoveerde op 14 juli in 1787 onder het luisterend oor van rector-magnificus Hendrik Albert Schultens op *Specimen juris gentium inaugurale de pactionibus bellicis quae vulgo vocantur capitulationes*. De uitgevers Samuel en Joannes Luchtmans in Leiden verzorgden de uitgave van zijn dissertatie. Het proefschrift gaat over het volkerenrecht met betrekking tot oorlogsverdragen die men in die tijd 'capitulaties' noemde. Een onderwerp dat goed paste in het militaire milieu waaruit Alexander stamde. Het kan niet anders dan dat hij uit zijn vaders archief tientallen stukken over dit onderwerp uit de jaren 1708-1748 heeft gebruikt.[114]
Via zijn netwerk trachtte vader Van Dopff vanuit Amsterdam voor Alexander in Zeeland een baan te regelen. Neven en stadhouder Willem V schakelde hij in om zijn zoon een plaats te bezorgen in de vroedschap van Vlissingen. Alexander verhuisde hiervoor in 1787 van Breda

naar Vlissingen, legde de poortereed af en liet zich als lidmaat van de Waalse gemeente inschrijven. Tevergeefs allemaal. Willem V vond hem nog te jong voor een magistraatsfunctie en blokkeerde het voorstel.[115]
Uiteindelijk vestigde Alexander zich definitief in Zierikzee. Mede dankzij financiële steun van zijn ouders en de welwillende medewerking van Willem V was Alexander in de Scheldestad tot secretaris en pensionaris aangesteld. Wel moest hij voor bijna vierduizend gulden de bijbehorende ambtsobligaties van zijn voorganger over nemen.[116] In 1795 ruimde de Oranjegezinde regenten het veld voor meer Fransgezinde bestuurders. Alexander legde toen zijn functies neer. In 1803 werd hij opnieuw secretaris tot 1810, daarna vrederechter van 1811 tot 1827 en burgemeester van 1824 tot aan zijn dood op 4 januari 1827. Theodora overleefde haar man en overleed in Zierikzee op 15 februari 1838.[117]
Het echtpaar bewoonde een royaal pand aan de noordzijde van het Kerkhof. Zij kregen zes dochters. De laatste overleed op 28 januari 1887 te Brummen. En passend in de traditie van de familie Van Dopff was zij getrouwd met een militair, de chirurgijn-majoor dr. Carel Frederik Gobée.[118]

Eleonora Gabriella Adriana Seijna
De jongste dochter Eleonora Gabriella Adriana Seijna vond haar echtgenoot niet in het leger maar bij de Staatse marine. Haar vader was al overleden toen zij op 30 augustus 1795 in Udenhout in het huwelijk trad met de jongere Charles Louis Brunet de Rochebrune (Wageningen 1774). In 1786 monsterde hij aan op de Staatse vloot als adelborst der 2^{e} klasse. Vijf jaar later volgde een aanstelling tot luitenant ter zee. Hij voer onder andere op het fregat *Den Briel*. Net als veel andere marineofficieren kreeg hij in 1795 ontslag. Na het vertrek van de Fransen volgde een benoeming tot kapitein-luitenant ter zee. In 1817 ging hij met pensioen en werd hij onderinspecteur van het loodswezen te Oostende.[119]
Ze kregen tenminste vier zonen en vier dochters, die allemaal in de Waalse kerk van Breda werden gedoopt. Bij sommigen was oma Seijna als doopgetuige aanwezig.[120]
Eleonora stierf in 1818 te Oostende. Charles keerde uiteindelijk terug naar de Nassaustad waar hij op 22 april 1851 overleed.[121]

Opvallend is dat alle kinderen en veel kleinkinderen in militaire kringen verkeerden. Slechts Alexander sloeg met zijn ambtelijke carrière in Zeeland een andere weg in.

Hoofdstuk 5
Commandant van Breda (1769-1778)

Naar Breda
Tegen het einde van de Oostenrijkse Successieoorlog (1748) speelde Breda militair gezien geen rol meer van betekenis. Na de verovering van Bergen op Zoom op 16 september 1747 door Franse troepen werden wel de vestingwerken van Breda enigszins hersteld, inundaties ingesteld en huizen en bomen die binnen het schootsveld van de stad lagen afgebroken en gekapt. Bovendien kreeg de stad een garnizoen van maar liefst 11.000 man ingekwartierd. Dit trok een enorme wissel op het naar verhouding kleine aantal inwoners. Maar een belegering bleef de stad echter bespaard. Hoewel het er eerst op leek dat de Franse troepen het beleg voor Breda wilden slaan, werd niet Breda maar Maastricht hun doelwit. Na de vrede van Aken (1748) keerde de rust in de stad terug.[122]
Rond 1764 vertrok Willem Jacob met zijn vrouw, zoon en twee dochters vanuit Tiel naar Breda. Zijn twee jongste kinderen, Alexander en Eleonora, werden er in 1765 en 1767 geboren. Ds. Pierre Le Sueur doopte hen in de Waalse Kerk aan de Catharinastraat. De oplevering van kasteel De Strijdhoef zal bij deze verhuizing zeker een rol hebben gespeeld.[123]

In 1769 maakte Van Dopff een paar grote stappen in zijn carrière. Hij ontving op 10 januari zijn aanstelling als majoor-commandant van de stad Breda. Hij volgde de overleden luitenant-generaal N. van der Beke op. In mei volgde zijn benoeming tot kolonel-commandant van het Regiment van luitenant-generaal Ernst Christoffel baron van Raders. Deze vacature was ontstaan door het overlijden van N. Balfour. Van Dopff was toen al kapitein van een compagnie fuseliers in dit regiment en werd nu overgeplaatst naar een compagnie grenadiers.[124] De overplaatsing als kapitein van fuseliers naar grenadiers betekende weer een inkomensverbetering voor Van Dopff. De laatsten kregen namelijk beter betaald en Van Dopff, als 'eigenaar' van de compagnie grenadiers, kon bij de uitrusting van zijn compagnie nu meer kosten in rekening brengen.
De eens zo van strategisch belang zijnde Nassaustad verkeerde in deze periode in een diepe recessie. Stad en vesting waren, op de kleine onderbreking in 1747 na, al meer dan een eeuw in diepe rust. Het garnizoen waar Van Dopff het commando over voerde, was gering van omvang.
In juni 1769 trad Willem Jacob in Breda aan. Hij was vanaf dat moment een belangrijk man in de Nassaustad geworden, met alleen nog de gouverneur boven zich. Tijdens Van Dopff's aanstelling was dit Arnout Joost van der Duyn van Maasdam, luitenant-generaal van de cavalerie. Voor de uitvoerende werkzaamheden kon Van Dopff gebruik maken van twee onder-majoors. Zij zorgden voor de huisvesting, voeding en oefening van de soldaten en de handhaving van de krijgstucht.
Naast zijn normale traktement verstrekte de Bredase magistraat hem jaarlijks vijfhonderd gulden. De helft had de thesaurier onder het kopje 'servitiegeld' afgeboekt (aanvankelijk betrof dit een vergoeding voor huisvestingskosten, later kreeg deze post meer het karakter van een 'verering'), de andere helft kreeg Van Dopff als jaarlijks extraatje. Gewoonlijk 'haalde' hij zelf in april zijn salaris op. In 1772, 1773, 1775 en 1778 was hij afwezig en deed zijn vrouw dit voor hem.[125]
De grote feesten rond de inhuldiging van de nieuwe stadhouder Prins Willem V in Breda op 7 juni 1766 ter gelegenheid van zijn meerderjarigheid had Van Dopff niet als commandant van het garnizoen meegemaakt. Waarschijnlijk was hij als generaal-adjudant der 3e klasse van de Prins wel in zijn gevolg bij de feestelijkheden aanwezig. Aan de rand van de stad werd het hoge gezelschap opgewacht door de gouverneur en de toenmalige commandant van het garnizoen luitenant-generaal Van der Beke. Na een rijtoer door de stad arriveerde de stoet op het kasteel van Breda waar het voltallige garnizoen defileerde. Aansluitend volgde een ontvangst van bestuurlijke, kerkelijke en militaire autoriteiten. De lucht weergalmde van het vrolijke gejuich 'Vivat Oranje'.[126]
In 1772 lieten Van Dopff en zijn vrouw Seijna bij notaris J.F. Mirandolle hun testament wijzigen. Hij bevestigde dat de Van Dopffs in Breda woonden, maar gaf helaas geen

verwijzing naar een huis of straat. Waarschijnlijk woonden zij toen in een dubbel woonhuis naast het Begijnhof, (thans Catharinastraat 87). Het betrof een pand op stand dat eigendom was van mr. Hendrik Klop, secretaris van het Hof van Holland en namens de Republiek minister van staat bij het Hof te Brussel.[127]

Generaal-majoor
Op 24 augustus 1772 ter gelegenheid van de geboorte van de erfprins, de latere koning Willem I, bevorderde Willem V een groot aantal kolonels en generaals. 22 generaal-majoors werden luitenant-generaal en 39 kolonels generaal-majoor. Willem Jacob was een van de gelukkigen. Hij kreeg een aanstelling als generaal-majoor bij de infanterie. Dit soort massale bevorderingen oversteeg het organiek benodigde aantal opperofficieren. Willem V hoopte hiermee zijn militaire clientèle te vergroten. Joan Derk van der Capellen, een van de grootste criticasters van de stadhouder, schreef in het pamflet *Aan het volk van Nederland* niet voor niets '*Hy die de Armee in handen heeft, kan doen wat hy wil*'.[128]
Op 3 september 1772 legde Van Dopff de eed af bij de Staten-Generaal '*om de goede kennisse die wij hebben van de vromigheid ende ervarentheid*' en vanwege '*sijner kloekheid en dapperheid*' voor de functie tot sergeant-majoor of wachtmeester-generaal over alle infanterie in dienst van de Republiek.[129]
Zes jaar later stemde de stadhouder ermee in dat Willem Jacob ook nog kolonel-effectief werd van een Regiment Infanterie van wijlen generaal-majoor Bentinck.[130]

Feesten
Na zijn bevordering tot generaal bleef hij ook nog 'gewoon' commandant van de Bredase garnizoenstroepen. Allerlei gelegenheden greep hij aan om zich in de Nassaustad als hoogste militair te profileren. Elk jaar werd op 8 maart in de Republiek feest gevierd. Stadhouder Willem V was dan jarig. Vooral de garnizoensplaatsen besteedden veel aandacht aan dit moment. Zo ook in Breda. In de toren van de Grote Kerk bespeelde beiaardier Johan F. Richter de klokken, Barent Johannes Bennet luidde de klokken en het stadsbestuur liet de toren versieren.[131]
Voor het garnizoen was 8 maart een extra drukke dag met veel militair vertoon. 's Morgens om acht uur daverden drie keer elf kanonschoten over de stad. 's Middags om één uur en in de namiddag om vier uur vuurden de kanonnen nogmaals. De tenuevoorschriften werden aangescherpt, officieren dienden hun overrokken te dragen, 'Jan-soldaat' moest blauwe handschoenen aan en tijdens de parades waren slobkousen voorschrift. Op de Grote Markt en alleen daar mochten vuurwerk en 'swemmers' worden afgestoken. Extra patrouilles hielden in de stad het doen en laten van burgers en militairen in de gaten.[132]
Commandant Van Dopff pakte op de 8ste maart van het jaar 1776 groots uit. Om 14.00 uur onthaalde hij alle generaals, hoofdofficieren en andere vips op een uitgebreide lunch. Aan het einde van de middag verplaatste het gezelschap zich met vele andere Bredanaars naar de schouwburg.[133]
Breda bezat al in 1727 een bescheiden theaterlocatie aan de Kaatsbaan, gelegen aan Oostzijde van het kasteel van Breda. De accommodatie stelde weinig voor, maar in 1769 was voor een bedrag van 600 gulden een meer uitgebreide theaterinrichting gerealiseerd. Hierbij ging een grote stimulans uit van gouverneur Van der Duyn van Maasdam die een enorme liefhebber was van het Franse toneel. In de nieuwe ruimte werden toneelvoorstellingen en later ook opera's gepresenteerd. Van Dopff nam zijn gasten hier mee naar toe om te kijken naar twee Franse komedies '*Le barbier de Seville, ou la précaution inutile*' en '*Le Marechal*', waarschijnlijk opgevoerd door het toneelgezelschap Clairville.[134]
Na afloop trok het gezelschap, vergezeld van hun dames en vertegenwoordigers van de magistraat, naar het gouverneurshuis. Ruim honderd personen schoven aan bij het diner en namen deel aan het aansluitende bal, dat tot in de vroege ochtend duurde.[135]

Het garnizoensleven
De aanwezigheid van een garnizoen was voor een stad als Breda een niet weg te denken fenomeen. Al sinds het begin van Opstand kende de stad een permanente garnizoensbezetting.

Troepen beheersten het straatbeeld, vulden de kroegen en patrouilleerden overdag en 's nachts door de straten. De bewaking van de Bos- en Waterpoort, de Ginneke Poort en Antwerpse Poort en de wallen was een zaak van het garnizoen en van dag tot dag in detail geregeld. 's Nachts als patrouilles de vaste wachtposten passeerden klonk geregeld het dagelijks wachtwoord, meestal een naam van een plaats of land. Van Dopff's onder-majoors stelden de wachtroosters op en legden die ter goedkeuring aan hem voor. Met veel militair ceremonieel wisselden de wachten. Elke ochtend werden niet alleen de militairen maar ook de burgers gewekt door het slaan van de reveille.[136] De dagelijkse revues waren iets waarvan de inwoners niet meer opkeken. Deze parades liet garnizoenscommandant houden om zijn troepen te inspecteren. Een en ander ging gepaard met veel muziek van tamboers en pijpers.
Het leven van een majoor-commandant kende in vredestijd weinig afwisseling. Orde, regelmaat en terugkerende activiteiten vormden de hoofdbestanddelen van de functie. Slechts de eerdergenoemde vieringen van de verjaardagen van de stadhouder, bezoeken van de Prins en andere hoogwaardigheidsbeklederes en begrafenissen van militairen doorbraken enigszins de dagelijkse sleur.[137]
Lange tijd was het gewoonte dat alle militairen uit het garnizoen bij de burgers werden ingekwartierd. Vooral voor de minder rijk bedeelde inwoners vormden de vergoedingen die zij voor de inkwartiering ontvingen een welkome aanvulling op hun inkomsten. Per twee personen hadden onderofficieren en manschappen recht op 'een Bed met een Hoofpeluw, een Deeken en een paar Laakens'. De officieren van Van Dopff hadden tenminste recht op een eigen kamer met meubels en nog een ruimte voor hun oppasser.[138] In het midden van de achttiende eeuw kwam hier verandering in. De lagere rangen woonden voortaan hoofdzakelijk in barakken. De officieren huurden of kochten een huis in de stad. Met de bouw van de barakken deed de rationele kazernebouw in Breda zijn intrede. Lange rijen kamerwoningen met elk een deur, raam, schouw en een trap naar twee bovenkamertjes vormden toen het onderkomen van de minderen met eventueel hun vrouwen en kinderen. Van Dopff bemoeide zich niet met deze huisvesting, maar wel met het gebruik ervan. In 1770 beval hij uitdrukkelijk dat kinderen van militairen in de barakken niet mochten spelen met kruit, niet mochten schieten met geweren van hun vaders en geen vuurwerk mochten afsteken. De onderofficieren dienden hierop toe te zien. De vaders bleven verantwoordelijk voor het gedrag van hun kinderen en konden bij overtredingen op arrest rekenen.[139]
De Hoofdwacht vormde het kloppende hart van het garnizoen. Hij werd bemand met elite-soldaten, de grenadiers. Altijd waren er tenminste een kapitein en nog een officier aanwezig. Van hieruit coördineerde de bevelvoerende officier onder andere de bewaking van het gouverneurshuis, de woning van Van Dopff, het Statenlogement en het stadhuis. Overdag stonden hiervoor zes en 's nachts negen posten uit.[140]
Net voor Van Dopff's aantreden was de Hoofdwacht aan de Halstraat nagenoeg volledig vernieuwd. Het gebouw had de vorm van een soort herenhuis, met op de begane grond een booggalerij en daarboven de officiersvertrekken. De zittingen van krijgsraad vonden waarschijnlijk in deze vertrekken plaats.[141]
Tijdens zijn commando vond in mei 1770 de aanbesteding van het nieuwe arsenaal op het Gasthuisveld plaats. Op de begane grond moesten de wagens en affuiten worden ondergebracht, op de eerste verdieping geweren, schoppen, spaden, pikken en houwelen, op de tweede verdieping matrassen, dekens, wolzakken en op de derde - vreemd genoeg - zand.
J. C. W. Herlin tekende voor het ontwerp. Het werd uiteindelijk een gebouw van maar liefst zestig meter lengte en veertien meter breedte, drie balklagen hoog, tweebeukig, en met twee evenwijdige zadeldaken gedekt.[142]
Stadhouder Willem V bracht minimaal een keer per jaar een bezoek aan Breda. Van Dopff was dan belast met de uitvoering van het bijbehorende militair ceremonieel. Hij liet de dagorders opstellen, maar de gouverneur behield de eindverantwoordelijkheid. Slechts bij diens afwezigheid berustte het volledige commando bij Willem Jacob. Hetzelfde gebeurde als familie van de stadhouder, leden van de Raad van State en andere hoogwaardigheidsbeklederes, zoals de aartshertog van Oostenrijk en de Franse ambassadeur De Verarc, in de stad arriveerden.[143] Als de stadhouder Van Dopff in Den

Haag ontbood, nam een kolonel van een van de regimenten zijn taak over.[144]
Toen de hertog van Gloucester en de stadhouder in juni 1769 Breda bezochten, wachtten de gouverneur en Van Dopff buiten de vesting beiden op en begeleidden hen met alle militaire eer naar het kasteel van Breda. Willem V wenste geen defilé af te nemen van het garnizoen. Alleen de officieren konden hun opwachting maken. Op het Kasteelplein klonken wel enkele saluutschoten. Hierbij raakte een kanonnier zwaargewond toen bij het inbrengen van de lading het stuk voortijdig afging. De chirurgijn van de Prins kon de zwaargewonde militair 'redden' door enkele amputaties uit te voeren.[145]
Gewoonlijk woonden de Prins bij zijn bezoeken aan de Nassaustad ook de manoeuvres van de garnizoenstroepen bij. Nauwlettend volgde hij het exerceren en het vuren. De 'regie' lag bij Van Dopff als majoor-commandant. De vuurdoop kreeg de kersverse majoor-commandant op 21 juni 1769. Een grote oefening stond toen op de agenda in het bijzijn van de stadhouder, de hertog van Brunswijk en zijn hoge gast de hertog van Gloucester. Via de Ginnekepoort vertrokken de troepen naar het oefenterrein. Dit lag ten noorden van de Tilburgsche baan en ten oosten van de weg Breda-Oosterhout bij het Calbergsche Bosch. Een anonieme prentenmaker heeft van deze manoeuvre een overzichtelijke gravure gemaakt. Er was een artilleriekamp en schietbaan met kogelvangers ingericht. De stadhouder met zijn gasten konden zich eventueel terugtrekken in een aantal tenten. Op de achtergrond liggen de vestingwerken van Breda.[146]
Een dag later volgde nog de organisatie van de begrafenis van de 2e luitenant van de Hollandse Garde te voet Van Schuilenburg op 22 juni 1769. Hij werd in het bijzijn van de stadhouder en de hertog van Brunswijk, die nog in de stad waren, met groot militair ceremonieel begraven. Het Regiment Oranje-Gelderland leverde de benodigde militairen. De lijkkoets werd getrokken door twee paarden. Vijftig grenadiers en cavalerie vormden het escorte, dertien onderofficieren droegen de baar de kerk in, vier kapiteins fungeerden als slippendragers, een tamboer-majoor, twee tamboers en twee pijpers verzorgden de omfloerste marsmuziek. De route van de lijkstoet liep vanaf het sterfhuis door de St. Jansstraat, achter de Hoofdwacht om, over de Grote Markt naar de kerk. Achter de lijkstoet reden de hertog van Brunswijk en Van Dopff. De gouverneur had zich verontschuldigd. Hij was ziek. De Prins bekeek de lijkstoet vanachter het raam van het Statenlogement aan de St. Janstraat. Daarna nam hij van de terugkerende eenheden het defilé af vanaf het bordes van het stadhuis.[147]
In zijn archief bewaarde Willem Jacob een dik pakket met een aantal uitgeschreven draaiboeken betreffende de organisatie van 'lijkstatiën', variërend van een luitenant-generaal tot een gewone ruiter, dragonder en soldaat. Zelfs een gedrukte beschrijving van de uitvaart van stadhouder Willem IV in 1751 maakte deel uit van zijn verzameling

Het stadsbestuur had niets te maken met de criminele jurisdictie over de militairen. Dit was uitsluitend een zaak van de krijgsraad en de auditeur-militair. Een van de belangrijkste taken van de majoor-commandant was te zorgen dat zij de militaire tucht handhaafden. Van Dopff bemoeide zich er persoonlijk mee als hij vond dat de krijgsraad te laks optrad. Zo liet hij in 1770 een militair op water en brood zetten die weigerde zich vrijwillig te 'ontkleden' op de Paradeplaats. Zou hij de volgende dag weer weigeren dan moesten zes korporaals de arrestant met touwen vastbinden en hem naar de Paradeplaats brengen. Uiteindelijk ontdeed hij zichzelf ten overstaan van zijn collega's van zijn militaire tenue, kreeg een ontslagbrief overhandigd en werd de stadspoort uitgeleid.[148] Bij de uitvoering van een straf zoals deze en bijvoorbeeld het spitsroeden lopen was steevast de publieke belangstelling groot. Bevoegdheidsproblemen traden alleen op als er kwesties speelden tussen burgers en militairen. Vechtpartijen tussen beiden kwamen geregeld voor. De vraag was dan wie zeggenschap had over de afhandeling. Was dit de krijgsraad of waren het schout en schepenen. Het stadsbestuur bemoeide zich uitdrukkelijk met de boedels van overleden militairen. Alle militaire goederen waren onderworpen aan de civiele justitie. Een uitzondering vormde de wapens.[149]
Patrouilles in de straten zorgden voor rust en orde. Dronken soldaten werden direct gearresteerd, evenals militairen die na het blazen van de taptoe nog in de kleine herbergen verbleven.[150]

Als majoor-commandant had Willem Jacob ook de taak de opdrachten van de stadhouder met betrekking tot het leveren van troepen voor specifieke taken te regelen. Dit waren lastige opdrachten omdat de kolonels van de regimenten niet zaten te wachten om hun soldaten af te staan. Een order die direct ingreep op de sterkte van het garnizoen, kwam in 1772. De stadhouder beval toen dat elk regiment tenminste een korporaal, een grenadier en zes musketiers moest leveren. Zij waren bestemd voor een expeditie naar de kolonie Suriname. Een slavenopstand vereiste militair optreden. De meesten van hen zouden nooit meer naar de Republiek terugkeren.[151] In 1776 moest Breda ook enkele soldaten leveren voor 's lands oorlogsschip *Rotterdam* van de gelijknamige admiraliteit.[152]
In juli 1778 volgde Van Dopff's benoeming tot gouverneur van Hulst. Het zou echter nog enkele maanden duren voordat Willem Jacob met zijn gezin naar Staats-Vlaanderen verhuisde. Net voor zijn benoeming tot gouverneur tekende hij een huurcontract met de Bredase koopman Hendrikus van Amersfoort. Voor de duur van zes jaar en tegen een jaarlijkse betaling van vijfhonderd gulden mocht Van Dopff een huis, koetshuis met stallen en een tuin gebruiken die aan de zuidzijde van de Nieuwstraat lagen. Eerder was het huis bewoond door kapitein-ter-zee Rudolph Hendrik van Oijen. Alle reparaties kwamen voor rekening van de verhuurder, met uitzondering van eventueel kapot glas in de ramen. De plaatselijke belastingen als de 100^{e} penning, het straat-, brandemmer- en lantaarngeld betaalde de verhuurder ook voor Van Dopff.[153]
Na het vertrek naar Staats-Vlaanderen bleef Breda een belangrijke rol spelen in het leven van hem en zijn gezin. Drie van zijn vier zijn kinderen kozen uiteindelijk hun domicilie in de Nassaustad. En na zijn overlijden verhuisde ook zijn echtgenote vanuit Amsterdam ernaartoe en zou uiteindelijk in Breda overlijden.[154]

Hoofdstuk 6
Grootgrondbezitter en kasteelheer

Vooral door de bezittingen die Seijna van Borssele in haar huwelijk meebracht, beschikten de Van Dopff-en over een grote hoeveelheid onroerend goed in de gewesten Gelderland, Staats-Vlaanderen (het huidige Zeeuws-Vlaanderen) en Staats-Brabant. Naast de militaire inkomsten van Willem Jacob zorgden toevallende erfenissen, opbrengsten uit zorgvuldig goederenbeheer, oud geld, obligaties en beleggingen voor voldoende financiële armslag. Passend bij hun status waren zij dan ook in de gelegenheid een buitenplaats te laten bouwen, niet aan de Utrechtse Vecht zoals zoveel regenten en adel toentertijd deden, maar in de '*campagne*' op het platteland in de Meierij van 's-Hertogenbosch, in het Kwartier van Oisterwijk, in Udenhout. Vooral in de zomermaanden zou hun nieuwe behuizing een rustpunt worden in perioden dat Willem Jacob als militair op verschillende plaatsen in het land was gedetacheerd of om weer op krachten te komen na langdurig verblijf in een ongezonde garnizoensstad.

Heer van Neercanne
Op 13 augustus 1749 overleed Frederik Karel van Dopff. Willem Jacob erfde samen met zijn oudste broer Johannes Hieronymus[155] de heerlijkheid Neercanne met het kasteel en alle bijbehorende rechten. Zij waren de enige kinderen van Frederik Karel en Clara die toen nog in leven waren. Hun broer Wolff Herman van Dopff was enkele weken eerder in Batavia overleden. Hij had zijn vader '*zeedert sijn ergelijck leeven*' veel geld gekost en geregeld een beroep gedaan op betalingen uit zijn erfdeel. Nog in 1742 vroeg Johan Huyssen, een zwager van Frederik Karel, of hij nu eindelijk de schulden van zijn zoon Wolff wilde regelen omdat Huyssen voortdurend door Zeeuwse schuldeisers van zijn neef werd lastiggevallen.[156]
Hoogstwaarschijnlijk om zijn thuissituatie te ontlopen was Wolff in 1748 als luitenant in dienst getreden bij de Kamer Zeeland van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Ingescheept aan boord van de *Geldermalsen* vertrok hij naar de Oost. Heelhuids arriveerde hij vier maanden later in Batavia. Volgens de administratie van de VOC aldaar overleed hij in Azië 313 dagen na zijn indiensttreding. Zijn nabestaanden hadden nog recht op 395 gulden verdiende soldij. Gelet op zijn levensstijl zullen zijn broers niet rouwig om zijn overlijden zijn geweest.[157]
Lange tijd beheerden Johannes en Willem Jacob gezamenlijk hun vaders bezit. Wel lieten zij voor de Maastrichtse notaris Mathias Brull enkele afspraken vastleggen over de verkoop van roerende en onroerende goederen.[158] Pas in 1756 vond de definitieve verdeling plaats. Willem Jacob deed toen afstand van Neercanne ten gunste van zijn broer. De meeste Zeeuwse goederen gingen naar Willem Jacob.[159] Een hofstede verkochten zij aan Johan François baron van Hogendorp. Johannes deed de heerlijkheid in 1761 van de hand. Met zijn gezin ging hij wonen in Maastricht. De nieuwe eigenaar was Jan Fredrik Willem, baron van Cler en zijn vrouw Marie Agnes van Cler-Loenen.[160] In 1768 was er nog sprake van een openstaande restant betaling van 19.000 gulden door Johannes.[161]

Verwerving van de Grote Strijdhoef (1759)
Na de uitkoop van Neercanne door zijn broer volgde voor de net getrouwde Seijna en Willem Jacob het juridisch gevecht om de Grote Strijdhoef in Udenhout. Seijna's opa Adriaan van Borssele had in 1719 de Grote Strijdhoef aangekocht.[162] Dit was meer dan een veredelde boerenwoning. Het ging om '*een schone en welgelegen hoeve lands, bestaande in eene steene huysinge, schuer, stallinge, ommuerden hof, speelhuys, visvyver, plantagien met syne verdere regten en gerechtigheden en met saylanden, weyvelden, heyvelden, eusels, heggen en kanten, tsamen met de Nonne- en Lappebeemden, gelegen aan de Schoorstraat tussen de Cleyne Strijthoeve ter ene zijde en de weduwe Pieter Jan Vermeer, Jan Simon Driessen en andere ter anderen zijde*'.[163]
Opvallend is dat de pastoor van Udenhout Elias Robben in maart 1723 het achterste deel van het huis tegen een jaarlijkse betaling van honderdvijftig gulden kon huren voor de duur van acht jaar en met een mogelijkheid tot verlenging.[164]

De vader van Seijna, Willem Hendrik van Borssele, kreeg uit de nalatenschap van zijn ouders de Grote Strijdhoef. Na zijn overlijden (1746) ging het vruchtgebruik naar Seijna's stiefmoeder. Toen zij in 1754 in Zaltbommel overleed ontstond er direct onenigheid over de opengevallen erfenis. Adriaan Johan van Borssele, het halfbroertje van Seijna, kreeg in eerste instantie de erfenis toegewezen. Namens Seijna tekende Willem Jacob hiertegen bezwaar aan. Voor de Raad van Brabant in Den Haag voerden beide partijen processen. De vraag was of Seijna als dochter volgens de toen geldende erfopvolgingsregels al dan niet recht had op de Grote Strijdhoef. Diverse advocaten en rechtsgeleerden bemoeiden zich met deze casus. De juridische adviseurs van haar minderjarige halfbroer bestreden dat het devolutierecht hier gold. Dat wil zeggen dat de erfenis van Willem Hendrik van Borssele conform de gemaakte huwelijksvoorwaarden naar zijn dochter uit zijn eerste huwelijk ging en niet naar zijn zoon Adriaan, een kind uit zijn tweede huwelijk. Uiteindelijk deed de Raad van Brabant een uitspraak in het voordeel van Seijna. Zij kreeg de Grote Strijdhoef toegewezen. Op 27 januari 1759 maakten de strijdende partijen voor de Haagse notaris Hendrik Schot een akte van compromis op. Twee maanden later bevestigde de Hoge Raad van Holland en Zeeland de gemaakte afspraken. Seijna en Willem Jacob konden nu vrijelijk beschikken over de Grote Strijdhoef.[165]
De Grote Strijdhoef omvatte in de 17e eeuw naast tientallen hectare land twee hoeven, de '*bovenhuizinge*' en de '*neerhuizinge*'. Toen Seijna de Grote Strijdhoef kreeg toegewezen, was er nog sprake van één boerenhoeve. De Grote Strijdhoef had zoveel potentie dat de Van Dopff-en besloten het bestaande huis te slopen en hier een buiten te realiseren, passend bij hun status en dat enigszins kon concurreren met kasteel Neercanne.[166]

Opnieuw ruzie over een erfenis
Toen Seijna's oom en voormalig voogd Filip Jacob van Borssele van der Hooge, heer van Voorhout, overleed, eiste Willem Jacob namens zijn vrouw een deel van de opengevallen erfenis op. Filips van Borssele had als raad en rentmeester-generaal in 's-Hertogenbosch goed geboerd. Hij liet onroerend goed in Zeeland, Engelse effecten van de Engelse Oost-Indische Compagnie en Zeeuwse obligaties na. Om hoge proceskosten te vermijden gingen alle belanghebbenden ermee akkoord dat twee rechtsgeleerden een bindend advies zouden uitbrengen. Een en ander lieten de partijen vastleggen voor de Haagse notaris Antonie Boxc. De twee adviseurs lieten er geen gras over groeien. Binnen drie maanden lag er een Akte van Compromis, waar duidelijk in stond dat Seijna recht had op 1/3 deel van alle door haar voogd Filips van Borssele nagelaten bezittingen.[167] Een paar maanden later machtigden alle erfgenamen mr. Laurens Pieter van de Spiegel, secretaris van Goes, om achterstallige pachtgelden te innen en de hofstede 'De Voorhoute' met het daarbij behorende land in de buurt van Kruiningen te verkopen. Niet alles werd verkocht. Nog in 1793 ontving Van Dopff de opbrengsten van enkele landerijen liggend in Zuid-Beveland. Een 'aandeel' van zesduizend gulden in de Middelburgsche Commercie Compagnie (MCC) liet hij wel te gelde maken.[168]

Bezittingen elders

Onroerend goed in Gelderland
Het echtpaar Van Dopff bezat uit de nalatenschap van Seijna's ouders een tweetal lenen op Hollick, te weten Flasland en Westphalingergoed. Beide lagen op de Veluwe en waren onderhorig aan de abdij van Elten.[169] Verder beschikte het over huizen, boerenbedrijven, akker- en weilanden en diverse tienden. De meeste lagen in de Betuwe bij Tiel, Maurik, Eck en Wiel en Cappel-Avezaath. Bij het aan de Waal gelegen Dreumel ging het vooral om percelen in de uiterwaarden. De Van Dopff-en waren voor die tijd al echte huisjesmelkers.[170] Geregeld verpachtten hun gevolmachtigden de percelen voor een termijn van drie jaar aan de hoogstbiedende. Uitdrukkelijk lieten zij in de pachtcontracten opnemen dat de pacht in guldens betaald diende te worden en dat tijdens de driejarige pachttermijn het land twee keer gehooid en twee keer beweid mocht worden. Veelal verliepen de pachtbetalingen conform de afspraken, maar in 1757 en 1758 moest de schepenbank van Heerewaarden eraan te

pas komen om pachter Adriaen van de Sant te dwingen de verschuldigde pacht over de jaren 1753 tot met 1756 te betalen. Het ging om een bedrag van ruim 250 gulden.[171]
Met het onderhoud aan de pachtboerderijen bemoeiden Van Dopff zich niet. Dit liet hij aan zijn rentmeesters over. Slechts in incidentele gevallen, als onderhoudskosten de opbrengsten dreigden te overstijgen, stelde hij wat kritische vragen.[172]

Polders in Staats-Vlaanderen (Zaamslag)
Na het overlijden van zijn moeder Cornelia Clara Huyssen van Kattendijke erfde Willem Jacob haar deel in de heerlijkheid Zaamslag. De andere delen waren eigendom van de erfgenamen van zijn oom Johan Hieronymus en een tante. Gezamenlijk bestuurden zij als ambachtsheren het dorp. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) stonden de polders rond Axel en Zaamslag jarenlang onder water. Pas na de Vrede van Munster werd het schorrencomplex langzamerhand gedeeltelijk bedijkt. Het geld voor de bedijkingen was voornamelijk afkomstig van Walcherse investeerders, waaronder de familie Huyssen van Kattendijke. De drooggelegde polders werden verkaveld, bebouwd met boerderijen en verpacht. De bedijkers hielden hun landerijen tot ver in de achttiende eeuw. De allereerste polder die ontstond was de Zaamslagpolder (1649), later volgde nog andere droogmakingen, waaronder de Grote en Kleine Huyssenpolder (1695 en 1717) en de Margarethapolder (1747). In 1777 ontvingen Van Dopff en de andere ambachtsheren van de Staten-Generaal toestemming om enkele schorren ten noorden van de Grote Huyssenpolder te bedijken. Twee jaar later waren de werkzaamheden gereed. Een van de laatste polders was ontstaan: de Eendrachtspolder (1779), ter grootte van 227 ha.[173]
Willem Jacob hield zich in eerste instantie slechts indirect met het grondbezit in Staats-Vlaanderen bezig. Allerlei zaken liet hij door zijn rentmeester of anderen regelen. Een inwoner uit Terneuzen kocht bijvoorbeeld voor Van Dopff van Johan Hieronymus een deel in een boerderij met wei- en zaailand liggend in de Grote Huyssenpolder. De Margaretha- en Eendrachtspolder komen wel geregeld voor in de correspondentie van Willem Jacob.[174]
Afwisselend vergaderden de polderbestuurders in Middelburg bij een familielid of in herberg 'Den Gulden Appel' in Zaamslag. Vanaf 1767 woonde Van Dopff zelf regelmatig de zomervergaderingen bij. Allerlei praktische zaken stonden dan op de agenda, zoals het onderhoud van sluizen, dijkherstel, visserijrechten, tiendbetalingen, afhoren van de jaarlijkse rekening en de benoeming van een dijkschepen. Gelet op de vergadernotulen was de inbreng van Van Dopff gering. In 1789 was zijn vrouw namens hem aanwezig en in 1792 nam Jan Carel van Franckenberg de honneurs voor zijn schoonvader waar.[175]
Willem Jacob had waarschijnlijk een goede band met zijn pachters. Een van hen, David Koster, liet op 4 mei 1787 in de kerk van Axel zijn zoon Willem dopen. In het doopboek staat in de marge '*dit kind hoort te huis op Zaamslag waar heden niet gepredikt wordt*'. Als doopgetuigen staan vermeld Willem Jacob Frederik baron van Dopff, generaal-majoor, commandeur van Hulst en ambachtsheer van Zaamslag en zijn vrouw Seijna, baronesse van Dopff en ambachtsvrouwe van Zaamslag.[176]

Inkomsten uit obligaties en lijfrenten
Naast de pacht- en tiendopbrengsten en de verhuring van huizen en opstallen konden de Van Dopff-en rekenen op inkomsten uit obligaties en lijfrenten in binnen- en buitenland. Dankzij Seijna beschikte Van Dopff over allerlei rente-inkomsten die afkomstig waren uit de erfenis van haar ouders. In 1760 hadden zij verschillende rentebrieven en obligaties met een totaalbedrag van 22.687 gulden uitstaan bij het Kwartier van Nijmegen tegen verschillende rentepercentages. In sommige jaren leverde dit jaarlijks 750 gulden op. In 1765 verlaagde het Kwartier alle renten naar drie procent. Soms werd een obligatie tussentijds afgekocht, andere liepen door tot 1790.
Uit Engeland ontving Van Dopff samen met zijn ongehuwde nicht Celia Geertruijd Henriette van Volckershoven jaarlijks zo'n 45 pond aan rente op een kapitaal dat afkomstig was van hun oma. In Frankrijk stond een tweetal lijfrenten uit die jaarlijks rond de 450 gulden uitkeerden. Voor hun kinderen hadden zij 7.500 gulden belegd in een Haagsche sociëteit. Jaarlijks leverde dit 612 gulden op. Enkele aandelen in de VOC en twee obligaties op Tobago en Grenada rendeerden minder. Daarentegen betaalden de

Generaliteitsrekenkamer en de Staten van Zeeland stipt de afgesproken drie procent uit op een geleende 5.500 gulden.[177]

Bouw van kasteel De Strijdhoef
Direct nadat de Hoge Raad van Holland in 1759 de Grote Strijdhoef aan Seijna en Willem had toegewezen, maakten zij al plannen om de oude boerenhoeve in Udenhout te slopen en om te vormen tot een buitenplaats met allure. Jean du Bien, wellicht een bevriende aannemer die de Van Dopff-en nog kenden uit hun tijd dat ze in Maastricht woonden, schreef hem op 29 juni 1759 vanuit die Maasstad over de prijzen van een mud kalk en leisteen uit Luik en het vervoer naar de haven van 's-Hertogenbosch. Een bevriende relatie die '*mon chèr Willem*' vanuit Wageningen in oktober 1759 schreef, stelde voor dat Willem Jacob met zijn aannemer of architect bij hem zouden langskomen om ideeën op te doen.[178]

Een tot nu toe nog onbekende Haagse architect Horst[179] maakte de ontwerptekeningen voor het kasteel De Strijdhoef en leverde input voor het bestek. De tekeningen waren zeer gedetailleerd om te voorkomen dat de metselaars en timmerlieden tijdens de bouw op eigen initiatief allerlei wijzigingen in het ontwerp konden aanbrengen. Ook adviseerde hij Van Dopff om de benodigde materialen en werkzaamheden zoveel mogelijk te specificeren. De bouwkosten konden dan in de hand worden gehouden. Horst liet het omvangrijke pakket per boot naar Udenhout verschepen.[180]
Onduidelijk blijft of de Haagse architect ook de ontwerpen maakte die uiteindelijk niet zijn uitgevoerd. Het betreft de voorkant van '*Chateau d'Udenhout "Strijhoef"*, voorzien van een torentje en een fraai toegangshek. In de marge staat een kostenberekening. Het torentje moest 455 gulden kosten; 200 gulden aan steen, 25 gulden aan arduin, 50 gulden aan hout, 30 gulden aan ijzer en 150 gulden aan arbeidsloon. Het hek begrootte hij op 215 gulden.[181]

Op 12 juni 1760 tekenden Van Dopff en de aannemers Hendrick en Gerardus van de Sande een bestek en de voorwaarden waarin het metselwerk van de fundering, kelders, muren, deurposten, raamkozijnen, schoorstenen, waterbak en -put waren gespecificeerd. Om een eventuele kostenoverschrijding binnen de perken te houden was bepaald dat onvoorziene posten voor rekening van de aannemer kwamen, tenzij die meer dan dertig gulden bedroegen en '*onpartijdig*' begroot werden. Een '*opperhooft*' zou namens Van Dopff toezicht houden op de voortgang en de kwaliteit van het werk. De bouw kon beginnen.[182]
Het hoofdgebouw is gesitueerd binnen het omgrachte gedeelte in het zuidoostelijke deel van de Grote Strijdhoef en heeft een formele symmetrische tuin - de zogenoemde nieuwe tuin - aan de voorzijde. Aan de achterzijde van het huis is de gracht verbreed. Het vierkante gebouw telt twee etages, met een kelderverdieping. Het dak bestaat uit een met Hollandse pannen gedekt schilddak met hoekschoorstenen en een klokkentorentje. De voor- en de achtergevel zijn beide symmetrisch ingedeeld en hebben zowel op de bel-etage als op de verdieping vensters met houten schuiframen voorzien van een roedenverdeling. Alles uitgevoerd conform het advies van de Haagse architect. De vensters op de bel-etage hebben een lichte welving aan de bovenzijde; die op de verdieping zijn recht gesloten. De met geprofileerd houten lijstwerk en Dorische kapitelen omlijste ingang is centraal in de voorgevel gepositioneerd en is bereikbaar via een hardstenen bordestrap.
De indeling van het hoofdgebouw is grotendeels symmetrisch gehouden, waarbij een centrale gang op alle verdiepingen de voor- en achterzijde van elkaar scheidt. Rechts naast de entreehal bevindt zich het trappenhuis met een fraai gesneden houten trappaal.
De kelderverdieping herbergde onder meer de keuken en een schouw. Op de zolder bevonden zich de bedsteden voor de bedienden. De binnenterreinen tussen het hoofdgebouw en de twee zijvleugels zijn afgesloten met een muur en een dubbel hek tussen pijlers, gelegen in het verlengde van de voorgevel van het hoofdgebouw. De twee rechthoekige zijgebouwen zijn met een dwars geplaatste vleugel met het huis verbonden en onderscheiden zich momenteel van het hoofdgebouw door de toepassing van neogotische ornamentiek in de kopgevels met pinakels en spitsbogen. Deze bijgebouwen dateren uit dezelfde tijd als het hoofdgebouw, maar in het midden van de negentiende eeuw is de neogotische stijl toegevoegd. [183]

In 1763 zal het nieuwe kasteel zijn opgeleverd. Aan het begin van dat jaar vroeg beeldhouwer Petrus Verhoeven uit Uden nog of hij tafels en ander meubilair mocht leveren '*want het huijs ook naar rate moet gemeubileert weezen*'.[184] Op de valreep stelde architect Horst nog enkele wijzigingen voor in de maatvoering van de boekenplanken in de bibliotheek, een kast voorzien van klemmen om geweren op te hangen en de bekleding van de deuren met '*papier de la Chine*'.[185] De laatste gespecificeerde posten betreffende de bouw staan in een kasboekje dat eindigt op 7 november 1763. Het ging onder andere om kosten die gemaakt waren bij de aanleg van de nieuwe tuin, de fundering van de toegangsbrug, de aanleg van een plantsoen voor het Sterbosch, afrondende werkzaamheden aan het koetshuis en transportkosten voor materiaal dat in Waalwijk was opgehaald.[186]

Heel bijzonder uitgevoerd is de kamer direct links van de ingangshal. Deze zogenoemde Dalenskamer is vernoemd naar kunstschilder Dirk Dalens III (1688-1753). Hij beschilderde in 1742 een achttal panelen met landschapstaferelen, elk met een hoogte van 279 cm. De breedte varieert van 90 tot 560 cm. Hoogstwaarschijnlijk zijn de wandschilderingen, afkomstig van de buitenplaats Westkamp bij Loosduinen en die wist Van Dopff via zijn netwerk aan te kopen. Na wat 'aanpassingen' konden ze geplaatst worden. Het totaal laat een rivierlandschap zien met verschillende personen die werken of recreëren. Geiten, koeien, schapen, paarden en honden zijn te zien, evenals boeren, vissers, ruiters, boerenwagens en een rijtuig. Allen zijn geplaatst in een idyllisch Italiaans landschap met Romeinse ruïnes en een aquaduct.
De voorstellingen met de steeds terugkerende dieptewerking vergrootten de enigszins nauwe kamer en brachten de toeschouwer naar een ideaal fantasielandschap. Ongetwijfeld was de Dalenskamer de eye-catcher van kasteel De Strijdhoef. Na het overlijden van Van Dopff bleven de wandschilderingen op hun plaats en werden niet zoals de andere roerende goederen onder de kinderen verdeeld.[187]
In de tijd van Guillaume Le Mire van Franckenberg en Proschlitz (1833-1916), een van de nazaten van Willem Jacob, was er op De Strijdhoef een collectie van ruim 120 schilderijen met klinkende namen aanwezig, zoals Frans Hals "Vrouw van Frans Hals met kruik", Rembrandt "Mansportret", Willem van der Velden "Zeegevecht van Hollanders en Engelsen", Albert Durer "Biddende madonna", Van Ostade "Vechtende boeren", School van Rubens "Geboorte van Christus" en Jan Steen "Kermis in Holland, acteurs spelende voor het volk". Een deel hiervan zal zeker door Willem Jacob en Seijna zijn aangekocht. In een cahier uit 1767 staan ook nog andere werken opgesomd.[188]
In de spreekkamer had Willem Jacob waarschijnlijk naast de kleine bruine en de grote blauwe archiefkist ook zijn boeken staan. Helaas zijn geen overzichten bewaard gebleven. Zeker is dat hij over het *Tooneel der oude en nieuwe staatsgeschiedenissen des vaderlands* van J.H. Hering (Amsterdam 1789) beschikte. Net als de stadhouder en andere notabelen had hij op deze uitgave ingetekend.
Het blijft gissen hoe Seijna en Willem Jacob hun nieuwe behuizing verder inrichtten. Het testament dat Seijna in 1812 liet opmaken voor de Bredase notaris J. van Naerssen licht slechts een tipje van de sluier op. Zilveren gebruiksvoorwerpen, zoals kandelaren met het Van Dopff-wapen, soepkommen, een waterketel met komfoor, theepot bestek en bordjes sierden waarschijnlijk de eetzaal en de salon. Ook een Oost-Indische kist met inhoud zal een prominente plaats hebben ingenomen. In de slaapkamers stonden ledikanten met 'behangsel' en veren bedden, kabinetten en tafeltjes. Eén slaapkamer had een specifieke naam: de gele kamer. Naar de verdere inrichting blijft het gissen.[189]

Uiteindelijk zag het kasteel De Strijdhoef er aan de buitenkant volgens een advertentietekst in de *Opregte Haarlemsche Courant* rond 1800 als volgt uit:
'*Een aanzienlijke Heeren-huizinge, bestaande in drie royale groote benedenkamers, waaronder een met twee kabinetjes, vijf zo groote als kleine bovenkamers, waarvan twee met kabinetjes, alle, zo boven als beneden, behangen en geblafoneerd, royale gang, een kleerzolder over het geheele huis, met meidenkamer, onder de benedenkamers met keuken, waarin een oven, provisie en andere kelders, batt- en knegtskamer, pomphuis en verdere*

noodige gerieflijkheden; voorts aan iedere zijde van het huis een zomerkamer met mangelkamers, loges tot berging van brandstoffen, zijnde er een groote bassecour (=hoenderhof) voor en een bloemtuin achter het huis, rondom liggende in zijn gracht met een ophaalbrug. Benevens een groote moestuin, een kleine broeituin en een boomaard, beplant met vele soorten van de fijnste en beste vruchtboomen, voorts nog een stalling voor negen paarden met koetshuis en tuinmanswoning en eindelijk de wandeldreven in het daarbij annex gelegen bosch, met de daarbij behorende vrij groote geëxtenteerde jagt'.[190]

Verdere aankopen rond Udenhout (Prinsenhoeve en Kleine Strijdhoef)
Na de realisatie van De Strijdhoef bouwde Willem Jacob zijn bezit rond de Grote Strijdhoef verder uit. In 1767 gaf Jacob Spoor, rentmeester van de domeinen en geestelijke goederen van de Prins van Oranje, een hoeve in Udenhout in eeuwigdurende erfpacht uit. De hoeve van de Prins (vandaar Prinsenhoeve) lag aan de Hooghoutseweg op de hoek van de Gijzelsestraat en bestond uit een huis, schuur en stalling met bijbehorend zaai- en weiland, een broekveld en twee heidevelden in Helvoirt. Erfpachter werd Van Dopff. Hij betaalde hiervoor 3.750 gulden. Tot aan de aankoop door Van Dopff werkte pachter Jan Adriaan Marcelis op de Prinsenhoeve. Of hij na de aankoop aanbleef, is onduidelijk.[191]
In 1770 vergrootte Willem Jacob zijn landgoed de Grote Strijdhoef nogmaals. Hij kocht toen van Pieter van Heeswijk de Kleine Strijdhoef. Bij de nieuwverworven hoeve behoorde ongeveer veertien hectare grond. De boerenhoeve lag op de hoek van de Groenstraat en de Schoorstraat, ongeveer op de plek waar nu Zorgcentrum ASVZ staat. De landerijen van de Grote en de Kleine Strijdhoef strekten zich toen uit vanaf de Groenstraat tot de dreef tegenover café Boslust aan de Schoorstraat. Het huidige weggetje naar het scoutinggebouw aan de Groenstraat is daarbij de noordoostelijke begrenzing.[192] In 1783 verkocht Jan Koppens voor 290 gulden aan Van Dopff nog een nieuw erf op het Hooghout in Udenhout.[193]
Bij de bouw van De Strijdhoef waren veel bomen en schaarhout gekapt en struikgewas verwijderd. Het was dan ook een tegenvaller voor Van Dopff en enkele andere grondbezitters dat de Raad van State een verzoek om vrijstelling van de belasting op de verkoop van gekapt hout afwees. De Raad vond dat met name Van Dopff en de Prins van Salm tot Salm, eigenaars van de Strijdhoef en de Moffenhoeve, geen beroep konden doen op het argument dat beide hoeven als leengoederen een aparte status hadden. Met terugwerkende kracht moest er betaald worden.[194]

Met opmerkingen [u1]: 'of: t Rectoraat en Erfgoedcentrum 't Schoor.

Jacht- en visrechten
Bij zijn status van grootgrondbezitter en kasteelheer hoorden ook het hebben van jachtrechten. Willem Jacob of zijn jagers konden in de bossen en velden rond de nieuwe buitenplaats hun gang gaan. In januari 1772 schoten Cornelis Koolen en Jacobus van Vugt in Udenhout ieder een wolf dood. Om te voorkomen dat zij beschuldigd zouden worden van inbreuk op het jachtrecht van Van Dopff, lieten zij de dode wolven, een vrouwtje van drie jaar en een mannetje van vijf à zes jaar, aan de schepenen van Oisterwijk zien. Beide waren 's nachts afgeschoten in de buurt van de boerderij waar Peter van Vugt op woonde en die eigendom was van de Prins van Zultzbach. Van Dopff had er de jachtrechten. Het blijft vreemd dat Jacobus van Vugt de dode wolven bij de schepenen meldde. Immers hij, zijn broer Peter en Jacobus Fraets waren als jagers in dienst van Van Dopff.[195]
Van Maria geboren baronesse Pieck, douairière van Le Leu de Wilhelm kreeg Willem Jacob in 1773 voor zo lang hij leefde ook de jachtrechten in Udenhout en een gedeelte van Berkel die behoorden tot het kasteel Nemerlaer bij Haaren.[196] Van Dopff was een begenadigd schutter. Als lid van het schuttersgilde St. Antonius en St. Sebastiaan won hij in 1779 het koningsschieten. Het toen door hem geschonken koningsschild is helaas niet bewaard gebleven.[197]
Naast de jagers had Van Dopff ook een jachtopziener in dienst. Dit was de gepensioneerde soldaat Cobus Fritz. Buiten zijn gewone loon kon hij rekenen op diverse extraatjes. Voor zijn hond kreeg hij kostgeld en extra geld voor het opsporen van hazenstrikken. In een bewaard gebleven kasboek komen geregeld posten voor betreffende het afschieten van roofvogels, katten, eksters, kraaien en vlaamse gaaien. Zijn hoofdtaak was echter het bewaken van het jachtrecht door stropers op te sporen en schadelijk wild af te schieten.[198]

Fritz functioneerde echter niet naar behoren. Van Dopff had Fritz uit medelijden nog steeds in dienst. Vanuit Amsterdam, waar Van Dopff toen verbleef, schreef hij aan de rentmeester in Udenhout dat hij de vrije hand had om hem al dan niet weg te sturen. Zeker als hij niet wilde luisteren en weer brutaal was. Wel moest de rentmeester dan zijn laatste loon nog uitbetalen. Hoogstwaarschijnlijk kreeg Cobus Fritz in december 1788 de bons. [199]
Na zijn ontslag namen twee anderen als '*oppassers van de jagt*' de honneurs waar. Op zaterdag 13 december 1788 hoorden zij bij de boerderij van Adriaan Brekelmans twee of drie schoten en betrapten twee stropers die daar in een sloot stonden. Het waren Jan, de knecht van Cornelis van de Pasch, met een snaphaan (geweer) in zijn hand en Adriaan, de knecht van Jan van Someren. Jan ging er direct vandoor, achtervolgd door beide jachtopzieners. Pas na enkele gerichte schoten bleef hij staan. Ze namen hem mee naar Winkel. Vandaar brachten zij hem met een wagen naar kasteel De Strijdhoef. Twee dagen zat hij er vast en vervolgens werd hij '*vervoert*' naar de herberg van Michiel van Vugt. De andere knecht kreeg een boete van 75 gulden aangezegd. Een dag later lichtten de jachtopzieners de bazen in over hun stropende knechten. Van Someren ontkende in eerste instantie dat zijn geweer was gebruikt door de knecht van Cornelis van de Pasch, maar moest dit later toch toegeven. De uiteindelijke straf die beide stropers kregen, is helaas niet terug te vinden in het schepenbankarchief van Oisterwijk.[200]
De rond het kasteel gegraven gracht leverde nog een aardige pachtsom op. In 1772 betaalden Dirk Beruw en Johannes van der Graaf vijftig gulden om er een half jaar in te mogen vissen. Een zekere Van Dooren stond in de boekhouding voor 25 gulden voor het visnet.

De '*menage*'
Zoals de meeste adellijke families had ook de familie Van Dopff een groot aantal personeelsleden in dienst. De huishouding omvatte in 1772 tien personen. De kok en de tuinman waren de grootste kostenpost in de '*menage*'. Kok Bierk en tuinman Govert van der Hoeven verdiende jaarlijks elk 240 gulden. Daarnaast stonden een knecht, een koetsier, een jager, een jachtopziener, een kamenier en vier meiden op de loonlijst. Onduidelijk blijft of een deel van het personeel meereisde als de generaal elders een plaatsing kreeg of dat iedereen in Udenhout achterbleef.

Jaarlijkse kosten van de huishouding

Functie	Bedrag in guldens
Tuinman	240
Kok	240
Koetsier	140
Jager	120
Knecht	100
Kamenier	80
Kindermeid	80
Jachtopziener	78
Werkmeid	70
Keukenmeid	70
Linnenmeid	60

Bovendien verrichtte een groot aantal arbeiders jaarlijks allerlei aanvullende werkzaamheden in en rond het kasteel, variërend van het graven van sloten tot groot onderhoud aan de kasteeltuin en opstallen. Een rentmeester hield toezicht op alle werkzaamheden en daarbij behorende onkosten. [201]
In 1789 informeerde Willem Jacob vanuit Amsterdam bij een collega naar een gepensioneerde militair uit het Regiment van luitenant-generaal Van Hardenbroeck. Het ging om vaandrig Dirk de Vroe. Van Dopff wilde hem aanstellen om in Udenhout '*het gezigt te voeren en het oog te houden over alles*'. In ruil mocht De Vroe dan met zijn vrouw op het 'Ouwe Huys' wonen en daar hun eigen bedrijf houden. De Vroe schijnt goed gefunctioneerd

te hebben, want in 1791 vroeg Van Dopff aan de kwartierschout in Oisterwijk, baron Dirk Jan van Heeckeren van Brandsenburg, of hij wilde bewerkstelligen dat De Vroe een plaats in de schepenbank van Oisterwijk kon krijgen. In 1812 was hij als rentmeester nog steeds in dienst. Toen Seijna overleed bleef de hele huishouding 'gewoon' aan het werk tot het moment dat schoonzoon Jan Carel Frankenbergh de verdeling van de erfenis had geregeld.[202]

Bouw van de Protestantse kapel

De bewoners van De Strijdhoef speelden een belangrijke rol in de zeer kleine protestantse gemeente van Udenhout. Zonder de Van Dopff-en zou er al lang geen kerkelijke gemeente meer zijn geweest. Aan het einde van de Tachtigjarige Oorlog bij de Vrede van Munster was de uit 1474 daterende rooms-katholieke Lambertuskapel net als veel andere kerkgebouwen in Staats-Brabant aan de Nederduits Gereformeerden toegewezen. De begraafplaats en het schoolgebouw bleven daarentegen in handen van de dorpsgemeenschap.[203]

Met opmerkingen [u2]: Klopt dit jaartal

De inwoners van Udenhout, hoewel zij katholiek waren, draaiden voor de onderhoudskosten van het kerkgebouwtje op. In Van Dopff's tijd was de kapel echter zo bouwvallig geworden, dat langer gebruik eigenlijk niet verantwoord was. De regenten van Udenhout lieten in 1783 twee '*kundige werkbaazen*' de situatie beoordelen. Zij adviseerden tot nieuwbouw over te gaan. De bestuurders vroegen ook de bekende landmeter en architect Hendrik Verhees uit Boxtel om advies. Nadat hij de kapel en de toren had bekeken, stelde hij ook nieuwbouw voor en maakte daarvoor twee ontwerpen. De totale nieuwbouwkosten zouden rond de 7.000 gulden uitkomen.[204] Een heikel punt werd de financiering. Wie moest de beurs trekken? De dorpsbewoners, de Prelaat van de Abdij van St. Geertrui te Leuven die in Udenhout nog tienden hief of een subsidie van de Raad van State? Vrij spoedig bepaalde de Raad van State dat de Udenhouters zelf voor de kosten opdraaiden.[205] De Raad van State hield daarna nauwlettend in het oog wat het dorpsbestuur met de kapel ging doen. Maar voorlopig werd er niet gebouwd. De dreigende oorlogstaal van de Oostenrijkse keizer Jozef II in de Oostenrijkse Nederlanden en het samentrekken van troepen aan de grenzen van Staats-Brabant en Staats-Vlaanderen zorgden ervoor dat het werk stil bleef liggen.

In 1786 maakten Van Dopff als een van de grootste grondeigenaren in Udenhout en de schoolmeester de zaak weer aanhangig bij het dorpsbestuur. Zij 'eisten' dat met de bouw zou worden begonnen. Twee andere werkbazen brachten opnieuw een bouwkundig advies uit. Ook zij kwamen tot de conclusie dat nieuwbouw de enige oplossing was. Op een speciale dorpsbijeenkomst stemden alle geërfden met dit plan in.[206]

Bijna gooide de Raad van State nog roet in het eten. In 1787 stelde de Raad aan de heren van de Leen- en Tolkamer te ´s-Hertogenbosch een aantal vragen '*nopens den staat en den predikdienst te Udenhout*'. Klopte het dat in Udenhout alleen een protestantse schoolmeester woonde, dat 's zomers Van Dopff op zijn buitenverblijf aanwezig was, of er slechts een keer maand werd gepreekt, of het niet mogelijk was de kerkdiensten in Haaren te houden en of de kapel niet gemist kon worden. Het lijkt erop dat de raadsheren twijfelden aan hun besluit om de Udenhouters te dwingen de kapel te vernieuwen. Na twee maanden kwam er uit 's-Hertogenbosch een zeer uitvoerig maar diplomatiek antwoord. De heren van de Leen- en Tolkamer gaven aan dat er in Udenhout zes gereformeerde gezinnen woonden, waaronder dat van generaal Van Dopff dat '*zeer talrijk is*' en dat er een keer per maand werd gepreekt. De optie om voortaan in Haaren naar de kerk te gaan, wezen zij af. Het kan toch niet zo zijn dat de gereformeerden in weer en wind, over slechte wegen een uur onderweg zijn naar hun kerkdienst '*terwijl de Roomsch gezinden hunnen getolereerde godsdienstoefening om zo te spreeken bij de duer zouden hebben*'. Hun advies was de kapel in Udenhout te vernieuwen, maar het zou in Udenhout heel slecht vallen als het dorp opdraaide voor de kosten. Enigszins onhandig was dat zij hun brief besloten met de opmerking dat de Regenten van Udenhout de kapel als een soort raadhuis gebruikten en dat de klok van groot belang was voor de landarbeiders '*vermits de zakhorlogien bij dezelve schaars in gebruik zijn*'.[207]

Uiteindelijk lieten de Udenhoutse regenten in de *'s-Hertogenbosch Courant* een advertentie plaatsen waarin aannemers werden uitgenodigd in te schrijven op het werk. Achitect Verhees had voor een 49 artikelen tellend bestek gezorgd. Tussen 26 augustus en 8 september 1788 vond de aanbesteding plaats. Zij gunden de bouw aan meestertimmerman

Jan de Waal uit ’s-Hertogenbosch voor 6.240 gulden. Onderaannemer van het timmerwerk werd Adriaan Verhaaren uit Oisterwijk. Jan Ketelaars Mz. uit Hilvarenbeek leverde het nieuwe ‘horlogie’ (uurwerk). Op 1 september 1789 diende het werk gereed te zijn. Verhees kwam zo nu en dan langs om de kwaliteit van de bouwmaterialen en het werk te beoordelen.[208]

De laatste doopdienst vond op 15 mei 1788 plaats. Adrianus, zoon van Daniël Broeksmit en Peternel Faro, werd toen gedoopt.[209] Op 10 oktober 1788 mocht de jongste dochter van Van Dopff, jonkvrouwe Eleonora Gabriella Johanna Seijna de eerste steen leggen. Bij dit plechtige moment waren mr. Sjoerd Rypperda, secretaris van Oisterwijk en dominee Cornelis van Strijen aanwezig. Ter afsluiting hield de predikant nog een toespraak. Om dit gedenkwaardige moment voor de eeuwigheid vast te leggen lieten de regenten een gedenksteen maken met daarop het wapen en de naam van de jonkvrouwe. De steen werd ingemetseld boven de ingang van het kerkje.[210] Momenteel ligt de steen in de kelder van het kasteel De Strijdhoef. De ingebeitelde tekst luidt:

‘Ter nagedachtenis dat de Hoog Edele gebooren Jonkvrouwe
Eleonora Gabriëlla Johanna Sijna, Baronesse van Dopff,
op den 10e October 1788
den eersten steen van dese kerk heeft gelegt’.

En daaronder:

‘’t Ondekte heilgeheim
van Gods gekruisten Soon
Te hooren op een troon,
Die 't hart voor God doet leeven
Om hem te dienen,
Die van sijnen glorietroon of toon
Aan zondaars 't hoogste heil
Voor de eeuwigheid wil geeven
Is 't oogmerk van dit huis,
Geheiligd door gebeên
Een edel telg van Dopff
Lag hier den eersten steen’.

Het kerkgebouw had een achthoekig grondplan met een grondvlak van negen bij negen meter. Elk van de acht muren had een groot rondboogvenster. Op de hoeken zaten vlakke lisenen (een uitgemetselde verticale band tegen het muurwerk), die een steunbeer moesten suggereren. Een architraaf (een balk die op de muur rustte en het verdere lijstwerk droeg) bekroonde de stenen onderbouw van de kapel. Het koepelvormige dak was gedekt met leien. Het tamelijk steile dak eindigde in een open achtkantige toren. In de voorgevel van de kapel valt het driehoeksveld op, met de zonnewijzer boven deze gevel, de ruitervierkantjes van de ramen en de eerdergenoemde gedenksteen. In de sluitsteen boven de toegangsdeur is de datum van de opening uitgehouwen: ‘1789-5-19’.
In het kerkje was direct achter de ingang een houten portaaltje gemaakt, met een ‘*kleijn glasraemke*’ boven de deur naar de kerkzaal. In het portaal gaf een deur toegang tot de trap naar de zolderverdieping. Midden op de zolder stond een houten kast met daarin het torenuurwerk. Het uurwerk gaf elk heel uur aan met het gewenste aantal klokslagen en elk half uur met een enkele klokslag. Vanaf de zolder was er weer een trap naar een hogere etage aangebracht. Die hogere etage heette de 'lantaarn', waarin de twee luidklokken waren opgehangen. Zij werden gebruikt voor het luiden voor de eredienst en voor het aankondigen van dorpsberichten. Op de ene klok stond het jaartal ‘1709’. Op de andere klok stond de tekst: ‘1754, Alexius Petit me fundit’. Willem van Dopff schonk deze laatste klok bij de bouw van het kerkje in 1789 aan het dorp. De Udenhoutse regenten waren zeer verguld met dit gebaar en stuurden een bedankbrief naar Amsterdam, waar Van Dopff toen verbleef, en

wensten hem en zijn familie '*nog lange in het land der levenden, onder het genot van den hemelen moogen bewaart zijn*'.[211] Op de koepel stond een zwart ijzeren kruis, met daarop een vergulde appel en een vergulde haan. Het gebouw was volledig ingericht voor de protestantse eredienst met twee nieuwe banken, acht '*biesen stoelen*', een preekstoel en een afzonderlijke bank voor de magistraat. Een altaar ontbrak dan ook.[212] Op 17 januari 1790 hield ds. Cornelis van Strijen zijn eerste preek in de Udenhoutse kerk. Onder zijn talrijk gehoor schitterde generaal Van Dopff door afwezigheid. Hij verbleef op dat moment als garnizoenscommandant in Amsterdam. Op die dag schreef Van Dopff juist een rekest aan stadhouder Willem V met het verzoek zijn schoonzoon Jan Carel van Franckenbergh ontslag uit Staatse dienst te willen geven.[213] Niet iedereen kon de bouw en de feestelijke opening van het kerkje waarderen. De regenten lieten op 20 januari 1790 afkondigen dat ouders op hun kinderen moesten letten. Zij tolereerden niet langer dat de Udenhoutse jeugd op het kerkhof en rond het kerkje speelden en modder, stenen of vuiligheid naar het godshuis gooiden. Werd een kind betrapt, dan konden de ouders op een flinke geldboete rekenen. Bovendien zou de schade op de dader worden verhaald.[214] De eerste doopdienst vond plaats op 23 september 1792. Dominee Van Strijen doopte toen Eleonora Gabriella Seyna Derksen, dochter van Hermanus Derksen en Helena Frits. Als meter was jonkvrouwe Eleonora van Dopff aanwezig. Derksen was al langere tijd tuinman op het kasteel.[215] De regenten van Udenhout bleven ook nu gebruik maken van het nieuwe kerkje als vergaderplaats om bijvoorbeeld de dorpsfinanciën te bespreken. Na langdurig klokgelui, iedereen wist dan dat er iets belangrijks plaats zou vinden, werd bijvoorbeeld met open deuren de dorpsrekening besproken. In een afsluitbare nis achter de preekstoel bewaarden de dorpsbestuurders hun waardevolle stukken in een archiefkist. Veel van de toenmalige stukken zijn bewaard gebleven en berusten nu in het Regionaal Archief te Tilburg.[216]

'Ma campagne'

In veel van zijn brieven heeft Van Dopff het over zijn buitenplaats als '*ma campagne*' in de Meierij van 's-Hertogenbosch. Gelet op zijn drukke bestaan als militair in dienst van het Staatse leger en als adjudant van de stadhouder kan het niet anders dat hij minder vaak op het kasteel De Strijdhoef verbleef dan hij wenste. Tijdens de bouw woonde zijn gezin in Tiel, terwijl Willem Jacob heen en weer reisde tussen de Betuwe, het stadhouderlijke hof in Den Haag en zijn garnizoensplaats. Met zijn benoeming tot commandant van Breda (1768) had Udenhout zijn permanente onderkomen kunnen worden, maar hij koos voor een huurhuis in de Nassaustad. Zijn twee jongste kinderen werden in Breda geboren en groeiden er op. In 1778 volgde zijn benoeming tot gouverneur van Hulst. Het gouverneurshuis aan de Grote Markt werd zijn hoofdverblijf. De Strijdhoef lag weer ver weg. Toch is het juist in deze periode dat Van Dopff geregeld terugkeerde naar zijn buitenverblijf. De hoofdreden was dat hij en zijn gezin daar op adem konden komen. De leefomstandigheden in Hulst en omgeving waren vanwege de heersende malaria, de zogenoemde Zeeuwse koortsen', zeer slecht. In de maanden juni tot en met augustus en soms ook in november en december kreeg hij geregeld van stadhouder Willem V toestemming zijn post te verlaten en naar Udenhout te vertrekken. Tijdens de Vierde Engelse Oorlog (1781-1784) was Van Dopff commandant van de troepen in Zeeland. Vlissingen was toen meestal zijn standplaats. In deze oorlogsperiode vertoefde hij slechts in november 1782 en december 1783 even op het kasteel. Onduidelijk blijft of Seijna met de kinderen in Hulst of Udenhout woonden.

In 1787 volgde zijn benoeming tot commandant van het Amsterdamse garnizoen. Een verblijf op De Strijdhoef was, gelet op de onrustige politieke situatie, voorlopig niet aan de orde. Vanaf de zomer van 1790 lieten de omstandigheden het weer toe om de zomermaanden op het Brabantse platteland door te brengen. Op 15 mei 1794 deelde een zieke Van Dopff aan stadhouder Willem V mee dat hij vanwege hardnekkige reuma en koortsaanvallen niet langer het bevel over het garnizoen kon voeren en dat hij '*pour aller respirer l'air de ma campagne*' afreisde naar Udenhout. Hier zou hij naar later bleek voor de laatste keer er veertien dagen doorbrengen. Kasteel De Strijdhoef was uiteindelijk voor generaal Willem Jacob Frederik baron van Dopff geen vaste woonplaats maar wel een rustpunt in een hectisch leven.[217]

Hoofdstuk 7

Relatie met de stadhouders Willem IV en Willem V

Willem Karel Hendrik Friso van Nassau-Dietz, de latere Willem IV, was in eerste instantie alleen stadhouder in de gewesten Friesland, Groningen, Drenthe en Gelderland. De overige gewesten kozen voor een stadhouderloos tijdperk. Deze situatie veranderde in 1747. Frankrijk, Spanje en Pruisen waren toen verwikkeld in een oorlog met Engeland en Oostenrijk, de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748). De Republiek koos ervoor neutraal te blijven en alleen de Oostenrijkers financieel te steunen in de verdediging van de Oostenrijkse Nederlanden. Hier lagen de meeste Staatse troepen ingekwartierd in de zogenoemde barrièresteden. De Barrière was een fortengordel van versterkte steden en garnizoenen in de Oostenrijkse Nederlanden die in de achttiende eeuw werd bezet door de Republiek. Deze verdedigingsgordel was met instemming van Oostenrijk en Engeland in 1715 ingericht om de zuidgrens van de Republiek beter tegen Franse agressie te kunnen verdedigen. Tijdens deze oorlog kon een conflict met Frankrijk in deze regio niet uitblijven. Voor Frankrijk, altijd op zoek naar een natuurlijke noordgrens, vormden de Staatse troepen in de barrièresteden een obstakel. Uiteindelijk werd het Staatse leger in de Oostenrijkse Nederlanden gedwongen slag te leveren tegen oprukkende Franse troepen. Menen, Fort de Knocke, Ieper, Veurne en Doornik gingen in 1744 en 1745 verloren. Een jaar later bezetten de Fransen praktisch de hele Oostenrijkse Nederlanden. In april 1746 trokken Franse troepen Staats-Vlaanderen binnen. Hulst viel in 1747 en enkele maanden later viel na een bestorming het onneembaar geachte Bergen op Zoom in Franse handen. De onrust onder de bevolking nam toe. Velen vreesden een herhaling van het Rampjaar 1672. Opnieuw klonk de roep om een stadhouder die het militaire tij kon keren. De Zeeuwse en Hollandse regenten kozen eieren voor hun geld en benoemden in 1747 de Friese stadhouder Willem IV tot hun nieuwe stadhouder en kapitein- en admiraal-generaal. Andere gewesten volgden. Enkele maanden later werd het stadhouderschap van de Republiek erfelijk verklaard.[218]
De belangrijkste machtsbasis voor de stadhouder in de achttiende eeuw was zijn opperbevelhebberschap over leger en vloot. Hoewel de Staten-Generaal de bestuurlijke kaders vaststelden en de Raad van State de financiële speelruimte bepaalde, was het de stadhouder die de opperofficieren en vlagofficieren benoemde en de orders voor de troepen uitvaardigde. Het zogenoemde ‘stadhouderlijke stelsel’ ontstond. Dit was een soort patronagesysteem waarbij de stadhouder als patroon optrad en regenten en hoge officieren als zijn clientèle. Voor hun carrièreverloop waren zij volledig afhankelijk van hem. De functies werden vergeven in ruil voor politieke steun aan de stadhouder. Het was een systeem van wederzijdse belangengemeenschap, van dienst tegenover wederdienst. Van oudsher was zijn bemoeienis met de vloot van andere aard. Hier waren het zijn plaatsvervangers - de luitenant-admiraals - die in nauwe samenwerking met de vijf admiraliteitscolleges het beleid ter zee uitvoerden.
Van alle rollen die de stadhouder vervulde, waren de functies van kapitein-generaal en admiraal-generaal verreweg het duidelijkst ingekaderd. Hoewel leger en vloot primair bedoeld waren voor de verdediging van de grenzen en belangen van de Republiek, ontleende de stadhouder juist aan het leger grotendeels zijn binnenlandse machtspositie.[219]

Adjudant-generaal
In deze omgeving opereerde Van Dopff toen hij als adjudant-generaal der 3e klasse aan het stadhouderlijke hof in Den Haag in 1751 met zijn werkzaamheden startte. Een officiële functie als vertrouweling van de prins. Hij volgde toen kolonel Rudolf Ferdinand van Arkel op die gepromoveerd was tot adjudant-generaal.[220] De invloed van de kersverse adjudant was volgens intimi niet erg groot. Dit zou pas veranderen onder stadhouder Willem V.[221]
Enkele jaren eerder - in 1747, toen alle gewesten en de Staten-Generaal Willem IV aanstelden als hun hoogste ambtenaar en hem bekleedden met een reeks van bestuurlijke en militaire ambten - was Willem IV met zijn gezin en entourage van het provinciale Leeuwarden naar het meer internationale Den Haag verhuisd. Het Stadhouderlijk Kwartier, een complex gebouwen tussen het Buitenhof en het Binnenhof, werd hun domicilie.

Grootse verbouwingsplannen liet Willem IV opstellen om dit deel van het Binnenhof om te vormen tot een representatief paleis, passend bij zijn nieuwe status. Maar door het vroegtijdige overlijden van de stadhouder bleven veel van de verbouwingsplannen steken in de planfase.[222]
Het hof en de hofhouding werden uitgebreid. Plannen om de hofhouding te reorganiseren en doelmatiger in te richten kwamen onder Willem IV vooralsnog niet van de grond. Wel liet hij de hertog Lodewijk Ernst van Brunswijk-Wolfenbüttel de reorganisatieplannen verder uitwerken. Na Willems dood (1751) kwam er een hofhouding naar Pruisisch model.[223] De hofhouding bestond in die jaren uit hofdignitarissen en degenen die werkzaam waren in het administratieve apparaat. De hofdignitarissen waren verdeeld in drie groepen: de fulltime hofdignitarissen, de regenten-hofdignitarissen en de militaire hofdignitarissen. Een adjudant-generaal als Willem Jacob maakte onderdeel uit van de laatste categorie.[224]
De belangrijkste taak van de adjudant-generaal was de stadhouder bij te staan bij het vervullen van zijn openbare ambten en waardigheden. Tevens moest hij de vorst assisteren bij militaire ceremonies en adviseren in militaire aangelegenheden. Van Dopff was niet de enige adjudant-generaal. In 1751 waren er vier, in 1762 zeven, in 1770 tien, in 1780 elf en in 1790 zelfs twaalf. Vanaf 1781 kwam een klein aantal van hen uit marinekringen. De negentien legerofficieren die tijdens het stadhouderschap van Willem V als adjudant-generaal dienden, hadden net als Van Dopff een adellijke afkomst. Bij de latere adjudanten-generaal uit de marine lag dit niet veel anders. Slechts een van hen kwam uit een niet-adellijk milieu.[225]
Van Dopff heeft stadhouder Willem IV niet lang kunnen dienen. Na een kort ziekbed stierf op 22 oktober 1751 de veertigjarige Prins in Den Haag. Willem lag lang opgebaard. Zijn weduwe Anna van Hannover nam alle tijd om de begrafenis te regelen. De Haagse drukker Jacob Scheltus bracht een veertien pagina's tellend draaiboek uit waarin de hele plechtigheid tot in de puntjes was beschreven. Of Van Dopff bij de voorbereidingen was betrokken, is niet zeker. Wel bewaarde hij in zijn archief stukken betreffende de organisatie van de uitvaart en een exemplaar van het gedrukte draaiboek. Pas op vrijdag 4 februari 1752 vond de uitvaart plaats. Willem werd bijgezet in de grafkelder van de Oranjes in de Nieuwe Kerk te Delft. De rouwstoet trok enorm veel bekijks. Voorafgaand aan de lijkkoets marcheerden acht divisies van het Corps Infanterie, waarvan de Prins kapitein-generaal was. Daarna volgden prins van Baden-Durlach (zwager van prins Willem), de hertog van Brunswijk-Wolffenbüttel en andere hoogwaardigheidsbeklederS, zoals de leden van de Staten-Generaal, de Staten van Holland en West-Friesland en de Hoge Raad. Van Dopff liep met zes andere adjudanten-generaal vlak voor de door acht paarden getrokken lijkkoets.[226]
Na het overlijden van Willem IV in 1751 volgde de toen vierjarige Willem V hem op. In eerste instantie ontfermde zijn moeder Anna van Hannover, een dochter van de Engelse koning George II, zich over hem. De Staten-Generaal benoemden de hertog van Brunswijk tot opperbevelhebber. In die hoedanigheid reorganiseerde hij de top van het Staatse leger. Ook onder regentes Anna maakte Van Dopff deel uit van de hofhouding. Vanaf 1751 komt zijn naam steeds terug in de 'Haagsche heerenboekjes' waarin alle belangrijke functies worden opgesomd. Als hij in Den Haag was, verbleef hij in een woning aan de Prinsessegracht. Anna overleed op 12 januari 1759. Ruim een maand later werd ook zij in Delftse Nieuwe Kerk bijgezet. Opnieuw liep Willem Jacob als een van de adjudanten-generaal mee in de lijkstoet.[227]

Een commissie van vertegenwoordigers van de zeven gewesten en de hertog van Brunswijk namen na Anna's overlijden de opvoeding van de 'stadhouderlijke' wees op zich. De militaire vorming kreeg voorrang op alle andere vormende activiteiten. Van Brunswijk zelf gaf hem lessen in de krijgskunde. Het was van het allergrootste belang dat Willem V leerde daadkracht en gezag uit te stralen als militair. Immers een groot deel van zijn prestige en macht zou hij in de nabije toekomst hieraan moeten ontlenen. Willem had echter geen talenten op het militaire vlak. Fysiek was hij tot weinig in staat. Theoretische krijgsgeschiedenis, oorlogsrecht en strategie lagen hem wel, maar echte belangstelling voor leger en vloot ontbrak. Zijn plichtsbesef zorgde ervoor dat hij zijn eindverantwoordelijkheid niet ontliep, maar directe bemoeienis met de troepen had hij zelden of nooit. Houwdegen

Van Brunswijk deed weinig aan de desinteresse van zijn pupil voor het militaire bedrijf. Eigenlijk kwam hem dit wel goed uit. Willem V vormde voorlopig geen gevaar voor zijn rol als opperbevelhebber.
Als zestienjarige nam de jonge stadhouder op 9 maart 1763 officieel zitting in de Staten-Generaal en de Raad van State. Hij woonde daartoe de vergaderingen van beide colleges bij. Met groot gevolg reed hij daarna van het Binnenhof naar het Oude Hof. Van Dopff en de andere adjudanten verwelkomden alle gasten bij de ingang van het paleis.
Al snel na zijn meerderjarigheid en aantreden in 1766 werd het iedereen duidelijk dat Willem V totaal ongeschikt was voor het militaire bedrijf. Hij kon geen knopen doorhakken en had grote moeite hoofd- en bijzaken te scheiden. Dit zorgde ervoor dat hij zich met alle besluiten van Van Dopff en andere generaals bemoeide. Of het nu ging om een bevordering, de vervanging van een vaandel of het verlenen van verlof aan een ondergeschikte, de Prins wilde alles weten en uiteindelijk zelf de beslissing nemen. De kritiek op zijn functioneren als opperbevelhebber maakte dat velen hem ook ongeschikt achtten voor zijn andere stadhouderlijke functies. De hertog van Brunswijk bleef lange tijd degene die op de achtergrond het beleid bepaalde.[228]
Net als zijn vader verbleef Willem V in zijn jonge jaren en later met zijn gezin hoofdzakelijk in Den Haag. In de zomermaanden bood het relatief kleine Huis ten Bosch en in de winterperiode het Oude Hof (nu het paleis Noordeinde) hun onderdak. Geregeld verplaatste het stadhouderlijke hof zich naar een van de oudere paleizen in het oosten van de Republiek, zoals paleis Het Loo bij Apeldoorn, paleis Soestdijk en de Valkhofburcht te Nijmegen.[229]
Soestdijk en later Nijmegen waren in 1786 en 1787 voor Willem V een veilige haven toen interne onlusten tussen tegenstanders van het stadhouderlijke regime (de patriotten) en zijn aanhangers hem dwongen Den Haag te verlaten. In geval van lijfelijke bedreiging kon hij dan snel over de grens naar Pruisisch Kleef vluchten. En dit gevaar was zeker reëel. In 1787 trachtte een patriotse legereenheid uit Utrecht paleis Soestdijk te veroveren en het stadhouderlijke gezin gevangen te nemen. De aanslag mislukte dankzij de alertheid van grenadier Christoffel Pullmann van het regiment van Hessen Darmstadt. Hij wist tijdig alarm te slaan en een van de aanvallers te doden. Zelf werd hij door twee musketkogels dodelijk getroffen. Na een kort gevecht wisten de Hessen-Darmstädter de aanval af te slaan. Willem V en zijn gezin maakten dit niet mee. Zij waren tijdig naar Nijmegen vertrokken. De Oranjegezinde generaal De Gross maakte van dit gebeuren een tekening en uitvoerig verslag.[230]
De combinatie van hof- en legerdienst was waarschijnlijk een lastige voor Van Dopff. Hij had geen aanstelling bij de in Den Haag gelegerde garderegimenten zoals het eskadron Gardes du Corps en het Regiment Hollandse Garde te voet. Voortdurend reisde hij heen en weer tussen zijn garnizoensstandplaats en later ook vanuit kasteel De Strijdhoef naar Den Haag, Apeldoorn, Soestdijk en Nijmegen om daar met de stadhouder allerlei lopende defensiezaken te bespreken.[231]

Brieven over en weer
Willem Jacob hield vanuit al zijn garnizoens- en woonplaatsen voortdurend de stadhouder op de hoogte van zijn werkzaamheden en bevindingen. In een brievenboek uit de jaren 1781-1794 staan de afschriften van alle brieven die hij toen verzond. De originele brieven berusten grotendeels in het archief van Willem V. Opvallend zijn de 223 brieven die hij in zijn hoedanigheid van garnizoenscommandant van Amsterdam aan hem stuurde. Koeriers, boden, postmeesters en beurtschippers zorgden voor de bezorging.[232]

Overzicht van Van Dopffs brieven aan stadhouder Willem V (1775-1794)

Plaats van verzending	Aantal brieven
Arnhem	2
Amsterdam	223
Breda	1
Den Haag	9

Hulst	31
Maastricht	1
Middelburg	33
Moerdijk	1
Udenhout	26
Utrecht	1
Vlissingen	60
Zeist	1
Zierikzee	2
Totaal	391

Uit zijn briefwisseling met Willem V blijkt hoe afhankelijk Van Dopff van de stadhouder was. Voor hem als officier was de stadhouder de meest bepalende machtsfactor. Hij bepaalde welke functies Van Dopff kreeg, evenals een mogelijke bevordering tot een hogere rang. De persoonlijke band met de stadhouder was hierbij bepalend. Willem V was op zijn beurt afhankelijk van opperofficieren als Van Dopff. Hij en zijn ranggenoten gaven direct leiding aan de militairen, die weer in een afhankelijkheidsrelatie stonden tot hun officieren voor wat betreft carrièreverloop, onderhoud en voeding. Maar de stadhouder behield de meeste macht. Hij bemoeide zich met bijna alle zaken die zich in de regimenten voordeden. Over van alles wilde hij geïnformeerd worden. De kleinste details ontgingen hem niet. Het bewaard gebleven brievenboek van Van Dopff uit de jaren 1781-1794 en de briefwisseling met de stadhouder geven een uitstekend beeld van de informatie-uitwisseling tussen een opperofficier en de stadhouder. Conform het uit 1772 stammende *Reglement en Generaele Ordres voor de Regimenten Infanterie van den Staat*[233] stuurde hij met grote regelmaat kostenoverzichten van compagnieën, rangeer-, rang-, conduite- en garnizoenslijsten naar Willem V. Uitvoerig hield hij de stadhouder op hoogte van zijn inspectiereizen op de Zeeuwse eilanden tijdens de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) en de moeilijkheden die hij hierbij onder andere ondervond met de bestuurders van Zierikzee. Daarnaast komt in afzonderlijke brieven eigenlijk van alles ter sprake van gunsten, baantjes, werving van militairen, familiezaken, aanvragen van individuele militairen voor verlof tot toestemmingen om te mogen trouwen.[234]
Jaarlijks stuurde de stadhouder reacties op Van Dopff's brieven. Alleen al in het Koninklijk Huisarchief liggen hiervan ruim honderdtwintig afschriften. Ook met zijn andere opperofficieren hield Willem V een geregelde correspondentie.[235] Een enorme klus. Hij moet hiervoor tientallen uren per week achter zijn bureau hebben doorgebracht. Bij zijn aantreden in 1766 lag het aantal generaals rond de tachtig en bij zijn vlucht naar Engeland in 1794 was dit aantal gedaald tot iets meer dan zestig. Een hoogtepunt was 1780 toen het Staatse leger ruim honderdtwintig generaals telde.[236]

Overzicht van het aantal stadhouderlijke brieven aan Van Dopff (1775-1794)

Jaar	Aantal	Jaar	Aantal
1775	1	1786	2
1778	4	1787	13
1779	7	1788	17
1780	2	1789	7
1781	9	1790	11
1782	11	1791	4
1783	7	1792	7
1784	4	1793	6
1785	5	1794	5

Willems laatste brief aan Van Dopff dateerde van enkele dagen voor zijn overlijden. De stadhouder reageerde toen op zijn ziekmelding en toonde alle begrip dat zijn gezondheid hem parten speelde. Maar het commando over het Amsterdamse garnizoen mocht hij niet neerleggen 'sans ma faire'.[237]

Op tournee
Op 8 juni 1780, aan de vooravond van de Vierde Engelse Oorlog bracht stadhouder Willem V een bezoek aan Brielle en Hellevoetsluis. In het gevolg waren niet alleen Willems opperstalmeester en kamerheer aanwezig, maar ook adjudant-generaal Van Dopff. Met een sloep staken zij over van Maassluis naar Brielle. Hier werden zij begroet door twee burgemeesters en enkele heren uit de vroedschap. De vanuit Rotterdam komende hertog van Brunswijk sloot zich hier bij het gezelschap aan. Iets buiten de Kaaipoort inspecteerde Willem V de garnizoenstroepen behorende tot het Regiment Prins van Hessen-Darmstadt. Na het nuttigen van '*eenige refraichissementen*' in de stadstent vertrok de stadhouder met zijn gevolg naar Hellevoetsluis. 's Lands oorlogsschepen *Prinses Carolina*, O*ranjezael* en *De Maes* vuurden bij aankomst 21 saluutschoten af. Commandant Jan Satinck van de *Prinses Carolina* demonstreerde enkele zeilmanoeuvres. 's Landswerf, de fortificaties en het garnizoen werden geïnspecteerd, op het Admiraliteitshuis een maaltijd genuttigd, en daarna gingen de stadhouder, Van Dopff en de anderen aan boord van de *Prinses Carolina* voor een zeiltocht op het Hollands Diep. 's Avonds om 21.00 uur keerde het gezelschap terug en reisde over Nieuwersluis naar Den Haag.[238]
Een jaar later was Willem V opnieuw in Brielle met in zijn kielzog zijn adjudanten-generaals. Deze keer bleef hij langer. De stadswallen, forten, bastions en batterijen werden bekeken, evenals het geschut aan de monding van de Maas. De garnizoenstroepen passeerden de 'revue' en mariniers van het Regiment van generaal-majoor Bentink toonden hun vaardigheden. Op het Zeehuis dineerde hij met de hoogheemraden van Voorne, waarna het gezelschap doorreisde naar Hellevoetsluis. Van Dopff zal in Hellevoetsluis de fortificaties zeker goed bekeken hebben. Enkele maanden later toen hij tot bevelhebber was benoemd over de troepen in Zeeland maakte hij dagenlang inspectiereizen langs de versterkingen in dit gewest.[239]

Een gekke militair
Vanwege zijn functie als adjudant-generaal aan het stadhouderlijk hof deden geregeld familieleden, vrienden en kennissen een beroep op hem om zijn invloed aan te wenden bij de stadhouder. Zij hoopten zo de militaire carrière van hun zonen te bespoedigen. Zelf aarzelde Van Dopff ook niet, zoals we in hoofdstuk 4 zagen, om de stadhouder in te schakelen om zijn zoons en schoonzoon te helpen bij hun carrière.
Een opvallende actie ondernam zijn nicht Sophia Charlotte van Wartensleben, vrouwe van Scherpenzeel. Sophia's oudste zoon Willem van Westerholt was volgens tijdgenoten 'al enige tijd stapelgek, dol en kwaadaardig'. Tegenwoordig zou hij het etiket psychisch verward opgeplakt hebben gekregen. Zijn moeder zat met hem in haar maag en dacht een zinvolle bezigheid voor hem te hebben gevonden. Willem werd militair. Als onderofficier stond hij op de rol bij het regiment Oranje-Gelderland. Zijn regiment was in de barrièrestad Doornik gelegerd. Hier ging het in mei 1752 goed mis. De garnizoenscommandant van Doornik zette Willem toen op arrest omdat hij willekeurige voorbijgangers en de wacht bij de kazernepoort aanviel. Van een militaire carrière kon geen sprake meer zijn. De bevelhebber van het Regiment Oranje-Gelderland, kolonel Wolter Hendrik de Rode van Heeckeren, adviseerde Willems moeder bij Hare Koninklijke Hoogheid prinses Anna een pensioen voor haar zoon aan te vragen. Als regentes van haar minderjarige zoon Willem V nam Anna officieel het opperbevel over het Staatse leger in deze tijd waar.
Sophia van Wartensleben nam hiervoor contact op met haar neef Willem Jacob Frederik baron van Dopff. Zij vroeg hem of hij er voor kon zorgen dat de prinses haar zoon naar een hogere rang bevorderde en hem daarna op pensioen wilde zetten. Van Dopff weigerde aan het eerste verzoek gehoor te geven. Een hogere rang was geen optie. Wel wilde hij Anna vragen Willem te pensioneren. Op 9 mei 1752 kon Van Dopff zijn nicht al melden dat de prinses akkoord was. Willem kreeg als onderluitenant een uitkering van 290 gulden per jaar. Ook gaf zij toestemming om de 'gepensioneerde' militair vanwege zijn 'humeur' te laten opsluiten.
Van Dopff regelde verder dat Willem in Doornik vast bleef zitten totdat zijn familie hem zou komen halen. Hij had ook de garnizoenscommandant al geïnstrueerd twee onderofficieren

beschikbaar te houden die als escorte met Willem konden meereizen. Sophia adviseerde hij haar zoon te laten opsluiten in Delft. De stad kende tal van particuliere 'beterhuizen' en het St. Jorisgasthuis. Dit advies sloeg zij in wind, het werd voorlopig een kosthuis in Oirschot. Hiermee eindigde Van Dopffs bemoeiingen met zijn verre neef.[240]

Adviseur

Geregeld vroeg Willem V aan enkele vertrouwde opperofficieren om adviezen. Willem Jacob was een van hen. Alleen of met collega's dacht hij mee over de invulling van vacatures, verdedigingsmaatregelen in crisisperioden, hoe de veiligheid van de stadhouder te waarborgen, ideeën over een nieuwe, goedkopere legerorganisatie, de militaire jurisdictie en hoe om te gaan met de patriotten, de tegenstanders van Willem V.[241]
Daar stond tegenover dat de stadhouder Willem Jacob veelvuldig informeerde over allerlei lopende zaken. Vooral de afgifte van patenten, dat wil zeggen stadhouderlijke bevelen aan regimenten of onderdelen ervan om zich te verplaatsen, kreeg veel aandacht.[242]
Willem Jacob op zijn beurt adviseerde de stadhouder bij lastige bevorderingen. Zo schreef hij in 1786 vanuit Udenhout dat Willem V het beste een bepaalde cadet tot vaandrig kon bevorderen omdat hij al veel langer had gediend dan een cadet die de stadhouder op het oog had.[243]
In het voorjaar van 1778 bezocht Van Dopff met zijn collega-generaals J.F. Martfeldt en C.D. du Moulin de vesting Maastricht en schreef een advies over het aantal militairen, geschut en munitie dat de Maasstad behoefde.[244] Aan de vooravond van de Vierde Engelse Oorlog, bracht hetzelfde drietal een vernietigend rapport uit over de staat waarin de verdedigingsmiddelen in Zeeland verkeerden. De vestingwerken in Vlissingen, Veere en de Forten Rammekens en de Haak waren sterk vervallen. Het voorraadmagazijn te Veere herbergde veel defect materiaal. Van de 796 karabijnen en snaphanen met bajonet waren er bijvoorbeeld 389 kapot maar nog wel te repareren en 45 totaal onbruikbaar. Alle 154 pistolen mankeerden iets. Veel metalen en ijzeren kanonnen konden niet afgevuurd worden. Over de staat van de militie durfden 'de onderdanige en seer ootmoedige dienaaren' geen uitspraak te doen. Van enige kritiek op de stadhouder was in hun rapportage geen sprake, ondanks dat Willem V al enkele maanden eerder de Staten van Zeeland opdracht had gegeven maatregelen te treffen om de defensie van de provincie aan te pakken.[245]
Een verslag van een inspectiereis op Walcheren en Schouwen bijna twee jaar later stond vol met adviezen over verbeteringen aan de vestingwerken en batterijen. Aan het einde van het verslag sprak Van Dopff de hoop uit dat Willem V met dit stuk genoegen wilde nemen.[246]
Ook over een nieuwe poging om tot een legerhervorming te komen en ideeën over het Korps Mariniers dacht Willem Jacob mee.[247]
Diverse adviezen wijdde Van Dopff aan de afbakening van de juridische bevoegdheden tussen civiele en militaire autoriteiten en de rechtsmacht van de hoge krijgsraad. Bij een geruchtmakende zaak in 1782-1783 tegen een spionerende vaandrig op Schouwen-Duiveland was hij daarentegen niet echt betrokken.[248]
Uit de briefwisseling en rapportages blijkt dat de verhouding tussen Willem V en Van Dopff past binnen het eerder beschreven patronagesysteem. Het was een afhankelijkheidsrelatie van patroon en zijn cliënt. Zo nu en dan durfde Van Dopff zijn eigen mening te ventileren. Maar de stadhouder hield altijd het laatste woord en besliste op basis van zijn eigen overtuiging. In de jaren dat Willem Jacob gouverneur was van Hulst, ondervond hij dit aan den lijve. De stadhouder legde keer op keer zijn adviezen over het niet meer voortdurend verplaatsen van de in Staats-Vlaanderen gelegerde garnizoenen naast zich neer.[249]

Kritiek

In de ogen van Oranjes tegenstanders, de patriotten, was het stadhouderlijke patronagesysteem onacceptabel. De Overijsselse edelman Joan Derk van der Capellen tot den Pol, verwoordde hun kritiek in zijn beroemde schotschrift *Aan het Volk van Nederland* (1787). Militairen waren volgens hem slaven van de stadhouder: '*Gij* (Willem V) *zoekt eene militaire regeering over ons te oefenen en onder ons in te voeren, en daarom ziet gij gaarne dat de militairen, die toch uwe slaven en werktuigen zijn, den baas over ons speelen*'. Enkele pagina's verder heette het '*Gij zijt de bron van alle magt die in de Armée geoefend wordt. Zij*

vloeit alleen uit uwen schoot. Hoe meer de Armée slaaf is, hoe vrijer, hoe onafhankelijker gij zijt'. Sincecurus, een anonieme briefschrijver in *De Post van den Neder-Rhijn*, vertolkte in dit weekblad eveneens de kritiek van veel patriotten. Hij zette zich expliciet af tegen het patronagesysteem, rond Van Dopff en andere officieren die aan het hof van de stadhouder verkeerden. Hij onderschreef van harte het voorstel van een niet nader genoemde Hollandse stad om te komen tot een verbod, waarbij officieren niet langer een functie aan het hof mochten combineren met een militaire loopbaan. Te vaak kwam het voor dat officieren die ook als adjudant of kamerheer werkten van de stadhouder meer verlof kregen dan hun 'gewone' collega-officieren. Hun protegees maakten bovendien meer kans op carrière. Veelvuldig zorgde de stadhouder ervoor dat zij zelf of hun protegees sneller carrière maakten '*met voorbij gaan van in den dienst grijs geworden officieren*' die eigenlijk meer recht hadden op promotie. Generaal-majoor Van Dopff was een van hen. Als adjudant-generaal van Willem V kreeg hij in de ogen van Sinecurus te snel het Regiment van Bentinck en bovendien het gouverneurschap over Hulst. Daarnaast zouden de regimenten van officieren uit de entourage van de stadhouder te vaak in de veiligste garnizoenssteden zijn gelegerd. Tijdens de oorlog met Engeland en die met Oostenrijk hadden zij veel minder te lijden gehad. Van Dopff's regiment noemde hij bij name. Eigenlijk kan een officier niet twee heren dienen, laat staan 's lands uniform te verwisselen voor een stadhouderlijk livrei.[250]
De kritiek op dubbelfuncties bij officieren was niet aan Willem Jacob Frederik van Dopff besteed. Hij bleef tot aan zijn dood zijn contacten met stadhouder Willem gebruiken voor zijn eigen carrière en voor die van zijn gunstelingen.[251]

Hoofdstuk 8

Gouverneur van Hulst en commandant van Zeeland

Medio 1778 kwam er een einde aan zijn militaire aanwezigheid in Breda. Willem Jacob Frederik baron van Dopff vertrok voor langere tijd naar Staats-Vlaanderen en wel naar Hulst. Luitenant-generaal Leopold Casimir graaf van Rechteren was namelijk overleden, waardoor het gouverneurschap van de vesting Hulst vacant was. Stadhouder Willem V stelde de inmiddels al enkele jaren generaal-majoor zijnde Van Dopff aan tot de nieuwe hoogste militair van Hulst. Hij werd commandeur van Hulst, Hulsterambacht en de bijbehorende forten. In de grotere vestingsteden werden zijn collega's altijd als gouverneur aangeduid. In de stad en het ambacht was dit soms het geval. Zowel Hulst als Hulsterambacht waren twee zelfstandige, onafhankelijk van elkaar bestuurde gebieden, met ieder een eigen bestuurscollege en rechtspraak. Wel waren zij tot elkaar veroordeeld. De stad had het ambacht nodig voor bevoorrading met levensmiddelen, turf etc., de bewoners van het ambacht vonden bij calamiteiten of oorlogsdreiging bescherming binnen de vesting.[252]
Van Dopff was verantwoordelijk voor de goede orde onder het garnizoen, het bewaken van de krijgstucht en vooral de zorg voor een goede verstandhouding met de bewoners van Hulst en het omringende platteland. Hij liet zijn gezin tijdelijk achter in Breda en vertrok naar Staats-Vlaanderen. Onder-majoor Van Hemert overhandigde Van Dopff 's commissiebrief aan burgemeester Otto Obreen.[253] Als een soort welkomstgeschenk '*gratuit*' ontving hij aan het einde van het jaar een bedrag van tweehonderd gulden. Normaal was dit bedrag verdubbeld, maar de Hulstse magistraat vond het netter om in dit jaar de andere helft te schenken aan de weduwe van zijn voorganger, de gravin douairière Van Rechteren.[254] De magistraat van Hulsterambacht - waar de ambachtskas beter gevuld was - besloot als een soort '*bien vue*' met vierhonderd gulden over de brug te komen. Bij zijn aankomst zou een delegatie hem opwachten, feliciteren met zijn benoeming en het bovengenoemde bedrag toezeggen.[255] Op 13 juli 1778 werd Van Dopff's commissiebrief in de vergadering van het ambachtsbestuur '*overlegt en vertoont*'. De nieuwe gouverneur kon nu officieel aan de slag. Tot aan zijn overlijden zou van Dopff jaarlijks aan het einde of aan het begin van het kalenderjaar van de stad en het ambacht een 'gewone gratuït' ontvangen van vierhonderd en zestienhonderd gulden, vergezeld van een nieuwsjaarwens.[256] Beide vormden een mooie aanvulling op zijn generaalstraktement.

Huisvesting
In Hulst woonde Willem Jacob Frederik in een prestigieuze ambtswoning: het gouverneurshuis. Het lag in het centrum van de vesting aan de westzijde van de Grote Markt recht tegenover het stadhuis. Al in de eerste weken van zijn gouverneurschap betrokken de stadsbestuurders hem bij de herinrichting van Grote Markt. Landmeter Hattinga had twee tekeningen hiervoor gemaakt, die zij ter goedkeuring aan de gouverneur voorlegde. Van Dopff had geen bezwaar en het plan werd uitgevoerd.[257]
De eerste gouverneur van Hulst, graaf Hendrik van Nassau-Siegen, liet het gouverneurshuis, na de verovering van Hulst door zijn neef Frederik Hendrik in 1645, op eigen kosten grondig verbouwen. Gelet op zijn omvangrijke hofhouding stelde Hendrik de Staten-Generaal voor dat zij ook de aanpalende panden tussen Rijckenborgh en het huis genaamd 'Het Ancker' zouden aankopen. Maar zowel de Staten-Generaal als de Raad van State reageerden afwijzend.
Graaf Hendrik vertimmerde het toen op eigen kosten voor 40.000 gulden tot een waar stadspaleis. Het gouverneurshuis bestond uit een hoofdgebouw, diverse bijgebouwen, waaronder een zomerhuis, en enkele tuinen. Op een kaart uit de collectie Bodel Nijenhuis, berustend in de Universiteit Leiden, zijn diverse woon- en slaapvertrekken van de gouverneur en zijn gasten getekend, evenals de keukens, de stallen, een koetshuis, een washok, en turfhok, knechtenkamers, meerdere privaten, tuinen en het eerdergenoemde zomerhuis. In het nabijgelegen Prinsenbolwerk beschikte de gouverneur nog over een tuin en een duiventoren.[258]

De functie van commandant van de vesting Hulst en de onderhorige forten was in de ogen van tijdgenoten niet echt een aantrekkelijke plaatsing. De vesting Hulst lag in een grensgebied en was bij veel oorlogen doelwit geweest van vijandelijke militaire operaties. Daarnaast waren de leefomstandigheden in Staats-Vlaanderen voor niet-Zeeuwen verre van ideaal.
Met een van zijn voorgangers, luitenant-generaal Pieter de la Rocque (1679-1760) was het tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog slecht afgelopen. Hij had op 11 mei 1747 zonder slag of stoot de sterke en strategisch gelegen vesting aan een Frans leger overgegeven. Dit was een grote schok geweest voor de politieke en militaire leiding van de Republiek. Iedereen ging er toen van uit dat Hulst een vrijwel onneembare vesting was. Met de Vrede van Aken (28 oktober 1748) kwam er een einde aan de Oostenrijkse Successieoorlog en daarmee aan de Franse bedreiging van Staats-Vlaanderen en Staats-Brabant. Hulst werd weer Staats. Inmiddels hadden de Staten-Generaal De la Rocque in Den Haag ontboden om van hem te horen waarom hij zo snel had gecapituleerd. Op basis van een door hem opgesteld journaal vertelde hij over de gebeurtenissen in en rondom Hulst in de periode van 22 april tot en met 12 mei 1747. Hunne Hoogmogenden namen geen genoegen met zijn toelichting en besloten De la Rocque te laten vervolgen door een Extraordinare Hoge Krijgsraad. De voormalige commandant werd in hechtenis genomen en hoorde maanden later op 26 juni 1748 zijn definitieve vonnis. Hij zou ontslagen worden uit alle militaire functies. Wel ontliep hij een eerder geëiste doodstraf, maar daarvoor in de plaats zou hij symbolisch gestraft worden door met een zwaard boven zijn hoofd te zwaaien. Daarna volgde levenslange opsluiting op het slot Loevestein. Zijn bezittingen werden in tegenstelling tot eerdere eisen niet geconfisceerd. Met de bekrachtiging van het vonnis door stadhouder Willem IV kwam er een einde aan de succesvolle militaire carrière van Pieter de la Rocque. Opvallend is dat Van Dopff in zijn grote blauwe archiefkist op het kasteel De Strijdhoef een kopie van alle processtukken uit 1748 rond de zaak van de voormalige gouverneur bewaarde. Onduidelijk blijft waarom Van Dopff als een van de opvolgers van De la Rocque deze stukken bij zijn Vlaamse papieren opborg. Speelde hierbij soms mee dat hij, als hij in een soortgelijke positie terecht zou komen, beter beslagen ten ijs zou komen?[259]

Wisselende garnizoenen en Zeeuwse koortsen
De Republiek telde in het midden van de achttiende eeuw ongeveer veertig forten en vestingen waarin een garnizoen was gelegerd. Tot 1766 was het de gewoonte dat in vredestijd de militairen voor langere tijd, vaak zelfs permanent, in een fort of stad waren gelegerd. Het garnizoen werd een integraal onderdeel van de stedelijke samenleving. Officieren huwden met dochters uit het stedelijke patriciaat, onderofficieren en minderen vonden hun partners onder vrouwen uit de lagere klassen. Ambachtslieden konden makkelijk een beroep doen op soldaten die hun militaire verplichtingen, zoals het wachtlopen, er op hadden zitten en in hun vrije tijd hun karige soldij wilden aanvullen.
Op advies van zijn mentor de hertog van Brunswijk had stadhouder Willem V met de traditie van vaste garnizoenen gebroken. Voortaan moesten de militairen regelmatig van standplaats wisselen. De meeste regimenten vertrokken na drie jaar, in sommige gevallen was dit zelfs binnen een jaar. Alle militairen, van hoog tot laag, waren hier niet blij mee. De veelvuldige verhuizingen leidden tot hoge verhuiskosten. De van stadswege verplicht geleverde wagens hadden altijd te weinig ruimte om de bezittingen van een regiment of compagnie te verhuizen. Bovendien brokkelde de rol van de militairen in de stedelijke leefgemeenschap af. De soldatenvrouwen met hun kinderen waren het grootste slachtoffer. In sommige gevallen bleven zij noodgedwongen achter en vervielen tot grote armoede.
De negatieve effecten van de troepenverplaatsingen onderkende Willem V wel. Desondanks hield hij er aan vast. Vaste garnizoenen waren in zijn opvatting schadelijk voor de militaire tucht. Een te innige band tussen militairen en de burgerbevolking moest worden voorkomen.[260]

Vanuit gezondheidsoverwegingen was Van Dopff het niet eens met deze opvatting. Het garnizoen van Hulst ging, evenals die van de andere forten en vestingen in met name Staats (Zeeuws)-Vlaanderen, gebukt onder de Zeeuwse koortsen. Dit was een gematigde vorm van

malaria die op de Zeeuwse eilanden veel voorkwam en in combinatie met besmettelijke infectieziekten jaarlijks honderden doden eisten. In de nabijgelegen garnizoensplaats Sluis overleden alleen al in de jaren 1770 -1779 1211 inwoners, waarvan 542 militairen. Het merendeel van de militairen bezweek aan de gevolgen van de Zeeuwse koortsen.[261]
Met soortgelijke ervaringen kreeg een Engels invasieleger te maken dat in 1809 Vlissingen en omgeving veroverde. Het hoofddoel was toen een bruggenhoofd te vormen om een aanval op Antwerpen te lanceren dat in handen van Napoleon was. Binnen enkele maanden velden de Zeeuwse koortsen 13.000 van het 40.000 man tellende invasieleger. Hetzelfde jaar nog hielden de Engelsen het voor gezien. Niet de Fransen maar de muskieten hadden de Engelsen verslagen.[262]

Prijsvraag
'*Een zekeren menschlievenden en edelmoedigen Heer, die echter noch verkiest zijn naam te verbergen*' vroeg het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg een prijsvraag uit te schrijven over: '*Welke zyn de waare oorzaaken en kenteekenen van de Najaarskoortsen in de Garnizoenplaaten van Staats-Vlaanderen; en welke zyn de beste behoed- en geneesmiddelen, die daar tegen, vooral by de Militairen, konnen aangewend worden*'. Deze heer was generaal Van Dopff. Hij hoopte dat medici en andere wetenschappers met bruikbare suggesties zouden komen om het hoge sterftecijfer onder zijn manschappen enigszins te beperken. G.W. Callenfels, arts en schepen te Sluis en J. Harger, arts te Rotterdam, namen de uitdaging aan en schreven elk een antwoord op de prijsvraag. De jury oordeelde dat Callenfels de prijsvraag het beste had beantwoord.
De secretaris van het Genootschap ging bij Van Dopff langs en bracht hem op de hoogte van de uitslag. Van Dopff ging toen akkoord dat bekend werd gesteld dat hij de initiator van de prijsvraag was. Ook zou hij de rekening van 388 gulden betalen voor het maken een gouden en zilveren penningen.
Callenfels en Harger ontvingen op 27 augustus 1782 voor hun inspanning respectievelijk een gouden en zilveren ereprijs van het Genootschap. De laatste kreeg voor zijn inzending zelfs nog een gouden medaille van het Genootschap der Kunsten en Wetenschappen te Batavia.[263]
Al eerder had Van Dopff in een vertrouwelijk schrijven aan stadhouder Willem V gepleit om iets te doen aan de schadelijke gevolgen die het Zeeuwse klimaat had op de daar gelegerde militairen. Iedereen kende die. In de Oostenrijkse Successieoorlog vonden duizenden Franse soldaten er hun graf. '*Velen van de onzen vinden dat nog steeds of houden er op zijn minst gedurende lange tijd een zwakke gezondheid aan over*'. Hij adviseerde de stadhouder om de garnizoenen in vestingen en forten in Staats-Vlaanderen niet meer voortdurend te wisselen, maar de garnizoenstaken neer te leggen bij zes speciale bataljons. Van Dopff meende dat op den duur deze eenheden net als de 'inheemse' Zeeuwen immuun zouden worden voor de muggen en parasieten die welig tierden in de talloze sloten, poelen en kreken. Maar Willem V was niet genegen het advies van zijn vertrouweling op te volgen.[264] Van Dopff hoopte met de antwoorden uit de prijsvraag meer wetenschappelijke munitie beschikbaar te hebben om nogmaals met meer onderbouwing zijn zorgen over de onder zijn bevel staande militairen op de stadhouderlijke agenda te krijgen.
De antwoorden van Callenfels en Harger ontliepen elkaar niet veel. Het hoge sterftecijfer onder militairen die in Staats-Vlaanderen waren gelegerd, weten zij aan een combinatie van factoren. De belangrijkste was de slechte luchtkwaliteit in dit gebied. Deze werd veroorzaakt door de ligging tussen de Noordzee en de Schelde waardoor de lucht *'van eenen zouten en vogtigen inhoud en nadeeligen aart* [is], *door de oneindige dampen van de byleggende zee en stroomen*'. Rond veel garnizoensplaatsen lagen moerassen als gevolg van inundaties in de jaren veertig van de achttiende eeuw. Ook de stank vanuit deze moerassen en uit wateren, waar de boeren vlas liet rotten, beïnvloedde de luchtkwaliteit in negatieve zin.[265]
Daarnaast was het lange tijd op wacht staan in de brandende zon en 's nachts in de kou '*met hunne zeer korte rokjes*' slecht voor de gezondheid. Tot aan 1766 droegen Nederlandse soldaten een uniform dat vooral praktisch was. Het bestond uit een ruime jas, die reikte tot de knieën en voorzien was van lapellen die bij koud of regenmachtig weer konden worden dichtgeknoopt, zodat de borst warm en droog bleef. Een driekantige steek beschermde het

hoofd in de zomer tegen de zon en in de winter tegen kou en regen. Onder invloed van de Pruisische militaire mode maakte dit uniform plaats voor een modieus tenue. Voortaan was een nauwsluitende jas die de buik onbedekt liet de standaard. De lapellen die niet meer dichtgeknoopt konden worden, dienden alleen nog ter versiering. Korte broeken, tot aan de knieën toegeknoopte slobkousen en een driekant hoedje completeerden het geheel. Een schitterende uitmonstering bij parades, maar in de zomer zorgden de nauwsluitende jassen voor teveel warmte en in de winter boden zij geen bescherming tegen kou en regen. Vandaar Callenfels opmerking over de 'korte rokjes'.[266]
Een andere factor die de gezondheid van de militairen aantastte, werd veroorzaakt door de lage soldijen. Veel soldaten klusten noodgedwongen bij om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Zij werkten vaak op het heetst van de dag bij boeren op het land en dronken dan teveel koud water. Ook het nuttigen van teveel drank of andere inspannende bezigheden deed hun gezondheid geen goed. Hetzelfde gold voor de slechte persoonlijke hygiënische verzorging en de te kleine ruimten waar teveel soldaten waren ondergebracht. Volgens beide onderzoekers bevorderde het eten van teveel vlees en/of vis evenmin de gezondheid.
Eenmaal ziek konden alleen aderlaten, braken of koudwaterkuren, het drinken van portwijn en het innemen van jezuïetenpoeder (kinabast) mogelijk genezing bewerkstelligen. Ter voorkoming van de Zeeuwse koortsen adviseerde Harger '*dat men de militairen, welke in die garnizoenen reeds zyn, daar in houdt, om door het aanhoudend verblyf genaturaliseerd en als eigen, aan den aart en luchtsgesteldheid der opgenoemde landen, te doen worden*'.[267]
Callenfels kwam met een soortgelijke aanbeveling. De garnizoenen moesten dus niet voortdurend worden verplaatst. Beiden gaven hiermee een 'wetenschappelijke' onderbouwing die paste in Van Dopff's opvattingen om het hoge sterftecijfer onder de garnizoenen in Hulst en andere Zeeuwse vestingen en forten aan te pakken. Maar de stadhouder liet zich niet vermurwen. Hij handhaafde tegen alle kritiek in de garnizoenswisselingen. Dit starre standpunt zou uiteindelijk een van de onderwerpen zijn die de latere patriotten Willem V verweten. Zij eisten dat alle regimenten opnieuw een vaste garnizoensplaats zouden krijgen.

Een afwezige gouverneur
Van Dopff was vaak afwezig in verband met militaire taken elders in de Republiek of vanwege het seizoen. Veelvuldig deed stadhouder Willem V een beroep op hem en reisde hij voor overleg af naar Den Haag of naar Het Loo bij Apeldoorn waar de stadhouderlijke familie regelmatig verbleef. In de zomermaanden trachtte het gezin Van Dopff weerstand op te bouwen tegen de Zeeuwse koortsen door langere tijd naar het platteland van Brabant te vertrekken, naar hun kasteel De Strijdhoef bij Udenhout. Aan de stadhouder en de Raad van State meldde hij steeds aan wie hij het commando over Hulst tijdelijk had overgedragen en wanneer hij weer was teruggekeerd. Uit zijn correspondentie komt duidelijk naar voren waar Van Dopff in een bepaalde periode verbleef. [268]

Verblijfplaatsen van Van Dopff 1778-1794[269]
1778 Breda, Hulst, Middelburg
1779 Hulst, Maastricht, Middelburg, Udenhout
1780 Middelburg, Udenhout, Zaamslag
1781 Den Haag, Middelburg, Vlissingen, Zaamslag
1782 Den Haag, Udenhout, Vlissingen, Zaamslag
1783 Arnhem, Den Haag, Hulst, Middelburg, Udenhout, Vlissingen
1784 Breda, Den Haag, Hulst, Udenhout
1785 Breda, Den Haag, Hulst, Udenhout
1786 Apeldoorn (Het Loo), Breda, 's-Hertogenbosch, Hulst, Nijmegen, Udenhout
1787 Amersfoort, Amsterdam, Den Haag, Hulst, Zeist
1788 Amsterdam
1789 Amsterdam, Udenhout
1790 Amsterdam, Udenhout
1791 Amsterdam, Udenhout

1792 Amsterdam, Den Haag, Udenhout
1793 Amsterdam, Udenhout
1794 Amsterdam, Udenhout, Utrecht

In de november- en decembermaanden was zijn afwezigheid regelmatig onderwerp van gesprek op de vergaderingen van de magistraten van Hulst en Hulsterambacht. In deze maanden namen zij altijd de besluiten wie wel en wie niet in aanmerking kwam voor een geldelijke toelage. Na wat discussies kreeg hij toch elke keer weer zijn gratuït veelal met de onderbouwing dat hij '*geduurende het beloop van dit jaar met dit collegie hadde gecultiveert een goede intelligentie en harmonie*'.[270]
Na zijn aanstelling tot garnizoenscommandant van Amsterdam in 1787 zou hij niet meer in Hulst terugkeren. Wel bleef hij tijdens zijn absentie intensief betrokken bij het reilen en zeilen in zijn vesting. Met zijn plaatsvervangers onderhield hij een nauw briefcontact. Op afstand adviseerde hij hen en dacht hij mee in zaken die betrekking hadden op het garnizoen en kwesties waarmee de magistraten van de stad en het ambacht worstelden.[271]

Een bijzondere opdracht
Nog maar net als gouverneur in Hulst aangesteld, kreeg hij van Willem V een bijzondere opdracht: de rust herstellen op Walcheren en in het bijzonder in Westkapelle, waar de invoering van een nieuwe psalmberijming voor veel onrust zorgde. Op aandringen van de ambachtsheer Martinus Johannes Veth van de Perre beval het stadsbestuur van Westkapelle in 1774 dat voortaan in de kerkdienst net als in veel andere plaatsen in de Republiek de *Nieuwe Psalmberijming* moest worden gebruikt. Twee jaar later volgde ook een nieuwe manier voor het zingen van de psalmen. Dit vormde de opmaat voor een lange onrustige periode in het dijkdorp. Tegenstanders van de nieuwe, vluggere manier van zingen traineerden de zondagse erediensten. Zij bleven niet-ritmisch zingen en de oude berijming van Datheen gebruiken. Er was sprake van grote '*disordre, muyterie en verwarringe in de godsdienst*'. Daadkrachtig traden de bestuurders op. Een van de tegenstanders, meestertimmerman IJsbrand Linse Burggraaf, werd als hoofdschuldige aangemerkt en verbannen uit Westkapelle. Onder grote druk van zijn medestanders moest de magistraat bakzeil halen en zijn verbanning herroepen. Triomfantelijk keerde Burggraaf in 1778 terug.
In het nabijgelegen Vlissingen raakten de gemoederen ook verhit. Het stadsbestuur had daar toestemming gegeven tot het bouwen van een Rooms-Katholieke schuilkerk. Veel Vlissingers waren het hier niet mee eens en dienden een verzoekschrift in met de vraag de toestemming in te trekken. De magistraat legde dit verzoek naast zich neer, waarna het onrustig werd in de Scheldestad.[272]
'*Naar aanleiding der gepleegde verregaande onbetamelijkheden door in- en opgezetenen* [en om] *de publique rust en veiligheid alomme binnen dezen eilande te herstellen*' grepen de Staten van Zeeland in. Stadhouder Willem V vroegen zij de '*militie van de staat*' naar Zeeland te sturen. Met enige tegenzin stemde de Prins in met het verzoek. Militairen waren er zijns inziens niet om tegen de eigen bevolking ingezet te worden maar primair om de landsgrenzen te beschermen.[273]
De raadpensionaris kon de Staten van Zeeland melden dat generaal Van Dopff door stadhouder Willem V was benoemd tot commandant van de militie die gelegerd was in de garnizoenen op Walcheren. Van Dopff - nog maar net in Hulst gesetteld - had inmiddels opdracht gekregen zo snel mogelijk naar Middelburg af te reizen en het commando over de in Zeeland aanwezige troepen op zich te nemen. Hij ontving zelfs patentbrieven, waarmee hij in geval van nood nog twee bataljons naar Walcheren kon dirigeren. Op 4 november 1778 arriveerde Van Dopff in Middelburg, korte tijd later gevolgd door de militairen.
Met de raadpensionaris had hij reeds gesproken over de verplaatsing van het eerste bataljon van het Regiment van luitenant-generaal Raders naar Zeeland. Deze troepen waren al in Bergen op Zoom geëmbarkeerd en nu op weg naar Veere. De vraag was waar deze militairen ingekwartierd moesten worden. Gelet op de huidige '*tumultaire bewegingen*' en de kans dat zij zouden overslaan naar Middelburg had Van Dopff in samenspraak met de raadpensionaris een verdeling gemaakt over Middelburg, Grijpskerke, Serooskerke,

Vlissingen en Westkapelle. In de laatste plaats werden de meesten, een officier, 35 man en hun paarden ingekwartierd.[274]
Een drietal 'oproerlingen' uit Westkapelle werd in hechtenis genomen en naar Middelburg gebracht. Burggraaf ontsprong de dans door naar Friesland te vluchten. Uit angst voor represailles durfde de magistraat van Westkapelle niet zelf de gevangenen te berechten. Middelburg en Vlissingen weigerden de zaak over te nemen. In een brief aan de stadhouder schreef Van Dopff dat '*les criminels de West Capelle*' nu in Veere werden berecht. Lijfstraffen en verbanning werden hen opgelegd. Nadat de vonnissen waren uitgevoerd, achtte Van Dopff de tijd rijp om de militairen terug te trekken. Als eerste vertrok de cavalerie naar Bergen op Zoom. Uiteindelijk keerde de rust in de zomer van 1779 op Walcheren terug. Van Dopff vertrok weer naar zijn garnizoen in Hulst.[275] Op het kasteel De Strijdhoef in zijn kleine bruine archiefkist bewaarde Willem Jacob een dossier met betrekking tot de ongeregeldheden in Westkapelle.[276]
Enkele maanden later hernam hij zijn commando over de troepen in Zeeland. Aan het einde van het jaar reisde hij naar Maastricht, de stad waar zijn grootvader gouverneur was geweest. Willem Jacob bezocht hier zijn regiment dat op dat moment deel uitmaakte van het garnizoen.[277] De Strijdhoef zag hij pas weer in april 1780 voor een korte tijd. Een half jaar later was hij er weer en meldde hij vanuit Udenhout de stadhouder dat Seijna ziek was. Zodra haar toestand het toeliet wilde hij naar Hulst vertrekken. Tevens vroeg hij ontheffing van het bevel om in Den Haag te verschijnen.[278] Gelet op de gespannen politieke situatie met Engeland op dat moment weigerde Willem V. Zo zien we dat Willem Jacob in de tweede week van december met twee andere generaals in Den Haag enkele voorstellen voor verdedigingsmaatregelen tegen vijandelijke landingen in Zeeland formuleerde.[279]

Een oorlog breekt uit
Vanaf 1775 voerden dertien Amerikaanse koloniën een onafhankelijkheidsoorlog met Groot-Brittannië. Deze oorlog sloeg over naar Europa toen Frankrijk in 1777 de Verenigde Staten als een zelfstandige staat erkende. Dit had tot gevolg dat de Engelsen op zee steeds meer koopvaardijschepen, ook uit de Republiek, controleerden op oorlogsmateriaal (contrabande) dat bestemd was voor de Amerikaanse of Franse markt. Vooral Amsterdamse reders verdienden enorme bedragen met handel en smokkel naar Amerika en Frankrijk. Dit was tegen het zere been van Groot-Brittannië. Een beroep van de Staten-Generaal op het Brits-Nederlandse verdrag uit 1674, waarbij slechts een beperkt aantal producten als contrabande was gedefinieerd, legden de Engelsen naast zich neer. Talloze Nederlandse schepen brachten zij op. Over en weer beschuldigden Den Haag en Londen elkaar van het schenden van de marineverdragen. Uiteindelijk zegde de Britse regering in het voorjaar van 1780 het verdrag van 1674 op. Intussen stelde het stadsbestuur van Amsterdam alvast een ontwerphandelsverdrag op dat ze op termijn met de Verenigde Staten wilde sluiten. De bedoeling van de Amsterdammers was om zodra de Britten de Verenigde Staten erkenden, zo snel mogelijk dit verdrag door de Staten-Generaal te loodsen en te ondertekenen. Maar de Britse erkenning bleef vooralsnog uit. Van Dopff beschreef dit in zijn archief als een 'Plan van een commercie-traktaat tusschen Holland en Noord-America'.
De Republiek zocht in deze periode steun bij Rusland, Denemarken en Zweden door te willen toetreden tot hun Verbond van Gewapende Neutraliteit. De Britten waren hier fel op tegen. Zij waren bang al hun invloed op de Republiek te verliezen. Toen de Britten lucht kregen van de toetredingsgesprekken, verklaarden zij de Republiek op 19 december 1780 de oorlog. Als voorwendsel gebruikten zij de geheime conceptovereenkomst tussen Amsterdam en de Verenigde Staten die was aangetroffen in een postpakket op een Amerikaanse pakketboot die op weg was van Philadelphia naar Amsterdam. De Vierde Engelse Oorlog was een feit.[280] De angst voor een Engelse landing was zo groot dat langs de hele Hollandse en Zeeuwse kust zoveel mogelijk vestingwerken en batterijen in staat van paraatheid werden gebracht. De bevolking in de dorpen aan de kust werd bewapend. Wachthuizen verrezen aan de stranden en seinpalen werden opgericht.[281]

Commandant van de troepen in Zeeland

Op last van de stadhouder vertrok Van Dopff uit Hulst naar Middelburg om aldaar weer het commando op zich te nemen van alle troepen die in Zeeland in garnizoen lagen. In de Zeeuwse hoofdstad diende hij zich te melden bij de heer Van Lynden van Blitterswijk,[282] de vertegenwoordiger van Willem V in Zeeland, bij raadpensionaris Chalmers en bij de Gecommitteerde Raden van Zeeland, het dagelijkse bestuur van de provincie. Zijn eerste taak werd een controle op de beschikbare artillerie en ammunitie en een inspectie van de forten en batterijen. Aansluitend verwachtte de stadhouder een advies van zijn generaal over hoe Zeeland het beste in staat van verdediging kon worden gebracht. In overleg met de Gecommitteerde Raden mocht hij naar eigen goeddunken troepen verplaatsen en versterkingen laten aanleggen. Over al zijn bezigheden moest hij wel steeds rapport uitbrengen.[283]
Voortvarend ging Van Dopff aan de slag. Allereerst stelde hij voor om een soort crisisteam te formeren bestaande uit Van Lynden van Blitterswijk, enkele gecommitteerde raden en vertegenwoordigers uit het Zeeuwse admiraliteitscollege, de hoogste vlagofficier en zichzelf als bevelhebber over de troepen. Alles betreffende het behoud en veiligheid van Zeeland en de afstemming tussen zee- en landmacht moesten zij bespreken. En dit was hard nodig. Vanuit het gewest kwam er een groot scala aan vragen binnen bij de Gecommitteerde Raden. Wat te doen aan de berichten dat de Engelse Kroon kaperbrieven had uitgegeven, dat de Zeeuwse eilanden er nu weerloos bij lagen en vragen om met spoed defensiemaatregelen te nemen, zoals de zeegaten te bezetten met gewapende vaartuigen. Allerlei gedetailleerde orders stelde Van Dopff alvast op. Zo lag er een compleet draaiboek klaar toen het tweede bataljon van luitenant-generaal Leusden in Zierikzee embarkeerde. De commandant van Zierikzee mocht hen daar een à twee dagen laten uitrusten. Daarna moest hij de 253 militairen verdelen over het eiland. De infanteriedetachementen gingen naar posten in Haamstede, Westenschouwen, Renesse, Elckerzee, Ellemeet, Noordwelle, Brouwershaven en Zierikzee. De cavalerie-eenheden vertrokken naar Haamstede en Renesse. Alle posten waren zo ingericht dat snel actie kon worden ondernomen. De officieren moesten de discipline en tucht handhaven, ervoor zorgen dat de militairen geen overlast bezorgden aan de bevolking, vreedzaam met hen omgaan en voorkomen dat iemand werd afgeperst. Het was verboden om hout te hakken in de bossen of plantagien, of hout te halen uit de versterkingen van de zeedijken of sluizen. Ook mochten de militairen niet jagen met honden, geweer of netten. De hoofdofficier moest de detachementen en batterijen geregeld inspecteren. Eke zondag dienden de detachementen aan de hoofdofficier te rapporteren. Patrouilles moesten vooral letten op de komst van vijandelijke schepen. Soortgelijke instructies liet Van Dopff opstellen voor de troepen op Walcheren en Noord-Beveland. Hij verwachtte niet dat de Engelsen een invasie op een van de Zeeuwse eilanden zouden uitvoeren. Een verdediging daartegen was onmogelijk, tenzij een groot aantal oorlogsschepen de Zeeuwse zeegaten beveiligden. In zijn rapportage aan Willem V onderbouwde hij dit met de ervaringen uit de Oostenrijkse Successieoorlog toen een Engels-Nederlandse vloot de Zeeuwse wateren beschermde en een tienduizend man tellende troepenmacht op het land paraat stond. Vooralsnog kon Van Dopff rekenen op een Staatse vloot bestaande uit negen schepen van de Zeeuwse en drie van de Rotterdamse admiraliteit en negen kleine kruisponen.[284] De totale vloot telde 1.936 koppen en 376 kanons.
Wel achtte hij de kans reëel dat kapers of lichte oorlogsschepen strooptochten langs de kust zouden uitvoeren. Samen met schout-bij-nacht Jan Schreuder Haringman sprak hij een waarschuwingssysteem af.[285] Verreweg de meeste tijd bracht hij door in Vlissingen, waar hij zijn hoofdkwartier vestigde. Naast het nemen van de algemene beveiligingsmaatregelen had Willem Jacob ook nog tijd om zich in detail te bemoeien met de bewaking van de hoofdwacht en stadspoorten van de Scheldestad. Op 13 januari 1781 werd zelfs het wachtwoord aan hem opgedragen.[286]

Landingen en de Slag bij de Doggersbank
In de eerste maanden van 1781 circuleerden er allerlei geruchten over een mogelijke Engelse aanval op Zeeland en met name op het eiland Walcheren. In Groot-Brittannië zou men al bezig zijn een aanvalsvloot te equiperen bestaande uit twaalf linieschepen, een aantal branders en bombardeer-galjoten. Vlissingen zou het eerste aanvalsdoel zijn.

De Staten van Zeeland hoorden van kolonel-ingenieur Van Suchtelen dat er enkele Britse oorlogsschepen, die zich voordeden als smokkelaars, de Zeeuwse wateren waren binnengelopen. Zij waren van plan op de Zeeuws-Hollandse kust een landing uit te voeren. Voor zo ver mogelijk trachtte Van Dopff dit soort berichten te toetsen met zijn eigen inlichtingen. Een jaar lang kreeg hij tegen betaling allerlei informatie aangereikt. Inwoners uit Vlissingen verzamelden die in Oostende. Een zeker James Dymoch legde zijn oor te luisteren in Duins en kwam met inlichtingen over het eskader van Mulgrave. Een inwoner uit Londen berichtte over de vlootuitrustingen in Duins en dat men daar sprak van een aanslag op Vlissingen.[287]
De redactie van de *Middelburgsche Courant* besteedde volop aandacht aan de '*kwade uitstrooisels*' en benadrukte de voorzorgsmaatregelen die het afgelopen jaar waren genomen. Van Dopff reageerde proactief. Vanwege zijn kennis van de artillerie en genie liet hij de latere generaal-majoor Ulrich Huguenin de vestingen Vlissingen en Veere en enkele forten in staat van verdediging te brengen.[288]
In de maand mei stelde Van Dopff een situatierapport op over het beschikbare geschut. Verspreid over Walcheren stonden 103, op Schouwen 36 en op Noord-Beveland 13 kanonnen. Dit aantal diende op Walcheren (10), Schouwen (16), Zuid-Beveland (6) en Tholen (5) te worden uitgebreid.[289]
Enkele maanden later vond bij de Doggersbank op 5 augustus 1781 de belangrijkste confrontatie plaats tussen de oorlogsvloten van de Republiek en Engeland. De zeeslag eindigde onbeslist. Wel raakte schout-bij-nacht Wolter Jan Gerrit baron Bentinck (1745-1781) zwaargewond. Hij overleed uiteindelijk in Amsterdam en werd begraven in de Oude Kerk. Van Dopff kon toen nog niet weten dat zij elkaar in deze kerk nog zouden 'ontmoeten'.
Strategisch gezien wonnen de Britten. De Republiek slaagde er daarna niet meer in iets van betekenis op zee te ondernemen. Maar moreel gezien had de Staatse vloot een overwinning geboekt door de *Royal Navy* te dwingen het gevecht te beëindigen. Stadhouder Willem V buitte de 'overwinning' volledig uit. In alle steden werd feest gevierd. Lofdichten, prenten, eresabels, medailles en promoties volgden. Voor de *Middelburgsche Courant* was de zeeslag pas op 14 augustus 1781 voorpaginanieuws. Van Dopff hoorde het nieuws al op de dag zelf. Hij schreef toen vanuit Vlissingen aan de stadhouder over '*de bonne nouvelle de notre flotte*'. En daar bleef het bij. Pas een jaar later, op 22 augustus 1782 in de aanhef van een brief, eveneens gericht aan de stadhouder, besteedde hij nog een keer aandacht aan een maritiem onderwerp. Deze keer ging het over een Engelse vloot die bij Gibraltar een Spaanse blokkadevloot tot de aftocht moest dwingen.[290]

Kritiek en vertrek
De bestuurders van Zierikzee waren niet zo te spreken over Van Dopff. Zij vonden dat de generaal zich veel te veel op Walcheren concentreerde en Schouwen vergat. Ondanks zijn bezoeken aan het eiland bleven zij bij hun opvatting. Zij eisten dan ook dat zij een eigen commandant kregen met wie zij de lopende defensiezaken konden afdoen. Zo ver kwam het niet. Net terug op Walcheren van een dienstreis hoorde Van Dopff opnieuw '*met leedweezen en verwondering de bekommeringen*' van die van Zierikzee over de staat van de batterijen en munitievoorraden op Schouwen, terwijl hij dacht dat juist deze problematiek was opgepakt.
Zierikzee voelde zich tekortgedaan en weet dit grotendeels aan Van Dopff. Dit gevoel bleef de hele oorlogsperiode aanwezig. [291]
In dezelfde periode klaagde de magistraat van Vlissingen over zijn lakse houding met betrekking tot de vervolging van een aantal militairen die een burger onderweg van Middelburg naar Vlissingen op de openbare weg zwaar hadden mishandeld. De Vlissingers verwachtten van hem dat hij alles in het werk zou stellen om de daders te achterhalen. Zelf hadden zij voor de juiste tip een premie van twintig Zeeuwse rijksdaalders uitgeloofd. Van Dopff was ten hoogste verbaasd en weerlegde omstandig het verwijt van inactiviteit. Ook hij wilde het liefst de daders zo snel mogelijk arresteren en zwaar straffen. Maar de eis om bij hen rapport uit te brengen schoot hem in het verkeerde keelgat. [292]

De Staten van Zeeland namen het Van Dopff kwalijk dat hij, naar later bleek wel met toestemming van de stadhouder, officieren in deze oorlogsperiode gewoon hun jaarlijkse verlof had laten opnemen.[293]
Een kwestie die hem wat langer achtervolgde, was een geschil van mening met de bestuurders van Middelburg over de militaire jurisdictie. De inzet was de ontsnapping van enkele militairen die in Middelburg en in Vlissingen in hechtenis hadden gezeten. De heren ergerden zich vooral aan de zeer bedenkelijke toonzetting in de brieven die van Van Dopff hierover schreef.[294] Een soortgelijk geval deed zich twee jaar eerder ook al voor in Vlissingen. De stadhouder dekte hierbij volledig zijn generaal.[295]
Al in de zomer van 1782 circuleerden aan het stadhouderlijke hof de kletspraatjes dat Van Dopff het commando over de troepen in Zeeland het liefst voor gezien hield. Maar pas in het najaar honoreerde Willem V zijn verzoek om van het commando te worden ontheven. Hij feliciteerde hem alvast met het feit dat '*votre corvée de Zeelande sera terminée*'.[296] Op 13 oktober 1783 was Van Dopff nog even een bespreekpunt in de vergadering van de Staten van Zeeland. Gedeputeerde Evert Jacobsz. Clijver deelde toen mee dat de generaal van de stadhouder toestemming had gekregen zijn commando neer te leggen. Zijn bijzondere bevoegdheden trokken de Staten direct in. De griffier zou Van Dopff's terugtreden doorgeven aan alle Zeeuwse steden. De generaal vertrok voor een aantal weken naar zijn kasteel in Udenhout en keerde pas in het nieuwe jaar terug in Hulst. [297]
De oorlog tussen de Republiek en Groot-Brittannië kwam officieel ten einde met het tekenen van de Vrede van Parijs (20 mei 1784). Onduidelijk blijft wie Van Dopff in deze laatste oorlogsmaanden verving.[298]

Wateroverlast
Het jaar 1784 begon voor veel bewoners van de Republiek die langs de grote rivieren woonden rampzalig. Dijkdoorbraken zorgden voor grote overstromingen. Net als in veel andere kust- en riviergebieden hadden ook de inwoners van Staats-Vlaanderen sterk geleden onder overstromingen van de rivieren. De Schelde trad buiten zijn oevers. Vee verdronk, landerijen stonden onderwater en er waren tekorten aan eten, kleding en hooi. Talrijke instellingen en liefdadigheidsfondsen schoten de slachtoffers te hulp. Een Commissie uit het Departement van de Amsterdamse Oeconomische Taks zond 1.350 gulden om de eerste nood te lenigen. Die uit Rotterdam zamelde giften in voor een aantal getroffen Gelderse dorpen. Een deel van de opbrengsten ging in het najaar van 1784 niet naar Gelderland maar naar de garnizoenen in Staats-Vlaanderen die eveneens geleden hadden onder de overstromingen van de Schelde.[299]
Op 11 mei 1784 ontving Van Dopff van de Rotterdamse Commissie des Oeconomischen Taks 750 gulden in contanten en een halfjaar later zijn plaatsvervanger generaal-majoor Ch. van Logau 350 gulden. Op voorstel van Van Dopff werd het geld besteed aan de verzorging en 'verkwikking' van de zieken in het hospitaal en voor het onderhoud van vrouwen en kinderen waarvan de echtgenoten en/of vaders zich in het ziekenhuis bevonden.[300]
In Amsterdam werden ook nog plannen gemaakt om een Fonds op te richten voor de behoeftige militairen in Staats-Vlaanderen , waarop zij in de wintermaanden een beroep konden doen. Ook zouden er levensmiddelen en andere noodzakelijkheden opgestuurd worden. [301]

Oostenrijkse dreiging
Het slechte verloop van de Vierde Engelse Oorlog had ook grote gevolgen voor de militaire positie van de Republiek te land. Keizer Jozef II zag zijn kans schoon om de economische en militaire invloed van de Republiek in zijn Oostenrijkse Nederlanden in te perken. Nog voordat de vrede met Groot-Brittannië was getekend, kwam de Oostenrijkse keizer in mei 1784 met een pakket eisen. Hij eiste van Staten-Generaal dat zij Namen, één der voormalige barrièresteden waar nog een Nederlands garnizoen aanwezig was, ontruimden. Hetzelfde gold voor de vesting Maastricht, waar Daniël van Dopff, de opa van Willem Jacob, lange tijd gouverneur was geweest. In augustus wilde Jozef II dat ook een bepaling uit het vredesverdrag van Münster (1648) zou worden opgeschort. Het ging om het recht van de Staten-Generaal om het handelsverkeer over de Schelde van en naar Antwerpen af te

sluiten en slechts tegen betaling van belastingen doorgang te verlenen.
Om zijn claims kracht bij te zetten verplaatste Jozef II 38.000 militairen naar de grenzen van de Republiek en bedreigde hij Maastricht, Staats-Brabant en Staats-Vlaanderen.[302]
De eis van Oostenrijk om de Schelde open te stellen leidde ertoe dat in Hulst de gedachte aan een nieuwe oorlog steeds meer post vatte. Zeker toen Oostenrijkse troepen enkele naburige forten bezetten. Het kleine garnizoen was in 1783 al versterkt met troepen uit Groningen en later in 1784 nog aangevuld met twee bataljons uit 's-Hertogenbosch, Bergen op Zoom en Brielle. De Republiek breidde het Staatse leger met ongeveer 11.000 man en 1.000 cavaleristen uit. Een aantal buitenlandse eenheden vulde de gaten op die in de garnizoensplaatsen waren gevallen door het vertrek van 31 regimenten naar het grensgebied.[303]
Van Dopff was in deze tijd hoofdzakelijk in Hulst te vinden.[304] Veel militairen moesten worden ingekwartierd en de magistraat stelde prijzen vast die inwoners mochten vragen. Wanneer de militairen een behoorlijk bed met toebehoren kregen en tevens potten en pannen konden gebruiken, mocht daar twaalf stuivers per week voor worden gevraagd, ervan uitgaande dat het bed door twee of drie man kon worden beslapen. Was het geen verenbed, dan mochten tien stuivers worden gevraagd. Van Dopff vond deze bedragen te hoog. Voor een bed, door drie man beslapen, mocht van hem maar negen stuivers in rekening worden gebracht.[305]
Zoals gebruikelijk bij een militaire dreiging werden grote delen van Staats-Vlaanderen onder water gezet. Op 10 november 1784 liet de magistraat van Sluis aan die van Hulst melden dat op last van de Raad van State een begin was gemaakt met de inundaties. De zeesluizen waren daarvoor geopend. Delen van Hulsterambacht verdwenen onder water. De dijken van de Ferdinanduspolder werden door zeventig boeren onder het toeziend oog van 120 militairen op twee plaatsen doorgraven. Ook de Clingepolder en de Klein-Kieldrechtpolder ondergingen dit lot. Boze boeren trachtten tevergeefs de dijkgaten te stoppen.[306]
In deze onzekere periode stak Van Dopff veel energie in de realisatie van een militair hospitaal in Hulst. Zieke en gewonde militairen gingen hem aan het hart. Ver voor zijn tijd in 1703 was het bestaande weeshuis al een tijdje als militair ziekenhuis ingericht. Voor de wezen was toen het huis 'Het Wapen van Spanjen' (nu Grote Bagijnestraat 20) aangekocht. De gewonde militairen lagen daarvoor in de kerk. Maar het was daar niet te harden van de kou.[307] Met de dreigende oorlogssituatie aan de grens als gevolg van het optreden van keizer Jozef II diende de Raad van State bij het stadsbestuur een verzoek in om het koor in de St. Willibrorduskerk als hospitaal in te richten. De magistraat van Hulst zag dit vanwege de hoge kosten niet zitten. Na overleg met de bestuurders van Hulsterambacht wezen die van Hulst het verzoek af. Ook Van Dopff had zo zijn bedenkingen rond een 'kerk'-hospitaal. Hij stelde de Raad voor enkele burgerhuizen gereed te maken en ter overbrugging tijdelijk enkele van 's lands barakken te gebruiken. Rekening houdend met het plaatselijke verzet bedacht de Raad van State een andere optie. Burgerhuizen omvormen tot een hospitaal vond de Raad maar niets en de barakken waren ongeschikt, omdat zij op een bedompte plaats stonden en onvoldoende geventileerd konden worden. De Raad wees het Burgerweeshuis aan als militair hospitaal.[308]
Ook tegen deze optie verzette de bestuurders zich. In een nota aan Van Dopff zetten zij uitvoerig uiteen dat er niet zomaar een nieuw weeshuis kon worden ingericht en dat er eigenlijk in de stad geen geschikte huizen aanwezig die omgebouwd konden worden tot hospitaal. Twee schepenen gingen dit bespreken met de gouverneur. Burgemeester Jan Adriaan Jacob Rauwerts verzocht zich aan deze zaak te mogen onttrekken. Als burgemeester kon hij het er niet mee eens zijn, maar als commies van 's Landsmagazijnen moest hij de orders van de Raad van State uitvoeren. Zij vroegen Van Dopff te bemiddelen bij de Raad van State en stelden voor dan toch maar het koor in de St. Willibrorduskerk als hospitaal in te richten. Op 20 augustus 1784 kwam er een schrijven van de Raad van State dat ondanks de geringe capaciteit toch het Burgerweeshuis als hospitaal moest worden ingericht. De magistraat staakte zijn verzet en ging op zoek naar een behoorlijk onderkomen voor de weeskinderen.[309]
Voor het gebruik van het Burgerweeshuis zou de stad jaarlijks 250 gulden ontvangen en een eenmalige tegemoetkoming in de verhuiskosten van honderd zilveren ducatons. De eerstaanwezend ingenieur van Hulst kon in overleg met de gouverneur de '*bedtkoetzen*',

banken en fournituren aanschaffen.[310]

In de tussentijd dreigde het geschil met Oostenrijk te escaleren. Zeker toen Staatse oorlogsschepen tot tweemaal toe een koopvaardijschip uit de Oostenrijkse Nederlanden op de Schelde aanhielden. De onder keizerlijke vlag varende *Louis* was op weg van Antwerpen naar zee en de *Verwachting* van Oostende naar Antwerpen. Beide schepen mochten niet doorvaren, maar wel na enkele dagen terugkeren naar hun thuishavens.

Stadhouderlijk bezoek
Vanwege de gespannen situatie met Oostenrijk bezocht stadhouder Willem V in de zomermaanden van 1785 diverse vestingen in Staats-Brabant en Staats-Vlaanderen. Hij inspecteerde overal de troepen en verdedigingswerken. In de maand juli waren Geertruidenberg, Steenbergen, Bergen op Zoom en Breda aan de beurt. In de Nassaustad vergezelde zijn gezin hem. Onder het lossen van 63 saluutschoten verliet de stadhouderlijke familie op 21 juli Breda. Vrouw en kinderen gingen via de Moerdijk terug naar Den Haag. De Prins reisde per koets in gezelschap van Van Dopff en generaal Carel Diederik Dumoulin richting Staats-Vlaanderen. Generaal Yves Marie Desmarets, graaf van Maillebois was als kwartiermaker al vooruit gereisd.[311] Na enkele tussenstops arriveerde de stadhouder op 25 juli 1785 bij Walzoorde, een klein dorpje in Staats-Vlaanderen gelegen ten noordoosten van Kloosterzande en grenzend aan de Westerschelde. Intussen hadden generaal Willem Gerrit van der Hoop en luitenant-kolonel Bentinck zich bij het gezelschap aangesloten.[312]
De volgende dag inspecteerde Willem V in Hulst twee garnizoensbataljons. Van Dopff trad hierbij op als gastheer. Samen met het stadsbestuur maakte hij er een groot feest van. Om 10.00 uur begroette een aantal jongeren te paard, gekleed in blauwe uniformen van het St.Sebastiaansgilde, de Prins bij de Dubbele Poort. Een groep burgers, eveneens te paard en onder commando van de burger-majoor F. Duvile, sloot zich bij deze groep aan. Het hele gezelschap reed naar het gouvernementshuis aan de Grote Markt waar het stadsbestuur en de militaire staf van het garnizoen hem begroetten. De koning van het St.Sebastiaansgilde hield een toespraak (aanspraak).'s Middags lunchte Willem V bij Van Dopff. Daarna inspecteerde hij de forten, arsenalen, wallen en magazijnen. Ook het stadhuis en het Landhuis waar het bestuur van Hulster-ambacht vergaderde, vereerde hij met een bezoek. 's Avonds om 19.30 uur vertrok Willem V naar Hof te Zande. Een afvaardiging uit de burgerij vergezelde hem tot een kwartier gaans buiten de stad. [313] De volgende dagen vervolgde de Prins zijn inspectietocht naar Axel, Terneuzen, Mauritsfort, Philippine en Sas van Gent.[314]
Zijn bezoek aan de regio Hulst had tot gevolg dat in Walzoorden een extra regiment Infanterie onder bevel van generaal Van Bijland werd gelegerd. De commandant en onderbevelhebber van het leger in Staats-Vlaanderen namen hun intrek in Hulst.[315] Aan de andere kant van de grens versterkte het Oostenrijkse leger Stekene en De Klinge met 250 dragonders. Een detachement infanterie werd overgeplaatst van Antwerpen naar St. Gillis.[316]
De plaatsvervanger van Van Dopff, majoor-commandant Logau besloot twee vertrouwde ingezetenen 's nachts buiten het Havenfort in een strohut op de Steensedijk onder te brengen. Ze kregen tot taak bij de minste gewaarwording van naderende troepen, de hut in brand te steken om zo een sein te geven aan de wacht op het Havenfort.[317]
Pas in november 1785 was het Oostenrijkse gevaar enigszins geweken. Onder toenemende Franse diplomatieke druk zag de Oostenrijkse keizer Jozef II af van verdere militaire pressie. Hij ging overstag en eiste niet langer de opening van de Schelde en de overdracht van Maastricht. Bij de Vrede van Fontainebleau (9 november 1785) werd een en ander geformaliseerd. Wel moest de Republiek een afkoopsom van tien miljoen gulden betalen. De Scheldeforten Lillo en Liefkenshoek, ooit in de Tachtigjarige Oorlog op de koninklijke (Spaanse) troepen veroverd, gingen over in Oostenrijkse handen. En het Nederlandse garnizoen in Namen moest die stad ontruimen.[318]
Een dag later sloten de Staten-Generaal met Frankrijk een defensieve alliantie. Voor het geval dat Pruisen of Groot-Brittannië iets tegen de Republiek wilden ondernemen, konden zij rekenen op de steun van 6.000 man Franse troepen en zes oorlogsschepen.[319]

Voor Van Dopff brak even een periode van rust aan waarin hij zich volledig aan het

gouverneurschap van Hulst kon wijden. De oplopende spanningen tussen de tegenstanders van stadhouder Willem V en zijn eigen aanhangers zorgden er uiteindelijk voor dat de Prins Willem Jacob elders inzette. Gouverneur Van Dopff trok in 1787 definitief de deur van het gouvernementshuis achter zich dicht. Die van Hulst moesten voortaan genoegen nemen met een gouverneur op afstand.

Hoofdstuk 9

Garnizoenscommandant van Amsterdam (1787-1794)

Patriotten

Na 1785 keerde de rust echter niet terug. Het waren nu de tegenstellingen tussen voor- en tegenstanders van stadhouder Willem V, Oranjegezinden versus patriotten, die burgers en militairen in de hele Republiek in beroering brachten. De patriotten verweten Willem V dat hij in de laatste oorlog de vloot had verwaarloosd en teveel vasthield aan het ondemocratische benoemingsrecht van regenten en militairen. Samen met zijn aanhang voerde hij een te risicomijdende buitenlandpolitiek. Met als gevolg dat de Republiek geen weerwoord had tegen de opkomende Britse grootmacht en het internationale aanzien afbrokkelde. De Republiek telde niet langer mee als grote, militaire mogendheid.

Tijdens de kritieke toestand met Oostenrijk zagen de patriotten kans de macht van de stadhouder in te perken en een bondgenootschap met Frankrijk te sluiten. Dit laatste was niet de keuze van Willem V. Maar hij stond in zijn verzet tegen Frankrijk grotendeels alleen. Een andere grief, waar Willem Jacob tijdens zijn commando in Zeeland ook tegen aan was gelopen, was de reikwijdte van de militaire rechtspraak. Waarom behandelden militaire gerechtshoven en niet de stedelijke overheden civiele en criminele overtredingen die militairen begingen? Zeker als er ook burgers bij betrokken waren. De Staten van Holland hieven in 1783 als eerste het militaire gerechtshof op. De andere gewesten volgden. De Staten-Generaal schaften uiteindelijk ook de Hoge Krijgsraad af. De stadhouder verloor hiermee een van zijn machtspilaren. Intussen ontstonden in veel steden burgervrijkorpsen en excercitiegenootschappen, niet alleen als een aanvulling op het beroepsleger voor de verdediging van de grenzen, maar vooral om onderdrukking door het hoofdzakelijk Oranjegezinde beroepsleger te voorkomen. [320]

In de jaren 1784-1787 verwierven de patriotten steeds meer invloed in steden als Den Haag, Amsterdam en Utrecht. De partijhaat en intimidaties over en weer namen toe. Bij de positie van de stadhouder plaatste menigeen steeds meer vraagtekens. De Staten van Holland namen het besluit om een militair departement op te richten dat de taken van Willem V als kapitein-generaal van het leger uit handen zou nemen. En zij gingen nog verder. Toen er in Den Haag rellen uitbraken, ontnamen diezelfde Staten hem het commando over het Haagse garnizoen. De Prins voelde zich zo in zijn eer gekrenkt en terzijde geschoven, dat hij boos de Hofstad verliet, naar Friesland vertrok en vervolgens naar Gelderland ging waar het stadhouderlijke hof in Nijmegen, op paleis Het Loo of Huis Dieren verbleef.[321]

Juist in deze gespannen situatie kwakkelde Willem Jacob met zijn gezondheid. Op zijn verzoek gaf Willem V hem toestemming om voor langere tijd naar zijn buiten in Udenhout te vertrekken om te herstellen en het commando over Hulst aan een plaatsvervanger over te laten.[322] In al zijn brieven uit deze periode kun je tussen de regels doorlezen hoe Willem Jacob zich zorgen maakte over de toenemende binnenlandse spanningen. Hij schrijft over ‘droevige tijden’, ‘dat de publieke zaak zich niet verbetert’ en de ‘moeilijkheden die ons vaderland verscheuren’.[323]

De tegenstellingen tussen patriotten en prinsgezinden verdeelden de Republiek tot op het bot. De Staten van Zeeland, Gelderland en Friesland steunden de Prins en Holland, Groningen en Overijssel de patriotten. Utrecht was verdeeld. De Oranjegezinde statenleden vertrokken in augustus 1786 naar Amersfoort toen de patriotten het stadsbestuur in Utrecht overnamen. Enkele weken later namen de spanningen toe toen de Staten van Gelderland de stadhouder verzochten gewapender hand een einde te maken aan de patriottische bolwerken in Hattem en Elburg. Enkele door Gelderland en Utrecht betaalde regimenten rukten op naar de twee stadjes. Na een korte schotenwisseling verlieten de patriotten Hattem. Elburg was al ontruimd toen de stadhouderlijke troepen voor het Zuiderzeestadje verschenen. Van Dopff was niet bij deze militaire operatie betrokken. Wel had hij inmiddels Udenhout verlaten en zich gevoegd bij het stadhouderlijke hof op Het Loo, waar hij tot eind oktober 1786 bleef. Daarna keerde hij terug naar Hulst, echter niet zonder eerst nog een maand op zijn Brabantse buiten te bivakkeren. Op 14 december 1786 meldde hij de Raad van State en de stadhouder dat hij het bevel over Hulst weer op zich had genomen.[324]

De Staten van Holland, Groningen en Overijssel schorsten na het optreden tegen de twee Gelderse stadjes de stadhouder als kapitein-generaal en ontsloegen de door hen betaalde troepen van hun eed. Ook de Oranje-aanhangers richtten nu vrijkorpsen op. Een regelrechte burgeroorlog ontstond. De Hollandse staten brachten hun gewest in staat van verdediging. In mei 1787 mislukte een poging van de stadhouderlijke troepen om Utrecht te omsingelen en af te snijden van Holland. Zij bezetten wel Harmelen en Maarssen, maar bij Vreeswijk dwongen patriottische vrijkorpsen uit de stad Utrecht hen terug te trekken. Van Dopff's verzoek om juist in deze maand naar Udenhout te mogen vertrekken wees Willem V af. Hij ontbood hem aan het hof om zijn functie van adjudant-generaal weer op zich te nemen omdat zijn collega adjudant, generaal W.G. van der Hoop, naar Utrecht was vertrokken om daar de stadhouderlijke troepen te commanderen. Van een bezoek aan De Strijdhoef zou het in dit en het volgende jaar niet meer komen.[325]
In de tweede helft van juni richtten de troepen van Willem V een legerkamp in tussen Huis ter Heide en Zeist. De troepenmacht bedroeg toen veertien bataljons en zeven eskadrons. Naast Van der Hoop waren de generaals F.U. baron van Mönster, A.F. baron von Stöcken en Van Dopff aanwezig. Het lijkt erop dat Van Dopff de troepen commandeerde die de stad Utrecht moesten insluiten.[326]
Een succes was de verovering van Wijk bij Duurstede, gelegen in het patriottische deel van Utrecht. De Staten van Holland reageerden hierop met de instelling van een Commissie van Defensie der Hollandsche grenzen, inclusief de verdediging van de stad Utrecht, en opererend vanuit Woerden. Zij kreeg als voornaamste taak de verdediging van Holland te coördineren, troepen te werven, de rivieren te bewaken, inundaties aan te leggen en de patriotten te beschermen tegen de aanhangers van Oranje.[327]

Keerpunt
Zowel de stadhouder, zijn vrouw Wilhelmina van Pruisen, als de meeste militaire adviseurs zagen niets in een grootschalige invasie van Holland. Een uitzondering waren Oranje's adviseur Gijsbert Karel van Hoogendorp en enkele generaals, onder wie Van Dopff. Volgens van Hoogendorp zou Van Dopff gezegd hebben voorstander te zijn om aan het hoofd van vijftienduizend man naar Den Haag te marcheren.[328]
Wel adviseerden de meesten de stadhouder niet langer in Gelderland te blijven, maar naar Den Haag terug te keren en hiermee zijn macht te herstellen. Maar Willem V weigerde gewapend in te grijpen. Hij vond dat de Staten van Holland hem moesten uitnodigen. Zijn echtgenote prinses Wilhelmina van Pruisen trad doortastender op. Op 28 juni 1787 verliet zij Nijmegen en ging via Tiel, Nieuwpoort en Schoonhoven op weg naar Den Haag. Haar doel was mee te werken aan het herstel van rust en vrede en een verdere burgeroorlog te voorkomen. Zij hoopte op de steun van de Oranjegezinde Hagenaars en het Haagse garnizoen.[329]
Hoewel de reis in het geheim was voorbereid, lekte het plan toch uit. De patriotten waren op de hoogte van de komst van de prinses. Enkele leden van een Oranjesociëteit in Haastrecht praatten hun mond voorbij. Een patriots vrijkorps uit Gouda trok naar de onbewaakte Goejanverwellesluis. Bij het riviertje de Vlist tussen Schoonhoven en Haastrecht hielden zij Wilhelmina met haar gevolg tegen. De prinses dwongen zij in een boerderij te wachten op een besluit van de Commissie van Defensie in Woerden of zij al dan niet mocht doorreizen. Toen dit te lang duurde, keerde zij om en overnachtte in Schoonhoven. De Defensiecommissie weigerde uiteindelijk Wilhelmina door te laten. Haar aanwezigheid in Holland zou tot teveel onrust leiden. Intussen schreef de prinses een drietal brieven aan de raadpensionaris van Holland, de griffier van de Staten-Generaal en via haar gouvernante aan haar broer de Pruisische koning Frederik Willem II. De laatste was zeer ontstemd over de aanhouding van zijn zuster en eiste van de Staten van Holland genoegdoening voor het 'onrecht' zijn zuster aangedaan en bestraffing van de schuldigen. De Hollandse Staten weigerden dit, omdat zij vonden dat zij in het landsbelang hadden gehandeld. De rust in Den Haag keerde terug.[330]
In de zomermaanden trachtten beide partijen uit de impasse te komen. Op 9 september 1787 had de Pruisische koning er genoeg van. Er volgde een ultimatum en vier dagen later trokken circa 20.000 man Pruisische troepen vanuit Wezel de Gelderse grens over. Karel

Willem Ferdinand, hertog van Brunswijk, een neef van de vroegere gouverneur van Willem V, voerde het bevel. Diverse generaals, onder wie Van Dopff, informeerden de Pruisen in Amersfoort over de militaire situatie. In drie divisies marcheerde het Pruisische leger op; de eerste via de Tielerwaard naar Gorinchem en Dordrecht, de tweede en grootste langs beide oevers van de Lek naar Vianen en Vreeswijk en daarna via de rechteroever naar Schoonhoven en Gouda en de laatste via Amersfoort naar het Gooi. De eerder aan de patriotten beloofde Franse hulp bleef uit. Zonder noemenswaardige tegenstand bereikte de hertog van Brunswijk op 24 september Amsterdam. Willem V was intussen op 20 september in Den Haag teruggekeerd. Drie dagen later begroette de Haagse bevolking met veel gejuich de intocht van Wilhelmina en haar kinderen.
Hoewel de omgeving van Amsterdam onder water was gezet, oorlogsbodems de Zuiderzee blokkeerden en de vijf toegangswegen met artillerie werden verdedigd, verscheen op 27 september 1787 een Amsterdamse delegatie bij het hoofdkwartier van Van Brunswijk met de vraag om onderhandelingen te openen. Van Dopff was hierbij aanwezig en vertrok met dit nieuws ijlings naar Den Haag ten einde de stadhouder te informeren. Het stadhouderlijke paar was onverzoenlijk en eiste uitsluitend een volledige overgave. De Amsterdammers weigerden dit, waarna de strijd werd hervat. Op 1 oktober viel het Pruisische leger aan via Aalsmeer op Sloten, de schans bij Halfweg en Osdorp en vanuit Kudelstaart op Amstelveen. Amsterdam capituleerde op 9 oktober. De Amstelstad kon nog wel bedingen dat alleen Nederlandse troepen in de stad ingekwartierd zouden worden. Daar stond tegenover dat de Pruisen de bewaking van de Leidse Poort overnamen, de burgerkorpsen werden ontwapend en de stedelijke schutterij van patriotten gezuiverd. De meeste patriotten verlieten de Republiek en vestigden zich in de Oostenrijkse Nederlanden en Frankrijk. De achterblijvers gaven hun politieke idealen niet op, zij gingen ondergronds.[331]
Nadat de patriottenbeweging met Pruisische steun succesvol was onderdrukt, vond op 15 oktober 1787 opnieuw een grote bevorderingsgolf plaats. 44 generaals en 81 hoofdofficieren waren de gelukkigen. Hoogstwaarschijnlijk probeerde de stadhouder hiermee zijn trouwe officieren te bedanken voor hun inzet tegen het patriottische geweld. Generaal-majoor Van Dopff was vreemd genoeg niet van de partij. Hij was voor een nieuw commando onderweg naar Amsterdam.[332]

Garnizoenscommandant van Amsterdam
Het Staatse leger dat in Amsterdam het garnizoen zou vormen bestond uit de Garde te Paard, het Infanterieregiment Oranje-Nassau en het Zwitserse Infanterieregiment May. Willem V stelde op 14 oktober 1787 Van Dopff aan tot de nieuwe garnizoenscommandant. Hij wenste hem per brief '*succes en toewijding in zijn nieuwe functie*'. Een dag later trok de kersverse commandant aan het hoofd van ongeveer 1.700 man door de Haarlemmer Poort de Amstelstad binnen. Traditiegetrouw legden de militairen in handen van de stedelijke regering de eed van trouw af.[333]
Ondanks alle inspanningen van het Amsterdamse stadsbestuur leidde de inkwartiering van zoveel militairen tot grote problemen. In overleg met Van Dopff maakte een commissie het Oude Spinhuis, de Kweekschool, de Grote Manege en diverse kerken voor zover mogelijk geschikt. Het uitgangspunt was dat officieren en manschappen zoveel mogelijk bij elkaar bleven. Van Dopff eiste voor hem zelf en zijn twee adjudanten een '*bequaam huis of logement*'. Hoogstwaarschijnlijk werd dit een pand aan de Leidsche Gracht, dat militairen bewaakten.[334]
Twee weken later ontstonden er in de Nieuwe Kerk ongeregeldheden onder de daar ingekwartierde Zwitsers, die meer vrijheid wensten om de stad in te gaan. Een onderofficier die de orde wilde herstellen, brachten zij, notabene in het bijzijn van enkele officieren, met bajonetsteken en een enkel geweerschot om het leven. Een soortgelijk incident deed zich voor in de Gasthuiskerk. Hier grepen de officieren wel in en wisten erger te voorkomen. Uiteindelijk werden in november enkele Zwitsers gearresteerd en met toestemming van Van Dopff overgegeven aan Pruisische troepen. Enkele dagen later werd buiten de Leidse Poort volgens Zwitsers standrecht een soldaat opgehangen en twee anderen na spitsroede lopen de stad uitgejaagd. Drie maanden later hing de beul nog een Zwitser aan de galg, twee werden '*gearquebuseerd*' (doodgeschoten) en één met een strop om onder de galg gegeseld

en de stad uitgejaagd.[335]
Intussen stegen de prijzen van levensmiddelen en die voor logies naar ongekende hoogte. Officieren en minderen konden niet meer met hun gages rondkomen. Om problemen te voorkomen vroeg Van Dopff de Staten van Holland hierin te voorzien. De laatsten legden de uitvoering ervan neer bij de Amsterdamse vroedschap. Voorlopig kregen alle militairen op kosten van de stad een toeslag op hun normale traktement.[336]
De Oranjegezinden vierden in maart 1788 heel uitbundig de veertigste verjaardag van stadhouder Willem V. Het stadhuis was geïllumineerd, evenals de Nieuwe Kerk en de Portugese en Hoogduitse synagogen. Op het Kattenburgerplein stond een grote tent waar met name de scheepstimmerlieden feest vierden. Van Dopff en de Pruisische generaal Friedrich Adolf von Kalkreuth waren van de partij.[337]
De Amsterdamse burgervaders leken erg ingenomen te zijn met Van Dopff als garnizoenscommandant. Hij deed het in hun ogen erg goed. Een jaar na zijn aantreden besloten zij hem een eenmalige 'douceur' van 2.400 gulden te geven. Hier bleef het niet bij. Weer een jaar later viel het besluit dat de uitkering zelfs jaarlijks uitgekeerd zou worden, zolang Van Dopff in functie bleef. De burgemeesters zagen het financiële gebaar als een '*tegemoetkoming van deszelfs aangeevende moeite, kosten en correspondentie in dese extraordinaire tijdsomstandigheden beweezen*' en vanwege zijn aanhoudende '*vlijt en ijver*' tot welzijn van de stad Amsterdam.[338] Zijn collega-officieren moesten het met veel minder doen. Maandelijks tekende Van Dopff de lijsten met namen van officieren die deel uitmaakten van het Amsterdamse garnizoen. Stond je op de lijst, dan kreeg je elke maand 35 gulden van de stad.[339]
De werkzaamheden van de nieuwe commandant waren grotendeels gelijk aan die in Breda en Hulst. Ook in Amsterdam bepaalde het garnizoen zijn dagritme. Inspecties, vergaderingen van de krijgsraad, controle op de bewaking van de stadspoorten en militaire oefeningen wisselden elkaar af. Alleen een enkel reisje naar Den Haag om met de stadhouder over regiments- en andere militaire zaken te praten en enkele weken op kasteel De Strijdhoef bezorgden Willem Jacob wat afwisseling.
De komst van hoogwaardigheidsbeklederszorgden voor een onderbreking van de dagelijkse routine. In de zomer van 1788 arriveerde met een admiraliteitsjacht vanuit Utrecht incognito de kroonprins van Pruisen in Amsterdam. Als commandant was Van Dopff nauw betrokken bij het programma dat de kroonprins kreeg voorgeschoteld. Hij begeleidde hem naar diverse plaatsen rond Amsterdam en liet hem de admiraliteits- en VOC-werven, de Kweekschool der Zeevaart, het Nieuwe Werkhuis, het Aalmoezeniers-Weeshuis, het Gasthuis, de Beurs en het stadhuis zien. 's Middags zag de kroonprins op de Admiraliteitswerf de brik *De Vlieg* van stapel lopen. 's Avonds bezocht het gezelschap de Franse Comedie. Na zijn vertrek naar Den Haag deed Willem Jacob zoals gewoonlijk uitvoerig rapport aan de stadhouder.
Ook de 'gewone' vieringen van de verjaardagen van Willem V en Wilhelmina vormden een welkome afwisseling in de garnizoensroutine. Die van maart 1792 zou Van Dopff niet snel meer vergeten. In de Munt waren ter gelegenheid van de verjaardag van Willem V ongeveer zeventig officieren van het garnizoen, waaronder Van Dopff, bijeen voor een diner. Nadat hij en de meeste anderen rond 00.30 uur waren vertrokken, kregen twee officieren ruzie waarbij een vaandrig doodgestoken werd. Opmerkelijk is dat Van Dopff in zijn rapportage aan de stadhouder expliciet vermeldde dat de dader gepakt en overgeleverd was aan de burgerlijke autoriteiten.[340]
Tijdens zijn verblijf in Amsterdam nam Willem Frederik vanaf 1791 deel aan de bijeenkomsten van de Saturdagse Krans, een soort gezelligheidsvereniging. Het was een select gezelschap van maximaal zestien leden dat wekelijks vanaf medio november tot en met eind maart op zaterdagen bijeenkwam. Per toerbeurt dineerden de heren bij elkaar thuis. Een vast ritueel was het leegdrinken van de tot de rand met wijn gevulde 'hensbeker'; een symbolisch gebaar van vriendschap, trouw en saamhorigheid. Net als veel andere genootschappen had de Saturdagse Krans eigen regels ('wetten') en legde het bestuur boetes op aan leden die te laat arriveerden.[341]

Laatste bevordering
Op 30 april 1789 was het eindelijk zover. Willem V benoemde toen Van Dopff tot luitenant-

generaal, de hoogst haalbare militaire rang. Onduidelijk blijft of de stadhouder hem bij de benoemingsgolf in 1787 was vergeten. Het lijkt er wel op. Zijn nieuwe rang ging met terugwerkende kracht in op 15 oktober 1787. Op 22 mei 1789 legde Van Dopff de eed af bij de Staten-Generaal. De officiële aanstellingsbrief voorzien van een uithangend zegel van de Staten-Generaal is helaas niet meer in het archief van kasteel De Strijdhoef aanwezig;[342]
De verdediging van Amsterdam bleef Willem Jacob als garnizoenscommandant bezighouden, '*want deze plaats op zigzelf beschouwende, ziet men oogenblikkelijk dat dezelve alle middelen van tegenstand ontbreekt*'. Bovendien had het verleden geleerd dat het onmogelijk was te voorspellen waar een potentiële vijand zijn aanval zou lanceren; vanaf de Noordzeekust, de Haarlemmermeer en het IJ of via Naarden en Muiden, de route die de Fransen in 1672 volgden? Rekening houdend met de ervaringen uit verleden bedacht Van Dopff diverse verbeteringen. Volgens hem was het zaak dat de dijken rond en toevoerwegen naar Amsterdam van versterkingen en batterijen zouden worden voorzien. Om een en ander in de praktijk te kunnen brengen moesten de benodigde materialen worden aangeschaft en opgeslagen en de plannen voor inundaties worden uitgewerkt. Enkele kundige ingenieurs en artillerieofficieren zouden ter plekke de juiste geschutslocaties moeten vaststellen. Met admiraal Jan Hendrik van Kinsbergen besprak hij de optie om de Haarlemmermeer met dertig à veertig bewapende sloepen te bewaken. De stad zelf moest zorgen voor voldoende levensmiddelen omdat '*veele menschen in tegenspoed hiernaartoe zouden vlugten*'. Verder leek het Van Dopff een goed idee om uit de gegoede burgerij een cavalerie-eenheid samen te stellen met vier à zes '*bedaarde heeren*' aan het hoofd en opererend onder de magistraat. En als het Amsterdamse garnizoen zou moeten uittrekken, dan kon deze eenheid de rust in de stad bewaren.[343]
Vijf maanden later werd zijn rapport actueel. Boze Fransen bestormden op 14 juli 1789 de Bastille. De Franse revolutie was een feit. De angst dat dit revolutionaire geweld naar de Republiek zou overslaan, nam toe. Gesteund door de ontwikkelingen in Parijs kwamen in het geheim patriottisch gezinde burgers in Amsterdam alweer bij elkaar. De verdediging van de Republiek en in het bijzonder die van Amsterdam stond weer boven aan de stadhouderlijke agenda.[344]
De spanningen tussen het nieuwe Franse regime en de oude in Oostenrijk en Pruisen namen toe. Op 29 april 1792 vielen Franse troepen de Oostenrijkse Nederlanden aan. Een Pruisisch leger trok daarop Frankrijk binnen via de Moezelvallei. De Eerste Coalitieoorlog (1792-1797) was een feit. De Republiek stelde alles in het werk om in dit conflict neutraal te blijven. De Franse troepen deden het zo goed dat de Pruisische koning zich gedwongen zag zijn invasie op te geven. Daarna bezetten de Fransen de Oostenrijkse Nederlanden. Opnieuw lagen er Franse troepen aan de grenzen van de Republiek. Defensieve maatregelen volgden. Het Staatse leger werd versterkt met recruten en nieuwe buitenlandse regimenten. Op papier had de Republiek nu 52.000 à 53.000 man onder de wapenen, waarvan 24.000 in de grensvestingen. Juist in deze periode was Van Dopff veel ziek en vertrok hij naar De Strijdhoef. Nergens in zijn Udenhoutse brieven refereert hij aan de potentiële Franse dreiging. Het lijkt er op dat de spanningen aan de grens volledig aan hem voorbijgingen. Pas na een verblijf van bijna vijf maanden keerde hij terug naar zijn garnizoen in Amsterdam.[345]
In de eerst maand van 1793 escaleerde de internationale veiligheidssituatie. Het revolutionaire bewind onthoofde toen de Franse koning Lodewijk XVI. Groot-Brittannië verbrak daarop alle diplomatieke relaties met Franse regime. Van zijn kant volgde een oorlogsverklaring aan de Engelse koning en aan stadhouder Willem V. Zo kwamen Groot-Brittannië en de Republiek in de Eerste Coalitieoorlog terecht aan de kant van Oostenrijk en Pruisen. Franse troepen vielen in februari Staats-Brabant binnen en veroverden in korte tijd Breda, Geertruidenberg en Willemstad. Aan de aanval deden veel uitgeweken patriotten mee. Franse troepen kwamen steeds dichter bij Udenhout. Van Dopff vreesde dan ook voor zijn *'petite hermitage*' die hij met zoveel liefde had opgebouwd. Maar het militaire tij keerden voor de Fransen toen zij in maart 1793 bij Neerwinden werden verslagen. De Franse troepen ontruimden daarna Staats-Brabant. Of kasteel De Strijdhoef in deze maanden met een Frans 'bezoek' is vereerd is niet duidelijk.[346]

In de maanden juli en oktober kreeg Van Dopff van de stadhouder verlof om zijn commando even neer te leggen en af te reizen naar zijn ‘campagne’ in Brabant, naar kasteel De Strijdhoef in Udenhout. De voornaamste reden om weer zijn buitenplaats op te zoeken was zijn verslechterende gezondheidssituatie. Hij tobde met een totale malaise als gevolg van terugkerende negenogen (steenpuisten) en koortsaanvallen. En hij wilde waarschijnlijk met eigen ogen zien hoe zijn ‘campagne’ erbij lag. Terug in Amsterdam pakte Van Dopff de draad weer op. Sterktestaten en andere informatie vonden hun weg naar het bureau van de stadhouder. Toch ging het niet goed met Van Dopff. Voor het eerst voegde hij aan de nieuwjaarswens die hij jaarlijks aan burgemeesters en schepenen van Hulst stuurde de passage toe ‘*zo lang God mij in het leven sparen zal*’. Het leek of Willem Frederik Jacob van Dopff zijn einde voorvoelde.[347]

Hoofdstuk 10
Laatste jaar en erfenis

Overlijden
In de loop van 1794 vonden vooral in de Oostenrijkse Nederlanden talloze gevechten en schermutselingen plaats tussen Franse troepen en de coalitietroepen uit Oostenrijk, Pruisen, Groot-Brittannië en de Republiek. Brabant en kasteel De Strijdhoef lagen nog niet in de gevarenzone. Van Dopff bracht in mei nog enkele weken door in Udenhout. Op 1 juni meldde hij zich weer present in Amsterdam. Daarna veranderde de militaire situatie vrij snel, vooral toen Franse troepen op 26 juni 1794 de Oostenrijkers bij Fleurus versloegen. De Oostenrijkse Nederlanden lagen daarna open voor de Fransen, omdat Britse en Staatse eenheden zich terugtrokken op de linie Bergen op Zoom - Roosendaal - Breda -Tilburg. Een nieuwe Franse opmars volgde in de richting van de Noordelijke Nederlanden. Staats-Vlaanderen viel in juli 1794 in Franse handen. In deze periode maakte Van Dopff de stadhouder deelgenoot van zijn fysieke situatie. Door zijn ziekte als gevolg van zijn hoge leeftijd achtte hij zichzelf niet meer instaat om als garnizoenscommandant te kunnen functioneren. Nog geen week later schreef de zieke Van Dopff een laatste brief aan de stadhouder. Zijn krachtige handschrift had plaats gemaakt voor een beverig, slordig schrift met veel doorhalingen. Zaken die in zijn eerdere brieven nooit voorkwamen. Hij deelde de Prins mee dat kolonel P. Harel uit het Regiment Oranje-Nassau opnieuw namens hem het commando over de troepen in Amsterdam op zich nam. De laatste informeerde de stadhouder op 29 juli dat '*den toestand der ziekten van den heer lieut(enant) generael Van Dopff is en blijft swak, daarbij verminderen de kragten aanhoudendt*'.[348] Een dag later, op 30 juli 1794, overleed Van Dopff in de leeftijd van ruim zeventig jaar in Amsterdam '*aan een verval van kragten*'.[349]
De begrafenis van Van Dopff vond op gepaste wijze plaats. Zes aansprekers stelden de Amsterdammers op de hoogte van zijn overlijden. Seijna liet in de *Amsterdamsche Courant* en de *Opregte Haarlemsche Courant* een rouwadvertentie plaatsen. Enkele hooggeplaatste relaties stuurde zij een handgeschreven brief. Anderen ontvingen een rouwkaart. Dankzij het bewaard gebleven namenbestand krijgen we een aardig inzicht in het netwerk van wijlen Willem Jacob Frederik baron Van Dopff. Naast de stadhouderlijke familie ging het om familieleden, collega-militairen en bestuurders.[350]

Handgeschreven brief
Stadhouder Willem V
Erfprins Willem Frederik
Prins Frederik
A.J. baron van Borssele
Mw. Baronesse douairière van Dopff, geboren baronesse van Mattha

Gedrukte brief met naam
W. Zelandus van Borssele
Luitenant-kolonel Van Dopff
Luitenant-generaal Van Brakel
D.W. van Lynden, hoofdbaljuw van Hulst
Luitenant-generaal graaf van Golofkin
Baron Van Lynden van Blitterwijk, eerste edele van Zeeland
Baron Van Brakell, ordinaris gedeputeerde wegens Zeeland bij de Staten-Generaal
De heer Huyssen van Cattendijke
De heer Chalmers, oud-raadpensionaris van Zeeland
Baron Voigt d'Elspe, grootmeester van het Hof
Mejuffrouw Dortmond te Den Haag
De heer D. de Vroe, rentmeester

Brieven met gedrukte naam

De commanderende officier van het garnizoen te Hulst
De commanderende officier van het depot van het regiment
Kolonel Geselschap
Kapitein en ondermajoor H. Mewus te Hulst
De solliciteur-militair Vincent
Burgmeester Van Dortmond
Mevrouw de douairière Van Logau
Mevrouw de douairière Van Franckenberg
Mevrouw de douairière Godin
Mevrouw de weduwe Canisius
Kolonel en kwartiermeester-generaal van de cavalerie baron Van Bentinck
De heer Bijeveld, oud-burgemeester van Veere
De heer Hoelands te Axel
De heer A. van Wijk
De heren van Ryckevorsel te 's-Hertogenbosch
De heer Offerwaarde te Goes
De heer Van Ham

De magistraat van Hulst en het bestuur van Hulsterambacht bracht Seijna ook direct per brief op de hoogte van het overlijden van haar man en hun gouverneur.
'*Het heeft den almachtige God behaagd mijnen tedere geliefden echtgenoot, den hoogwelgebooren, gestrengen heer Willem Jacob Frederik Baron van Dopff, in leeven lieutenant-generaal van de Infanterie, enz. heden morgen in den ouderdom van ruijm zeventig jaaren aan een verval van kragten uit dit tijdelijke, zo wij vertrouwen in zijne eeuwige ruste tot zig te neemen*'.
Zij achtte het namelijk haar plicht om voor zichzelf en haar kinderen dit mee te delen aan de bestuurders van Hulst en Hulsterambacht. Tevens sprak zij de wens uit dat de Zeeuwen voorlopig van een dergelijk onheil gespaard zouden worden.[351] In hun condoleancebrief sprak de magistraat van Hulsterambacht naast zijn medeleven ook de waardering voor Van Dopff uit omdat hij '*altoos in de volmaakste harmonie en vriendschap*' met de gouverneur had gewerkt.[352]

Een lijkkoets, vergezeld van veertien dragers, bracht op 2 augustus 1794 de generaal naar zijn laatste rustplaats in de Nieuwe Kerk. Bij de kerk stond een militair detachement opgesteld om hun commandant de laatste eer te bewijzen. Dit eerbetoon kostte de familie wel 196 gulden.[353]
Opvallend is dat Van Dopff niet in een eigen graf, maar in het graf van schout-bij-nacht Wolter Jan Gerrit baron Bentinck is bijgezet. Deze vlagofficier overleed aan de gevolgen van zijn verwondingen die hij opliep in de Slag bij de Doggersbank (1781). Bentinck kreeg op 's lands kosten een staatsbegrafenis. De Amsterdamse admiraliteit kocht voor hem een graf (E 109) in de Nieuwe Kerk op het Hoge Koor vlakbij de graftombe van Michiel de Ruyter. In dit graf vond dertien jaar later Van Dopff zijn laatste rustplaats. Seijna betaalde hiervoor aan de kerkmeesters 'slechts' zestien gulden.[354] De totale begrafeniskosten bedroegen 814 gulden. Een bedrag dat niet in vergelijking stond met de kosten die gemaakt waren om zijn opa Daniël Wolff van Dopff in Maastricht met militaire eer naar zijn laatste rustplaats te brengen.

Specificatie van de begrafeniskosten.[355]

Omschrijving	Guldens
De leescedul[356]	3
Het consent	32
14 dragers	196
1 lijkkoetsier	14
6 aansprekers	144
1 voorganger	12
De roef en baar	2

In de kerk	2
2 uitkleders	24
Brengen van de kist	3
De dekker van de lijkkoets	2
2 dienders	12
Militair detachement bij de kerk	196
Baar, koetskleden, etc.	20
Rouwbrieven	13
Rouwsluiers en handschoenen	46
Doodskist	50
Begrafenisbiljet	3
Hoed en rouwsluier voor de koetsier	6
Huur lijkkoets	9
Kosten Nieuwe Kerk	25
Totaal	814

Terug naar Brabant

Na het overlijden van haar man bleef Seijna, waarschijnlijk vanwege de onzekere militaire situatie in Staats-Brabant, nog zeker tot het voorjaar van 1795 in Amsterdam wonen. Cornelis Willem Decker, auditeur-militair van het garnizoen en tevens notaris, verklaarde op haar verzoek dat zij al meer dan zeven jaar 'Amsterdammer' was, maar wel dat zij met enige regelmaat op het platteland vertoefde, namelijk in Udenhout in de Meierij van 's-Hertogenbosch.[357] Vrij snel daarna verhuisde de douairière Van Dopff toch weer naar Brabant.

Het lijkt er op dat kasteel De Strijdhoef ongeschonden bleef tijdens de gevechten tussen de Franse Armée en Engelse, Pruisische en Staatse troepen in Brabant. Een bijzonderheid. Zeker toen de Franse generaal Jean-Charles Pichegru tussen Oisterwijk en Moergestel zijn tenten opsloeg. In de maanden september en oktober 1794 veroverden zijn troepen Staats-Brabant.

Militairen schuimden intussen de dorpen af. Ook Udenhout ondervond de aanwezigheid van de Franse troepen aan den lijve. De inwoners waren '*door de tegenwoordige troubles van oorlog*' op hoge kosten gejaagd. Gedwongen leveringen van hooi, stro, haver en runderen en de vordering van paarden en wagens kostten handenvol geld. Het dorpsbestuur zag zich zelfs gedwongen hiervoor een lening van zesduizend gulden af te sluiten. Daarnaast claimden diverse inwoners vergoedingen voor paarden en wagens die verloren waren gegaan.[358] Ook Seijna betaalde mee aan de Franse bezetting. In 1796 ontving zij van de burgemeesters van Udenhout Franse assignaten (schuldbekentenissen) ter waarde van 589 livres.[359]

Afwikkeling erfenis

Schoonzoon Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz regelde na de dood van zijn schoonvader alle financiële zaken. Ook stelde Seijna hem aan tot executeur-testamentair.[360] Jan Carel huurde in 1808 van de burgemeesters van Breda voor zijn schoonmoeder in de binnenstad aan de Grote Markt naast het stadhuis '*Het Groot Leggend Hart*'. Dit pand had naast het woongedeelte een koetshuis, stallen en erf. De huurprijs bedroeg 450 gulden en de huurtermijn was zes jaar. In het huurcontract stond expliciet vermeld dat de huurder binnenshuis zelf opdraaide voor gebroken ruiten. Kapotte buiten 'glazen' kwamen voor rekening van de stad net als de overige reparaties.[361] Wellicht was dit huis toch te groot voor Seijna. In 1813 verhuisde zij namelijk naar een huurhuis (wijk B, nr. 6) aan de Karrestraat (thans Eindstraat 6). De arts W. de Groot verhuurde het huis en de tuin aan haar voor een jaarlijks bedrag van 325 gulden.[362]

Seijna bewoonde in de zomermaanden het kasteel in Udenhout. 's Winters verbleef zij in haar huurhuis. Met uitzondering van de rentmeester en tuinier ging de hele huishouding dan met haar mee; een knecht, een kamenierster, een werkmeid en een keukenmeisje.[363]

Op zondag 3 augustus 1816 om 12.00 uur 's middags overleed op 82-jarige leeftijd Seijna Anna Elisabeth barones van Borssele, douairière van baron Willem Jacob Frederik van Dopff

in haar huis. De aangifte van overlijden deden haar buurman Nicolaas Jacobus Hoffen en Martinus Wijnants, een bekende van Seijna. Zij had haar man 22 jaar overleefd.[364] Conform haar wens begroeven de kinderen hun (schoon)moeder in stilte.[365]
Gelukkig had Seijna al enkele jaren eerder haar testament laten opstellen. Al haar kinderen en kleinkinderen kregen enkele nauwkeurig omschreven erfstukken toebedeeld. Schoonzoon Jan Carel stond te boek voor een gouden repetitiehorloge met een stalen ketting, twee grote en twee kleine zilveren kandelaars zonder wapen en een zilveren inktpot. Helaas voor hem krabbelde zijn schoonmoeder drie jaar later enigszins terug. Het horloge vermaakte zij uiteindelijk aan de oudste kleindochter van zijn zwager Alexander van Dopff. Haar jongste dochter Eleonora leek iets meer te krijgen. Zij mocht al het zilverwerk, de meubels en het beddengoed, dat zij bij haar huwelijk te leen had gekregen, houden.
Ook haar dienstpersoneel vergat zij niet. Als herinnering bedacht zij rentmeester Dirk de Vroe met twee kleine zilveren kandelaars zonder wapen en zijn vrouw met een bijbel en een gebedenboek, beide voorzien van gouden sloten. Voor knecht Arnoldus Monai diende duizend gulden apart te worden gezet. Jaarlijks zou hij hiervan vijftig gulden uitgekeerd krijgen. Haar werkmeid en kamenierster kregen elk honderd en de keukenmeid vijftig gulden, aangevuld met een uitzet bestaande uit enkele specifieke meubelstukken, kussens, lakens, dekens en kleding. Tuinman Hermanus Derksen, die altijd naar volle tevredenheid de tuin van De Strijdhoef had verzorgd, kreeg eveneens vijftig gulden. Voor alle resterende roerende en onroerende goederen bepaalde zij dat deze in vijf porties onder de drie dochters en de twee zoons gelijkelijk werden verdeeld.[366]

Een moeilijke beslissing
Jan Carel kweet zich met uiterste zorgvuldigheid van de tijdrovende taak om de nalatenschap van zijn schoonmoeder netjes af te wikkelen. In het archief van kasteel ligt nog steeds de neerslag van al het werk dat hij daarvoor verrichtte. Met de erfgenamen besprak hij allerlei zaken. De bewaarde notulen van deze bijeenkomsten geven een goed inzicht wat er allemaal moest worden geregeld. Inventarissen liet hij opstellen, belastingaangiften gingen de deur uit en diverse roerende en onroerende zaken liet hij met instemming van de erfgenamen verkopen. De uiteindelijke afronding maakte hij zelf niet meer mee. Pas op 8 januari 1831, vier jaar na zijn overlijden, kon de definitieve afrekening worden opgemaakt.[367]
De roerende zaken waren vrij snel verdeeld of verkocht. Anders lag dit voor het onroerend goed in Udenhout. Dit kon niet makkelijk te gelde worden gemaakt. Van Franckenbergh stelde voor het kasteel De Strijdhoef binnen de familie te houden, de kaprijpe bomen te verkopen en de grond in verschillende kavels aan te bieden. Kwamen hier geen kopers op af dan zou De Strijdhoef met de tuinen en het jachtrecht alsnog in de verhuur of verkoop gaan. De verkopingen vielen erg tegen. De erfgenamen zagen zich genoodzaakt het kasteel te koop te zetten. De vraagprijs lag op 150.000 gulden. Tot tweemaal toe plaatste Van Franckenbergh een advertentie in de *Opregte Haarlemsche Courant* waarin hij potentiële huurders of kopers opriep te reageren. Reacties konden portvrij gestuurd worden naar boekhandelaar H. Palier op de Markt te 's-Hertogenbosch. Slechts drie geïnteresseerden reageerden op de advertentie. Het waren markies Jean de la Valette uit Breda, de Bossche notaris Petrus Fenema namens een niet nader genoemde persoon en koopman Koenraad Wyborgh uit Nijmegen. Tot een koop kwam het echter niet. Ook een potentiële huurder liet het afweten. De erfgenamen besloten toen dat het gezin van Jan Carel Frederik van Franckenberg en Proschlitz het kasteel voorlopig kon betrekken. Op 20 december 1820 vond in de herberg van Wilhelmus Pijnenburg aan de Houtsestraat, hoek Loonse Molenstraat, de inzet voor de verkoop van de Prinsenhoeve, een boerderij in Axel en diverse percelen plaats. Vier weken later volgde de definitieve verkoop. Deze keer in de herberg van Jozef van Vught aan de Kruisstraat te Udenhout. Carel Lodewijk Brunet de Rochebrune, weduwnaar van Eleonora van Dopff, kocht de Prinsenhoeve en enkele weide- en heidepercelen voor 4.000 gulden. De resterende gronden gingen voor 2.100 gulden naar Maria Susanne Johanna van Dopff, de echtgenote van Van Franckenberg en Proschlitz.[368]
Tussendoor regelde notaris Jan Gerlach Verbeek uit Loon op Zand op een tweetal veilingen de verkoop van kavels met hout, takkenbossen en schaarhout op het Hooghout, Biezenmortel, Zandkant en de Strijdhoef. De eerste veiling bracht 3.241 op en de tweede

Met opmerkingen [u3]: Er zijn mensen die nog weten waar de Hersesestraat is, maar liever de naam Houtsestraat gebruiken.

‘slechts 588 gulden op.[369]
Pas in 1825 volgden de veilingen van het resterend onroerend goed, de Grote en Kleine Strijdhoef, de jachtrechten en bijbehorende diverse percelen. De koper was de echtgenoot van Maria Susanne Johanna van Dopff. Hij kocht het complex voor 49.618 gulden.[370] Lang heeft Jan Carel niet van zijn nieuwe aanwinst kunnen genieten. Twee jaar later, op 11 november 1827, overleed de tweede kasteelheer op De Strijdhoef aan een beroerte.[371]

Hoofdstuk 11
Epiloog

Schoonzoon Jan Carel van Frankenberg en Proschlitz zorgde er eigenlijk voor dat Willem Jacob Frederik van Dopff weer enigszins tot leven is gewekt. Hij was het die in het najaar van 1817 enkele archiefkisten gevuld met papieren van 'weinig belang' onder zijn hoede nam. Dankzij Van Frankenberg is een groot deel van deze archiefstukken tot aan de dag van vandaag bewaard gebleven op het kasteel De Strijdhoef.[372]
Op basis van dit materiaal en aangevuld met bronnen van elders is de militaire carrière van Willem Jacob, van cadet tot luitenant-generaal, geen geheim meer voor ons. We weten nu hoe hij functioneerde als commandant in Hulst, Breda en Amsterdam. In deze garnizoensplaatsen oogstte hij veel waardering en lof. De stadsbestuurders onderstreepten dit met jaarlijkse douceurtjes. De meeste kritiek op zijn functioneren ontving hij van Zeeuwse bestuurders. Zij waren het zeer oneens met zijn visie inzake de berechting van militairen in hun gewest. Die van Schouwen vonden bovendien dat hij hun defensiebelangen tijdens de Vierde Engelse Oorlog stelselmatig verwaarloosde.
Voor zijn carrièreverloop had dit soort kritiek geen gevolgen. Willem Jacob was hiervoor volledig afhankelijk van de stadhouder. In ruil verwachtte de stadhouder onvoorwaardelijke politieke steun. Willem Jacob stelde hem niet teleur. Hij was een van de generaals op wie waar Willem V kon bouwen. Slechts in zeer incidentele gevallen durfde Van Dopff zijn eigen mening te ventileren in een kritisch advies of beleidsstuk. Maar de stadhouder hield altijd het laatste woord en besliste op basis van zijn eigen overtuiging. Tijdens zijn gouverneurschap over Hulst, ondervond hij dit aan den lijve. Willem V legde toen keer op keer zijn adviezen over het niet verplaatsen van de garnizoenen in Staats-Vlaanderen naast zich neer.
Van Dopff was begaan met het lot van de militairen die onder hem dienden. Hij had oog voor hun privéomstandigheden. Hij ondersteunde allerlei pensioen- en verlofaanvragen, informeerde naar de thuissituatie als er sprake was van een overlijden en zette zich in om de inkwartieringskosten zo laag mogelijk te houden. Van zijn ondercommandanten eiste hij volledige gehoorzaamheid en het handhaven van de militaire discipline.
Ondanks zijn omvangrijke bewaarde brievencollectie is Van Dopff als mens helaas niet volledig te duiden. Slechts hier en daar is een tipje van de sluier opgelicht. Hoe anderen hem zagen blijft ook in nevelen gehuld. Slechts een vertrouweling van Wilhelmina van Pruisen typeerde Van Dopff als een echte '*bon vivant*' (levensgenieter).[373]
Het huwelijk tussen Willem Jacob en Seijna was meer dan alleen een verstandshuwelijk. Van buitenechtelijke relaties was geen sprake. De kinderen konden op beider belangstelling rekenen. Zeker de oudste zoon Anne, die in de militaire voetstappen van de familie trad. De dochters ondersteunde hij financieel.
Zijn relatienetwerk zette hij in om de carrières van zijn schoonzoons te bevorderen. Jongste zoon Alexander mocht aan de Leidse Universiteit studeren. Zijn vader deed er alles aan om hem na zijn studie een passende bestuursfunctie te bezorgen. Toen hij echter onder zijn stand trouwde, trok vader Van Dopff de handen van hem af. Status was en bleef erg belangrijk voor de baron. Van Dopff was goed benaderbaar. Velen wisten hem te vinden en hoopten hem voor hun karretje te spannen bij het zoeken naar een (militaire) functie.

Dankzij zijn positie kon Van Dopff zich geregeld aan de hectiek van het militaire bestaan onttrekken. Hij en zijn gezin kwamen dan op adem op het buitenverblijf kasteel De Strijdhoef. De baron en zijn gezin waren protestants. Voor de zeer kleine protestantse gemeente van Udenhout betekende hij veel. Mede dankzij zijn aanwezigheid in Udenhout kwam er een nieuw kerkje. De contacten met het katholieke deel van de Udenhoutse bevolking waren zeer beperkt. Zij liepen veelal via de rentmeester en het personeel. Voor de Udenhouters bleven de Van Dopff-en 'die van het kasteel'.

Stamboom

Gebruikte afkortingen

AdS	Archief De Strijdhoef
BS	Burgerlijke stand
BHIC	Brabants Historisch Informatie Centrum
DTB(L)	Doop- trouw- en begraafboeken (lidmaten)
Fol	Folio
GA	Gemeentearchief
GASD	Gemeentearchief Schouwen-Duiveland
GeA	Gelders Archief
KHA	Koninklijk Huisarchief
NAD	Nationaal Archief den Haag
OA	Oudarchief
ONA	Oud-notarieel Archief
ORA	Oud-rechterlijk Archief
RA	Regionaal Archief
RHCL	Regionaal Historisch Centrum Limburg
RvS	Raad van State
SA	Streekarchief
SG	Staten-Generaal
SvZ	Staten van Zeeland
ZA	Zeeuws Archief

Gebruikte literatuur en bronnen

Literatuur

Aa, A.J. van der, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden*, deel 10 (Gorinchem 1843).
Anschütz, H., '*Video Meliora, Proboque Deteriora Sequor'. Een historisch onderzoek naar de verhouding tussen stadhouder Willem V en het Staatse leger van de Republiek der Verenigde Nederlanden* (doctoraalscriptie, Erasmusuniversiteit Rotterdam, 2006).
Alphen, M. van, J. Hoffenaar, A. Lemmers en C. van der Spek, *Krijgsmacht en Handelsgeest. Om het machtsevenwicht in Europa 1648-1813* (Amsterdam, 2019).
Anspach, J, 'Hof van Arkel', in: *De Nederlandsche Leeuw* 18 (1900) 167-171.

Baan, J. van der, 'Commandeurs van Hulst en onderhorige forten', in: *De Navorscher* 16 (1866)108-113.
Bas, G. de, 'De Kalix Berna of Kalbergen', in: *Militaire Spectator* 139 (1916) 63-70.
Beermann e.a, *Geschiedenis van Breda, II Aspecten van de stedelijke historie 1568-1795* (Schiedam 1977).
Bericht wegens de gesteltenisse der hooge vergaderingen en collegien in 's-Gravenhage (Den Haag 1751-1792).
Binding G., 'Burcht en abdij Hochelten', in: *Spiegel Historiael* 2 (1967) nr. 12, 642-649.
Blok, G.A.C. 'De architect Maurits Pietersz. Post en de tuin van het Mauritshuis', in: *Jaarboek Die Haghe* 1940, 56-117.
Brand, J.P.M., *Extract uit de resoluties van de stad Hulst* (Hulst 2002).
Brand, P.J., *De geschiedenis van Hulst 1646-1795* (Hulst 1972).
Brekelmans, F.A., ' De Bredase stadsfinanciën in de achttiende eeuw', in: *Jaarboek De Oranjeboom* 27 (1974) 124-150.
Brouwer, L. de, en J. Denissen, 'Sporen van militairen in Udenhout tijdens de Belgische Opstand 1830-1839', in: *Unense Sprokkels* 6 (2008) 3-12.
Buisman, J., *Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen* (Franeker 2015).

Caland, F. e.a, *Annuaire de la nobles familles patriciennes des Pays-Bas* (Rottedam/Den Haag 1871).
Callenfels, G.W., 'Kort bericht over de gelegenheid der stad Sluis in Vlaanderen', in: *Verhandelingen van de natuur en Geneeskundig Correspondentie in den Vereenigde Nederlanden*, deel I (Den Haag 1783) 3-32.
Callenfels, G.W.,'Antwoord over de najaars-koortsen', in: *Verhandelingen Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* 10 (1784) 1-130.
Coenen, J.C.G.W., 'De oprichting van de KMA', in: P. Groen en W. Klinkert (red.), *Studeren in uniform. 175 jaar Koninklijke Militaire Academie 1828-2003* (Den Haag 2003) 13-57.
Cruyningen, A. van, *Stadhouders in de Nederlanden. Van Holland tot Vlaanderen 1448-1879* (Utrecht 2017).
Cuyt, F., *De Staatse barrière in de tweede helft van de 18de eeuw. Een rustig en vredig bezit?* (Scriptie Universiteit Gent 2016-2017).

Eekhout, L., *Het Admiralenboek. De vlagofficieren van de Nederlandse marine 1382-1991* (Amsterdam 1992).

Francke, J., *Al die willen te kaap'ren varen. De Nederlandse commissievaart tijdens de Vierde Engelse Oorlog 1780-1784* (Zutphen 2019).
Franken, J., A. van den Oord en W. de Bakker, *Oisterwijk, een geschiedenis van meer dan 800 jaar* (Oisterwijk 2012).
Franssen, H.J.M., 'De hof van Wahlwiller', in: *Heemkunde Wahlwiller* I (2004) 5-34.
Fransen, J., *Les comediens Français en Hollande au XVIIe et au XVIIIe siècles* (Parijs 1925).

Gabriëls, A.J.C.M., *De heren als dienaren en de dienaar als heer. Het stadhouderlijk stelsel in de tweede helft van de achttiende eeuw* (Den Haag 1990).
Gabriëls, A.J.C.M., 'Het hof van Willem V in 1768 - een momentopname', in: *Jaarboek Oranje Nassau Museum* 1995, 95-128.
Gent, T. van, 'Napoleon en de Britse Schelde-expeditie van 1809 II', in *Zeeland* 24 (2015) nr. 2, 57-64.
Güterbock, M., 'Biografisch-Genealogisches zu Daniel Wolff von Dopff (1650-1718), Gouverneur von Maastricht, und seiner Familie', in: *Limburgs tijdschrift voor genealogie* 17 (1989) 105-116.

Harger, J., 'Antwoord over de najaars-koortsen', in: *Verhandelingen Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* 10 (1784) 131-312.
Hering, J.H., *Tooneel der oude en nieuwe staatsgeschiedenissen des Vaderlands vooral die van de Vereenigde Nederlanden*, deel 1 (Amsterdam 1789).
Heuff Az, J.A., 'Het Hof van Arkel te Tiel', in: *Gelre. Bijdragen en Mededeelingen* 5 (1902) 152-155.
Hoof, J.P.C.M. van, 'De rol van de vesting Breda in het Nederlandse verdedigingssysteem', in: *Jaarboek De Oranjeboom* 41 (1988) 124-133.
Hoeven, G.G. van der, *Geschiedenis van de vesting Breda* (Breda 1868).
Hoogbergen, W., 'De binnenlandse oorlogen in Suriname in de achttiende eeuw', in: V. Enthoven, H. den Heijer en H. Jordaan, *Geweld in de West* (Leiden/Boston 2013) 147-182.
Houwen, A.A. van der, "In verwondering opgetoogen', de prins in Brielle', in: *Brielse Mare* 15 (2005) nr. 2, 39-49.

Iersel F. van, 'De Udenhoutse kapel, van stichting via nieuwbouw tot sloop', in: *De Kleine Meierij* 47 (1996) nr. 4, 126-145.
Iersel, F. van, 'De Dalenskamer in Kasteel De Strijdhoef te Udenhout', in: *De Kleine Meierij* 50 (1999) nr. 2, 53-63.
Iersel, F. van, 'De nieuwe dorpsschool van Udenhout in 1774', in: *De Kleine Meierij* 54 (2003) 102-106.

Jagtenberg, F., *Willem IV. Stadhouder in roerige tijden 1711-1751* (Nijmegen 2018).
Janssen, J.A.M.M., *Op weg naar Breda. De opleiding van officieren voor het Nederlandse leger tot aan de oprichting van de Koninklijke Militaire Academie in 1828* (Den Haag 1989).
Jonge, J.C. de, *Geschiedenis van het Zeewezen*, deel 4 (Haarlem 1861).

Kappelhof, T., 'Een slechte tijd. Een economische depressie in de Baronie van Breda in de achttiende eeuw', in: *Jaarboek De Oranjeboom* 63 (2010) 43-52.
Kemp, F.A., *Nalezing van stukken tot militaire jurisdictie betrekkelyk*, deel 5 (Utrecht 1785).
Kempen, Kees van e.a., *Over 't Kasteel. 250 jaar kasteel De Strijdhoef Udenhout 1761-2011* (Udenhout/Biezenmortel 2011).
Kemseke, T. van, *Vant hospitael, chrirgijnen, medicijne doctoren, apothekers ende vroetvrauwen 1580-1860. De*

gezondheidszorg in Hulst van 1580 tot 1860 (Hulst 2006).
Kist, N.C.,'Het necrologium en het tynsboek van het adelijk jufferen-stift te Hoog-Elten; medegedeeld uit het onuitgegeven oorspronkelijk handschrift, benevens eene geschiedenis der abdij', in: *Nieuw archief voor kerkelijke geschiedenis inzonderheid van Nederland*, deel 2 (1854) 3-216.
Koch, J., *Oranje in revolutie & oorlog. Een Europese geschiedenis 1772-1890* (Amsterdam 2018).
Koene, B., *Adel in opspraak: De Westerholts van Hackfort in de achttiende eeuw* (Hilversum 2004).
Kok, J., *Vaderlandsch Woordenboek* (W), deel 31 (Amsterdam 1794).
Kroeger, P., 'Zuid-Holland en de Pruisische inval van 1787', in: *Zuid-Holland* 7 (1961) nr. 1, 1-23.

Lepper, J.L.M. de, 'Kermisattracties en toneelvoorstellingen te Breda in de zeventiende en achttiende eeuw', in: *Jaarboek De Oranjeboom* 28 (1975) 135-161.
Leune, J.M.G., *Pieter de la Rocque (1679-1760) en de capitulatie van Hulst in 1747* (Broek op Langedijk 2014).
Loontjes, R.A.M., *Inventaris van het archief van Johan Overhoff, rentmeester von Dopff* (Maastricht 1976).

Maandelijkse Nederlandsche Mercurius deel 40 (Amsterdam 1776).
Meddens-van Borselen, A., 'De aanhouding van Wilhelmina van Pruisen door de Commissie van Defensie te Woerden in 1787', in: *Holland* 19 (1987) nr. 4/5, 197-206.
Meer, J.K.K. van der (red.), m.m.v. L.C van de Pol, *'Van de prins geen kwaad'. De dagboeken van S.P.A. van Heiden Reinestein kamerheer en drost 1777-1785* (Assen 2007).
Meerkerk, E. van, 'De laatste stadhouder Willem V (1748-1806)', in: *Historisch Nieuwsblad* 10 (2007).
Meerkerk, E. van, *Willem V en Wilhelmina van Pruisen. De laatste stadhouders* (Amsterdam/Antwerpen 2009).
Meulen, A.J. van der (red.), *Gedenkschriften van Gijsbert Jan van Hardenbroek*, deel 4 (Amsterdam 1915).
Mijnlieff, FG.J., 'Stift Zennewijnen', in: *De Nederlandsche Leeuw* 45 (1927) 259-262, 315-317.
Minis, S.E., *Daniel Wolff van Dopff, heer van Neercanne: een genereus generaal* (Maastricht 1988).
Minis, S.E., *De terugkeer van de gouverneurs : de gouveneursportretten uit het Jachtslot Fasanerie te Fulda* (Maastricht 1998).
Morreau, L.J., 'Over een bekend 18e eeuws verdedigingswerk. Niet Coehoorn maar Van Dopff bouwde fort St. Pieter te Maastricht', in: *Ons Leger* 45 (1961) nr. 1, 9-23.
Morren, Th., *Het Huis Honselaarsdijk* (Den Haag 1908).
Mosselveld, J.H. van, 'De Kalix Berna', in: *Jaarboek De Oranjeboom* 11 (1958) 1-5.

Naamregister der heren militaire officieren [..] in dienst der Vereenigde Provintien (Den Haag 1765-1794).
Nauwkeurige beschryving der triumph-poorten, eerbogen, decoratien, inscriptien en verdere vreugde-bedryven binnen Breda, by de heuglyke inkomst van zyn doorluchtige hoogheid Willem den V (Breda 1766).
Nederlandsch gedenkboek of Europische Mercurius, berichtende de gesteltenissen der zaken van staat en oorloch, in alle heerschappyen en landschappen van Europa, 57ste stuk, 2e deel (Amsterdam 1746).
Nederlandsche jaerboeken, deel 5 (Amsterdam 1751).
Nieuwe Nederlandsche Jaerboeken, deel 15, 22, 23 (Amsterdam/Leiden 1780, 1787, 1788).
Nimwegen, O. van, *De Republiek der Verenigde Nederlanden als grote mogendheid. Buitenlandse politiek en oorlogvoering in de eerste helft van de achttiende eeuw en in het bijzonder tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748)* (Amsterdam 2002).
Nimwegen, O. van, *De Nederlandse Burgeroorlog (1748-1815)* (Amsterdam 2018).
NN, 'Necrologie Ulrich Huguenin', in: *Militaire Spectator* 3 (1834) 204-206.
NN, 'Van Dopff', in: *Nederland's Adelsboek* 82 (1992) 62-71.

Pabst van Bingerden, R.W.J. baron van, 'Journal de mon voyage par l'Allemagne 1707, van den heer C. Hop', in: *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 10 (1887) 227-337.
Peeters, C.J.A., 'Militaire gebouwen in Breda', in: *Jaarboek De Oranjeboom* 25 (1972) 1-31.
Peyster, H. de (red.), 'Journal de G.K. van Hogendorp pendant les troubles de 1787', in:
Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap 27 (1906) 1-130.
Poswick, E., 'Notice historique sur la seigneurie de Nedercanne près de Maestricht', in: *PSHAL* 14 (1877) 243-322.
Pouw, N., *De vestingwerken van Maastricht rond 1700. Het werk van Daniel Wolff von Dopff in de context van de Lage Landen* (scriptie Universiteit Utrecht 2010).
Princelyke en koninglyke almanach voor het schrikkeljaar 1788 (Den Haag 1788).

R, B. de, 'Geslacht Dopff', in: *De Navorscher* 15 (1865) nr. 244-246.
Reglement en Generaele Ordres voor de Regimenten Infanterie van den Staat (Den Haag 1772), in: *Recueil van verscheide placaaten, ordonnantien, resoluties, instructien, ordres en lijsten etc. betreffende de zaaken van den oorlog, zoo te water, als te lande*, deel 6 (Den Haag 1773).
Rekening en verantwoording der liefdegiften ingezameld ten behoeve der noodlydenden, door de overstroomingen van 's lands rivieren in het jaar 1784 (Amsterdam 1790).
Resolutien van de representanten van het volk van Bataafsch Braband ('s-Hertogenbosch 1795-1796).
Riemens, L., e.a., *Landbouw in Zaamslag* (Terneuzen 1985).
Rieu, W.N. du, *Album studiosorum Academiae Lugduno Batavae 1575-1875* (Den Haag 1875).
Ringoir, H., *Afstammingen en voortzettingen der Infanterie* (Den Haag 1980).
Ringoir, H., *Hoofdofficieren der Infanterie van 1568-1813* (Den Haag 1981).

Schaaf, C., en A. Frese, *De uitvaert van het vrye metzelaersgilde. Een anti-maçonnieke klucht uit 1735* (Editie M. Bouman) (Amsterdam/Atlanta 1993).
Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel De Strijdhoef Udenhout 1761-2011* (Udenhout 2011).
Schrijversteam 't Schoor, *Over 't Odenhout. Beschrijvingen van de ontginning en van de hoeven van Udenhout en Biezenmortel in de late middeleeuwen en wat daarvan zichtbaar is in de 21ste eeuw* (Tilburg 2017).
Sijnke, P.W., '"De Westcappelsche vrijheit". Rumoer op Walcheren en in het bijzonder te Westkapelle in het laatste kwart van de achttiende eeuw', in: *Nehalennia* 102 (1995) 2-8.
Sloos, L. Ph., *Warfare and the age of printing. Catalogue of early printed books from before 1801 in Dutch Military Collections*, deel I (Leiden/Boston 2008).
Stoffels-de Soet, R., *Index op de transporten in Axelambacht, oost van de Blije, 1734-1760* (Z.p., z.j).

Tans, M., 'Militaire gouverneurs met een eervolle staat van dienst', in: *Ons Leger* 39 (1955) nr.1, 10-13.
Terwen, J.J., 'Johann Moritz und die Architektur', in: *Soweit der Erdkreis reicht* (Kleef 1979) 127-142.
Trimpe Burger-Mekking, G.G., 'Prijsvragen en conceptprijsvragen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen uitgeschreven in het tijdvak 1769-1860', in: *Archief* 2002 69-254.

Ubachs, P.J.H., 'Daniël Wolff de Dopff (1650-1718), ingenieur en seigneur', in: *Maasgouw* 111 (1992) 231-250.
Uil, H., 'Mr. A.H.W.H. baron van Dopff (1765-1827)', in: *Wereldregio*, 14 februari 2014.

Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden, deel 21 (Amsterdam 1798).
Verberne, L.G.J., *Gijsbert Karel's leerjaren* (Amsterdam 1931).
Vreede, G.W., *Mr. Laurens Pieter van de Spiegel en zijne tijdgenoten (1737-1800*), deel 2 (Middelburg 1875).
Voort, J. van de, *Kasteel de Strijdhoef. Leengoed en kasteel 'De Strijdhoef' te Udenhout 1380-1982* (Udenhout 1982).
Vorsterman van Oijen, A.A., *Notices généalogiques sur la famille De Dopff* (Maastricht 1867).
Vos, P.D. de, *De vroedschap van Zierikzee van de tweede helft der 16de eeuw tot 1795* (Middelburg 1936).

Wijn, J.W., *Het Staatsche Leger*, deel 8, band 2 (Den Haag 1959).
Witte, J.E. de, *Fragmenten uit de roman van mijn leeven* (editie G. Drewes en H. Groot) (Hilversum 1993).
Woelderink, B., *Inventaris van de archieven van stadhouder Willem V 1745-1808 en de Hofcommissie van Willem IV en Willem V 1732-1794* (Hilversum/Den Haag 2005).
Wuisman, P.J.M., 'Scholenbouw te Udenhout in 1774', in: *De Kleine Meierij* 21 (1970) nr. 4, 82-87.

Zaaken van Staat en Oorlog betreffende de Vereenigde Nederlanden sedert het begin van het jaar 1780, deel 2 (Amsterdam 1789).
Zweegers, P.T.A., *Inventaris van het archief van kasteel Strijdhoef* (Udenhout 1986).
Zwitser, H.L., *'De militie van den staat'. Het leger van de Republiek der Verenigde Nederlanden* (Amsterdam 1991).
Zwitzer, H.L., Hoffenaar, J. en C.W. van der Spek (red.), *Het Staatse Leger*, deel 9 (Amsterdam 2012).

Bronnen

Gemeentearchief Amsterdam
- Vroedschap, 74
- Thesaurier ordinaris, 26
- Handschriften, 117
- Eigenaren van het Huis Marquette, 206
- DTB Amsterdam, 1060
- Nieuwe Kerk, 49, 71

Gelders Archief te Arnhem
- DTB Millingen, 1110.1
- Oud-rechterlijk archief Veluwe en Veluwezoom, 590
- Huis Enghuizen, 237, 837

Gemeentearchief Breda
- Breda Dopen Waals-Gereformeerd, 76, 89
- Oudarchief Breda, 717-720, 1173, 1175, 1180, 1182, 1185, 1187, 1190, 1192
- Oud-notarieel archief Breda, 1039, 1041, 1115, 1121, 1123, 1139, 1248, 1279
- Burgerlijke Stand, Overlijden Breda, 1816, 1818, 1851
- Vestbrieven, 803

Streekarchief Voorne-Putten te Brielle
- Stad en Ambacht Heenvliet, 604, 611, 612
- Ambacht Nieuw Helvoet, 566-567
- Ambacht Nieuwenhoorn, 1301-1302
- Collectie Jan Kluit, Brielsche jaarboeken, deel VIII
- Hoogheemraadschap van Voorne, 8
- Oudarchief Brielle, 569

Gemeentearchief Delft
- Oudarchief Maasland, 1159

Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) te Den Haag
- Dossier Van Dopff
- Familiearchief De Brauw, doos 4

Gemeentearchief Den Haag
- Oud-notarieel archief, 2860, 2862, 3800, 4017, 4174, 4286-
- DTB Den Haag, 315
- Waalse-hervormde gemeenten 's-Gravenhage, 16

Koninklijk Huisarchief te De Haag
- Archief Stadhouder Willem V, 95, 97, 1908-1909, 2013-2022, 2040

Nationaal Archief te Den Haag
- Raad van State, 352, 364, 1533, 1535, 1538-1540, 1886, 1936, 1953, 2025, 2028, 2203
- Staten-Generaal, 1707, 12548.495, 12281-12282, 12291, 12293
- VOC, 13141
- Aanwinsten 1896, 716

- Stadhouderlijke secretarie, 922,1944
- Stamboeken Marine, 6

Nederlands Instituut voor Militaire Historie te De Haag
- Persoonsdocumentatie, 'Bentinck', 'Brunet de Rochebrune'

BHIC te 's-Hertogenbosch
- Collectie Rijksarchief, 294, 409
- Leen- en Tolkamer, 102
- Oud-notarieel archief Helvoirt, 13-14

Stadsarchief 's-Hertogenbosch
- DTB 's-Hertogenbosch, 208

Streekarchief te Hulst
- DTB Hulst, 46
- Oud-notarieel archief Hulst, 1315
- Oudarchief Hulst, 15-18, 83d, 84b, 84c
- Oudarchief Hulsterambacht, 6-7, 39-42

Tresor te Leeuwarden
- Familiearchief Vegelin van Claerbergen, 3996

RHC Limburg te Maastricht
- DTB Maastricht, St Jan, B2201
- Johan Overhoff, 90, 105, 113
- Hervormde Gemeente Gulpen, DH, 044.011
- Laaggerecht, 4060, 4186, 4324, 4265, 4375, 4415, 4417, 4565, 4570, 4661, 4710, 4712, 47789, 4805, 4807, 4831, 4870, 4947.
- Oud-notarieel archief Maastricht, 1874
- Kasteel Neercanne, 2

Hessisches Staatsarchiv te Marburg
- Bestand 153/1 nr. 1

Zeeuws Archief te Middelburg
- Staten van Zeeland, 589-590, 1535, 1672-1673, 3501
- Verzameling handschriften en aanwinsten gemeentearchief Middelburg 1692-1994, 1982.20
- Rekenkamer D, 60071
- Collectie van Borssele van der Hooge, 189
- Burgerlijke Stand Zierikzee, Overlijden 1843
- Aanwinsten 2018 (Familieregister Zegers)
- Heerlijkheid Zaamslag, 18
- Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, 5
- Oudarchief Westkapelle, 4, 9

Gemeentearchief Oostende
- Burgerlijke Stand, Overlijden 1818

Regionaal Archief Rivierenland te Tiel
- Stift Zennewijnen, 68-83
- Stadsarchief Tiel, 167
- Familiearchief Van Lidt de Jeude (I), 638
- Oud-rechterlijk archief Heerewaarden, 115

Regionaal Archief te Tilburg
- DTB Oisterwijk, Haaren en Udenhout, 14-15
- Burgerlijke Stand Udenhout, 920
- Oud-rechterlijk archief Oisterwijk, 431, 472, 512-513
- Dorpsbestuur Udenhout, 1-2, 82, 86
- Oud-notarieel archief Loon op Zand, 25, 28

Kasteel De Strijdhoef te Udenhout
- Archief De Strijdhoef, 12-17, 29, 31, 43-46, 54-58, 60, 62, 67, 69-70, 74-86, 89-90, 92-98, 100-110, 116, 130-131, 155, 159, 167, 182, 227, 278-282

Gemeentearchief Vlissingen
- DTBL Vlissingen, 28
- Oudarchief Vlissingen, 5157, 5159
- Familie van der Swalme, 5676

Gemeentearchief Schouwen-Duiveland te Zierikzee
- NH Kerk Zierikzee, Kerkenraad, 8, 54
- Oudarchief Zierikzee, 146, 223

Jozef van Kempen
- Foto's Nieuwstraat Breda

- Foto's Gouverneurshuis Hulst

Noten

[1] NN, 'Van Dopff', 64-65; Ubachs, 'Daniël de Dopff', 231-232; Vorsterman van Oijen, *Notices*, 4-5.
[2] Marburg, Hessisches Staatsarchiv, Bestand 153/1 nr. 1; Güterbock, 'Daniel Wolff von Dopff', 105-107.
[3] Vorsterman van Oijen, *Van Dopff*, 20.
[4] Museum Landschaft Hessen-Kassel, Staatliche Kunstsammlungen (http://212.202.143.131/dfg/museumkassel/home.jsp, geraadpleegd (28 02 2019); Blok, 'Post', 87; Terwen, 'Johann Moritz', 139-141.
[5] Raimondo Montecucculi, hertog van Melfi (1609-1680), een Italiaanse veldheer en ambassadeur in keizerlijke (Oostenrijkse) dienst.
[6] Dit is Hendrik de la Tour d'Auvergne, burggraaf van Turenne (1611-1675), een van de beroemdste generaals van de Franse koning Lodewijk XIV.
[7] Baron van Pabst van Bingerden, 'Journal, 229; Minis, *Terugkeer*, 28-33, 37.
[8] Pouw, *Vestingwerken*, 21; Ubachs, 'Daniël de Dopff', 231-232.
[9] NAD, RvS, 1535 fol 114v (03 06 1706); RHCL, DTB Maastricht, St. Jan later Jacob, B2201, bladnr. 224, 229, 273, 292; Güterbock, 'Dopff', 108-109; Vorsterman van Oijen, *Dopff*, 4-5.
[10] AdS, 75, 77-78.
[11] Ubachs, ' Dopff', 233-236; Vorsterman van Oijen, *Dopff*, 19-26.
[12] NN, 'Van Dopff', 63; Ubachs, 'Dopff', 235-236; Vorsterman van Oijen, *Dopff*, 19.
[13] NAD, RvS, 1533, fol 138v (28 10 1694).
[14] Dyserinck, 'Dopff', 174-178; Franssen, 'Wahlwiller', 17. De munt werd ingevoerd in 1612 (tijdens de Tachtigjarige Oorlog) onder bewind van de aartshertogen Albrecht en Isabella (1598-1621) en was gangbaar tot ver in de 18e eeuw. De waarde bedroeg ongeveer 48 stuivers.
[15] NAD, SG, 12281 (19 05 1713); *Opregte Haarlemsche Courant*, 06 06 1713; Dyserinck,'Dopff', 178.
[16] RHCL, Johan Overhoff, 90, 105; Ubachs, 'Daniël Wolff de Dopff', 237-239.
[17] Minis, *Terugkeer*, 40-41; Pouw, *Vestingwerken*, 28-30; Ubachs, 'Dopff', 237-240.
[18] Minis, *Terugkeer*, 40-41; Ubachs, 'Dopff', 238-239.
[19] Minis, *Een genereus generaal*.
[20] Loontjes, *Inventaris*, 6-7; RHCL, Johan Overhoff, 113 (Kwitanties uit de jaren 1695-1717).
[21] Ubachs, 'Dopff', 241-242.
[22] Dyserinck, 'Dopff', 179-180; Minis, *Terugkeer*, 40-41; Ubachs, 'Dopff', 244-245.
[23] Ubachs, 'Dopff', 245-246.
[24] Bewerkt naar AdS, 92 (beschrijvingen van het ceremonieel rond begrafenissen van militairen); Schaaf en Frese, *Uitvaert* 93-96.
[25] NAD, SG, 12282, fol 97 (27 04 1718); *Resolutiën Staten van Holland*, 30 04 1718.
[26] Caland, *Annuaire,* 116.
[27] AdS, 279.
[28] *Generaale index*, 12 02 1707; Wijn, *Het Staatsche Leger*, 8, band 2, 627-652.
[29] GeA, DTB Millingen, 1110.1 fol 5 (als doopgetuige, 27 11 1715); RHCL, Gulpen, Herv. Gem.: DH register 1692-1726, bron 044.011 (09 06 1720).
[30] BHIC, Collectie Rijksarchief, 294 fol 215 (Resol. RvS, 21 10 1720).
[31] Ubachs, 'Dopff', 238.
[32] Poswick, 'Notices', 277 noot 2.
[33] Franssen, 'Wahlwiller', 24.
[34] Poswick, 'Notices', 280.
[35] AdS, 280.
[36] Tresor, Fam. archief Vegelin van Claerbergen, 3996 (Brieven van Catharina Maria Schorer, geboren Vierssen, weduwe van Johan Schorer uit Middelburg aan haar neef in Friesland, 20 12 1714, 12 04 1715).
[37] GA Delft, OA Maasland, 1159 fol 167 (Protocol van transporten, 02 07 1722); SA Voorne-Putten, Stad en Ambacht Heenvliet, 604 (02 04 1722), 611 (2 april 1723), 612 (13 05 1722); Idem, Ambacht Nieuw Helvoet, 566 (03 12 1716), 567 (10-11 12 1716); Idem, Ambacht Nieuwenhoorn, 1301 (10-11 12 1716), 1302 (03 12 1716).
[38] CBG, Dossier Van Dopff (Protocol notaris Thielen te Maastricht, dossier 1807, aktenr. 07 03 1737).
[39] RHCL, Laaggerecht, 4060, 4186, 4324, 4265, 4375, 4415, 4417, 4565, 4570, 4661, 4710, 4712, 47789, 4805, 4807, 4831, 4870, 4947.
[40] Hij komt niet voor in genealogische databank Limburg, wel in het *Adelsboek*, 8 februari 1718.
[41] RHCL, DTB Maastricht, St. Jan later Jacob, B2201, bladnrs. 141, 148, 160, 168, 170; NN, 'Van Dopff', 65; Vorsterman van Oijen, *Dopff*, 6.
[42] AdS, 227 (18 07 1727), 281; RHCL, ONA Maastricht, 18374 (09 07 1727); NN, 'De Dopff', 65.
[43] ZA, Verzameling handschriften en aanwinsten gemeentearchief Middelburg 1692-1994, 1982.20; ZA, Rekenkamer D, 60071.
[44] AdS, 282.
[45] AdS, 43 (Doopafschrift, 18 10 1757).
[46] AdS, 167.
[47] Zwitzer, *Militie*, 52-53.
[48] AdS, 76-86.
[49] Sloos, *Warfare*, I, 23, 412-413.
[50] AdS, 75, 89.
[51] AdS, 56; ZA, SvZ, 1672 fol 192r.
[52] Nimwegen, *Burgeroorlog*, 141.
[53] Zie: Cuyt, *Staatse barrière*; Zwitzer e.a., *Staatse Leger*, 9, 125-133.
[54] AdS, 58.
[55] ZA, SvZ, 1672 fol 197r. (Commissieboek); *Naemenregister* (1745) 86 (12 03 1744).
[56] *Nederlandsch Gedenkboek*, 57ste stuk, deel 2, 1746, 45-46.
[57] AdS, 79-83.
[58] AdS, 79.
[59] NAD, RvS, 1538 fol 182v; AdS, 57-58; *Oprechte Haerlemsche Courant*, 02 06 1746.

[60] *Leidsche Courant*, 6, 11, 22 071746; Zwitzer e.a., *Staatse Leger*, 9, 279-280.
[61] AdS, 116; *Opregte Haarlemsche Courant*, 12 juli 1746.
[62] *Nederlandsch Gedenkboek*, 57ste stuk, deel 2, 1746, 46.
[63] *Nederlandsch Gedenkboek*, 57ste stuk, deel 2, 1746, 41-46; Nimwegen, *Republiek*, 248-292, met name 275-276; Zwitzer e.a., *Staatse Leger*, 9, 280-281.
[64] *Amsterdamsche Courant*, 16 07 1746; *'s-Gravenhaegse Courant*, 26 07 1746,
[65] Zie www.Delpher.nl, diverse kranten uit de maanden juni en juli 1746.
[66] AdS, 57 (11 07 1746); *Amsterdamsche Courant*, 26 07 1746.
[67] AdS, 164; *Opregte Nieuwe Groninger Courant*, 19 07 1746.
[68] AdS, 57-58; NAD, RvS, 1538 fol 184; Ringoir, *Hoofdofficieren*, 46.
[69] AdS, 59; ZA, SvZ, 1673 fol 55r (20 11 1748); NAD, RvS, 1538 fol 254 (Commisieboek); *Amsterdamsche Dingsdaegse Courant*, 26 07 1746.
[70] AdS, 60; ZA, SvZ, 1673 fol 60v (Commissieboek, 20 03 1749).
[71] Zwitzer, *Militie* , 107, 208; AdS, 74; KHA. Willem V, 1908-1909.
[72] AdS, 63; ZA, SvZ, 1673 fol 47v (Commissieboek, 02 04 1753).
[73] *Naemregister* 1765 (blad 013), 1766 (blad 012), 1767 (blad 013).
[74] *Naemregister* 1768 (blad 013), 1769 (blad 013, 095), 1770 (blad 097).
[75] CBG, Fam. archief De Brauw, doos 4.
[76] AdS, 43; ZA, Collectie van Borssele van der Hooge, 189.
[77] Mijnlieff, 'Stift Zennewijnen, 259-262, 315-317.
[78] RA Rivierenland, Stift Zennewijnen, 68-83 (Rekeningen en bijlagen).
[79] GA Den Haag, ONA Den Haag, 2860 (15 03 1752), 2862 aktenr. 140 (Passage uit een brief van notaris Prangan aan een advocaat in Nijmegen, 01 02 1755).
[80] Kist, 'Necrologium ', 19, 59, 184; Binding, 'Hochelten', 642-649; AdS, 44.
[81] AdS, 45-46; GA Den Haag, ONA Den Haag, 2862, aktenr. 140.
[82] https://www.denhaag.wiki/index.php/nl/cultuur/kerken/402-hofkapel (geraadpleegd 28 06 2019).
[83] GA Den Haag, DTB Den Haag, 315 (Trouwboek Waalse Hervormde Kerk); GA Den Haag, Waalse-hervormde gemeente 's-Gravenhage, 16 (Notulenboek 1746-1759). *Bericht wegens de gesteltenisse*, 81, 124.
[84] AdS, 47.
[85] AdS, 48-51; GeA, ORA Veluwe en Veluwezoom, 590 fol 245-248 (29 12 1755).
[86] GA Breda, Breda Dopen Waals-Gereformeerd, 89 fol 109 (14 06 1767); AdS, 55; N.N., 'Van Dopff', 67-69.
[87] RA Rivierenland, Stadsarchief Tiel, 167 (Akte van borgstelling, 08 01 1760).
[88] Heuff Az., 'Hof van Arkel', 152-155.
[89] AdS, 155 (scan 38).
[90] Anspach, 'Hof van Arkel', 167-171.
[91] Zie hoofdstuk 6.
[92] AdS, 155.
[93] GA Breda, ONA Breda, 1123, aktenr. 10 (27 10 1780), aktenr. 136 (21 11 1780), NN, 'Van Dopff', 67-68.
[94] NN, 'Van Dopff', 67-68.
[95] GA Breda, BS, Overlijden Breda, 1818, aktenr. 217 (06 09 1818).
[96] NA Den Haag, Raad van State, 2025 fol 3 (1773-1779), 2028 fol 5, 257.
[97] AdS, 74 (28 08 1782); RA Tilburg, DTB Oisterwijk 15 (Trouwboek Nederduits-Geref. Gem. 1733-1787, 26 09 1782); SA Hulst, DTB Hulst, 46 fol 199 (Trouwboek Nederduits-Geref. Gem. 1782-1796, 02 09 1782).
[98] GA 's-Hertogenbosch, DTB 208 (Dopen Waalse kerk, 09 02 1792).
[99] *Vriesche Courant*, 2 december 1806.
[100] Morren, *Honselaarsdijk* , 106-107; *Koninklijke Courant*, 15 09 1807.
[101] Vorsterman van Oijen, 'Notices', 9-10.
[102] Cambrai, 25 09 1831.
[103] SA Hulst, DTB Hulst, 46 fol 271 ((Trouwboek Geref. Gem. 1782-1796, 21 01 1788).
[104] SA Hulst, ONA Hulst, 1315 fol 637 (25 12 1787); AdS, 74 (Briefwisseling 18 08 1788, 10 01, 10 10 1791, 13 01 1792, 07 02 1792 en 05 01 1794).
[105] GA Breda, ONA Breda, 1248, aktenr. 243 (01 07 1812).
[106] GA Breda, DTB Breda, 89 blad 141 (29 06 1794).
[107] Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel*, 54-55.
[108] Van de Voort, *Leengoed*, 26; wikimiddenbrabant.nl/Portaal:Udenhout (geraadpleegd 21 12 2019).
[109] De Brouwer en Denissen, 'Sporen van militairen', 6; Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel*, 59 (zonder bronvermelding).
[110] AdS, 182; Schrijversteam, *250 jaar kasteel*, 55.
[111] Van de Voort, *Leengoed*, 26-28.
[112] RA Tilburg, BS Udenhout, 920 (Overlijden 1838, aktenr. 48); Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel*, 57.
[113] GASD, NH Kerk Zierikzee, Kerkenraad, 8 (Handelingen, 27 02, 26 03 1792), 54 (Extract resolutie magistraat, 19 03 1792); De Vos, *Vroedschap*, 706-707.
[114] GA Breda, Bibliotheek, signatuur DEP4 148-H-21; AdS, 55, 90.
[115] GA Vlissingen, DTBL Vlissingen 28 (WG Lidmatenregister 1783-1823); GA Vlissingen, Familie van der Swalme, 5676 (29 03 1787); AdS, 74 (19 02, 25 03, 05 12 1788); KHA, Willem V, 1909 (27 08 1788).
[116] Du Rieu, *Album studiosorum,* 1144. (inschrijving 15 09 1783); GA Breda, ONA Breda, 1139, aktenr. 44 (05 05 1796); AdS, 74 (16, 17 04 1789); KHA, Willem V, 1909 (09 01 1789).
[117] ZA, BS 1811-1980, Zierikzee, aktenr. 21, 15 02 1838; De Vos, *Vroedschap*, 706.
[118] De Vos, *Vroedschap*, 707. Zie ook: Uil, 'Mr. A.H.W.H. baron van Dopff, 14 02 2014.
[119] NIMH, Persoonsdocumentatie, 'Brunet de Rochebrune'. NAD, Stamboeken Marine, 6 fol 48, 73. Charles figureert ook in het tv-programma 'Verre verwanten' van 09 02 2005 in de afstammingsreeks van Jurriaan Mulder.
[120] GA Breda, DTB, 76, bladnr. 129r; GA Breda, DTB, 89 blad 143, 146, 148, 150, 153, 157, 161.
[121] GA Oostende, BS, Overlijden Oostende 1818 (09 02 1818); GA Breda, BS, Overlijden Breda 1851, aktenr. 207.
[122] Van der Hoeven *Vesting Breda*, 215.
[123] GA Breda, DTB Breda, Dopen Waals-Geref., 89 fol 108 (10 04 1765) , fol 109 (10 06 1767).
[124] AdS, 67, 69, 70, 110; NAD, RvS, 1540, fol 67v, 84 (10 01, 19 06 1769); ZA, SvZ, 1673, fol 237v (07 05 1769).

[125] GA Breda, OA Breda, 717-720, 1173, 1175, 1180, 1182, 1185, 1187, 1190, 1192 (rekeningen en bijlagen 1769-1778; Beermann e.a, *Breda, II*, 132.
[126] *Nauwkeurige beschryving der triumph-poorten (..)*.
[127] GA Breda, ONA Breda, 1039 aktenr. 154 (23 12 1776), 1115 aktenr. 31 (13 04 1772).
[128] NAD, RvS, 1540, fol 149v (Commissieboek, 24 08 1773); Zwitzer, *Militie*, 113-115.
[129] NAD, SG, 12291 fol 82v-84 (Commissieboek, 24 08 1772).
[130] ZA, SvZ, 1673, fol 230 (Commissieboek, 26 03 1778).
[131] GA Breda, OA Breda, 1187 (rekening 10 04 1776).
[132] AdS, 102 (07 03 1770), 103 (07 03), 107 (07 03 1775), 108 (07 03 1776).
[133] *Maandelijkse Nederlandsche Mercurius* deel 40 (Amsterdam 1776) 102.
[134] De Lepper, 'Kermisattracties', 148-158. Zie ook Fransen, *Les comediens Français en Hollande au XVIIe et au XVIIIe siècles*.
[135] *Maandelijkse Nederlandsche Mercurius* deel 40, 102.
[136] AdS, 100-109 (Orderboeken).
[137] AdS, 92-98.
[138] Van Alphen e.a., *Krijgsmacht en Handelsgeest*, 407-408.
[139] AdS, 102 (Orderboek, 26 05 1770); Beermann, e.a., *Breda*, II, 132-133; Peeters, 'Militaire gebouwen', 4, 7-8.
[140] AdS, 102 (Orderboek 1770).
[141] AdS, 103 (Orderboek 1771); Peeters, 'Militaire gebouwen', 17-18.
[142] AdS, 102 (Orderboek 07 05 1770); Peeters, 'Militaire gebouwen', 18-21.
[143] Zie bijvoorbeeld AdS, 101 (Orderboek, 10 06 1769), 104 (Orderboek, 25 07 1772), 108 (Orderboek, 18 03 1776).
[144] AdS, 102 (Orderboek, 01 03 1770), 106 (Orderboek, 08 09 1774); 107 (Orderboek, 09 10 1775).
[145] AdS, 101 (Orderboek, 9-10 06 1769).
[146] AdS, 101 (19-21 06 1769) ;De Bas, 'De Kalix Berna', 63-70. Van Mosselveld, 'De Kalix Berna', 1-5.
[147] AdS, 96, 101 (Orderboek, 21 06 1769).
[148] AdS, 102 (Orderboek, 09-10 01 1770).
[149] AdS, 103 (Orderboek, 28 11, 01 12, 18 12 1771); Beermann e.a, *Breda*, II, 152.
[150] AdS, 101 (Orderboek, 06 11 1769).
[151] AdS, 104 (Orderboek, 11 11 1772); 75, fol 29 (nr. 37). Zie verder over deze expeditieHoogbergen, 'Suriname', 161-162.
[152] AdS, 108 (Orderboek, 18 06 1776).
[153] GA Breda, ONA Breda, 1041 aktenr. 14 (03 03 1778); 1121 aktenr. 82 (21 10 1778).
[154] GA Breda, ONA Breda, 1279 fol 14v, aktenr. 291 (30 06 1817).
[155] Hij wordt ook wel Jean Jerome genoemd (1718-1793) en was gehuwd met Anna Francisca de Matha.
[156] AdS, 278 (29 01 1742), 282.
[157] AdS, 282; NA Den Haag, VOC, 13141, fol 173 (Scheepssoldijboek, Grootboek *Geldermalsen*, 25 06 1749).
[158] RHCL, ONA Maastricht, 1874 (06 07 1753).
[159] AdS, 282.
[160] Poswick, 'Notice', 281 noot 3; AdS, 282; ZA, Aanwinsten 2018 (Familieregister Zegers).
[161] RHCL, Kasteel Neercanne, 2 (20 03 1768).
[162] AdS, 12-15.
[163] Van de Voort, *Leengoed*, 11.
[164] AdS, 16 (23 08 1730).
[165] AdS, 17 (21 03 1759); GA Den Haag, ONA Den Haag, 3800 aktenr. 47 (27 01 1759).
[166] AdS, 17-18; RA Rivierenland, Familiearchief Van Lidt de Jeude (I), 638; Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel*, 21-22.
[167] GA Den Haag, ONA Den Haag, 4174 (aktenr. 38, 05 12 1762 en aktenr. 50, 28 03 1763).
[168] GA Den Haag, ONA Den Haag, 4017 (aktenr. 49, 15 09 1763); AdS, 74 (20 05 1793).
[169] AdS, 44. De twee genoemde leenboeken van de Abdij van Elten fol 60v (19 05 1655) en 10 04 1752 zijn waarschijnlijk in de Tweede Wereldoorlog verloren gegaan.
[170] AdS, 155.
[171] RA Rivierenland, ORA Heerewaarden, 115 (Civiel proces, 1757-1758); AdS, 130-131.
[172] AdS, 74 (18 05 1791).
[173] Van der Aa, *Aardrijkskundig woordenboek*, X, 58-59.
[174] Stoffels-de Soet, *Index op de transporten*, fol 74v (16 10 1751); Riemens e.a., *Landbouw beleven*, 8-9; AdS, 74 (05 11 1786, 20 07 1788, 06 09 1791, 23 01, 11 06 1792).
[175] ZA, Heerlijkheid Zaamslag, 18 (Resoluties).
[176] Riemens e.a., *Landbouw beleven*, 101.
[177] AdS, 155.
[178] AdS, 29 (Brief, 22 10 1759).
[179] In de archieven die bij het Gemeentearchief Den Haag berusten en elders, is hij niet te traceren.
[180] Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel*, 23: AdS, 29 (Brieven, 24 11, 03 12 1759).
[181] AdS, 29.
[182] AdS, 29.
[183] Deze alinea is hoofdzakelijk gebaseerd op Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel*, 34-35 en AdS, 29 (Brief van onbekende afzender, 17 10 1759).
[184] AdS, 29 (02 01 1763).
[185] AdS, 29 (31 05 1763).
[186] AdS, 155.
[187] Van Iersel, 'De Dalenskamer', 53-63; Van de Voort, *Leengoed*, 55-59.
[188] AdS, 239.
[189] GA Breda, ONA Breda, 1248, aktenr. 243 (01 07 1812).
[190] AdS, 31.
[191] RA Tilburg, ORA Oisterwijk, 472 fol 110-112v (1767); Schrijversteam 't Schoor, *Over 't Odenhout*, 154-157.
[192] AdS, 25-27; Schrijversteam 't Schoor, *Over 't Odenhout*, 305-310.
[193] RA Tilburg, ORA Oisterwijk, 431 fol 144v-145 (01 02 1783).
[194] BHIC, Collectie Rijksarchief, 409 (Resoluties RvS, 20 03 1772).
[195] RA Tilburg, ORA Oisterwijk, 512 (20, 23 01 1772); Van de Voort, *Leengoed*, 18.

[196] GA Den Haag, ONA Den Haag, 4286 (nr. 205 uit de boedelinventaris, 13 10 1777).
[197] Van de Voort, *Leengoed*, 19.
[198] AdS, 155, 159; Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel*, 45.
[199] AdS, 74 (zonder datum).
[200] RA Tilburg, ORA Oisterwijk, 513 (16 12 1788); Van de Voort, *Leengoed*, 18.
[201] AdS, 159.
[202] AdS, 74 (20 09 1789, 11 08 1791), NAD, RvS, 1936; GA Breda, ONA Breda, 1248, aktenr. 243 (01 07 1812).
[203] Van Iersel, 'Nieuwe dorpsschool', 102-106; Wuisman, 'Scholenbouw', 82-87.
[204] RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 1 fol 213-217 (Resolutie, 23 04 1786 punt 20), 82 fol 17 (Rekening van 17,5 gulden uit 1783).
[205] RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 1 fol 180-181 (Resolutie, 14 12 1786); Van Iersel, 'Udenhoutse kapel', 130.
[206] RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 1 fol 213-217 (Resolutie, 23 04 1786).
[207] NAD, RvS, 364 (Resoluties, 09 11 1787, 24 01 1788); BHIC, Leen- en Tolkamer, 102 fol 144-150 (22 01 1788).
[208] RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 1 fol 182-201, 86 fol 10-14 (Dorpsrekening 1789); Van Iersel, 'De Udenhoutse kapel', 134-135.
[209] RA Tilburg, DTB Oisterwijk, Haaren en Udenhout, 14 fol 34.
[210] RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 1 fol 255-255v (10 oktober 1788); Van de Voort, *Leengoed*, 19.
[211] AdS, 366; RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 1 fol 275v-276 (20 01 1790); Van Iersel, 'Udenhoutse kapel', 137-139.
[212] Van Iersel, 'Udenhoutse kapel', 135-136.
[213] RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 1 fol 274v (17 01 1790); AdS, 74 (17 01 1790).
[214] RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 1 fol 275 (20 10 1790).
[215] RA Tilburg, DTB Oisterwijk, Haaren en Udenhout, 14 (23 09 1792).
[216] Van Iersel, 'Udenhoutse kapel', 130-131.
[217] Gebaseerd op Van Dopff's brieven voorkomend in AdS, 74; KHA, Willem V, 1908-1909.
[218] Zie voor zijn biografie: Jagtenberg, *Willem IV*.
[219] Gabriëls, *De heren als dienaren*, 179-181.
[220] AdS, 62 (1751); NAD, RvS, 1539 (18 05 1751); *Nederlandsche jaerboeken*, deel 5, 539.
[221] Dit was Pieter Anthony de Huybert, afkomstig uit Zierikzee en in dienst van Oostenrijkse keizer. Zie Gabriëls, 'Het hof van Willem V in 1768', 99-101.
[222] Gabriëls, *Heren als dienaren*, 91-97; Idem, 'Het hof van Willem V', 96.
[223] Woelderink, *Inventaris,* 16-17; KHA, Willem V, 95, 97.
[224] Gabriëls, *Heren als dienaren*, 453.
[225] Gabriëls, *Heren als dienaren*, 97, 124-130. Zie ook de overzichten van de stadhouderlijke hofhouding in *Bericht wegens de gesteltenisse*, 1751-1792.
[226] AdS, 93; Jagtenberg, *Willem IV*, 807-810, 821-825.
[227] Gabriëls, *De heeren als dienaren*, 100-102.
[228] Van Cruyningen, *Stadhouders*, 203-204; Meerkerk, *Willem V en Wilhelmina van Pruisen*, 20-22; *Middelburgsche Courant*, 15 03 1763; *Leeuwarder Courant*, 16 03 1763.
[229] Meerkerk, *Willem V en Wilhelmina van Pruisen*, 145.
[230] Nimwegen, *Burgeroorlog*, 258-261.
[231] AdS, 74; KHA, Willem V, 1908-1909.
[232] AdS, 74; KHA, Willem V, 1908-1909.
[233] *Reglement en Generaele Ordres voor de Regimenten Infanterie van den Staat* (Den Haag 1772).
[234] KHA, Willem V, 1908-1909; AdS, 74.
[235] KHA, Willem V, 2013-2022.
[236] Zwitzer, *Militie*, 113.
[237] KHA, Willem V, 1909 (20 07 1794).
[238] *Nieuwe Nederlandse Jaerboeken*, deel 5, 582-583; *Hollandsche historische courant*, 15 06 1780; SA Voorne-Putten, Collectie Jan Kluit, Brielsche jaarboeken, deel 8, 101-105; idem, OA Brielle, 569, fol 18-24 (Resoluties van de vroedschappen in stadszaken, 23, 31 05, 03-06, 14 06 1780).
[239] *Amsterdamsche Courant*, 05 06 1781; SA Voorne-Putten, Hoogheemraadschap van Voorne, 8, fol 35v-36 (31 05 1781).
[240] Koene, *Adel in opspraak*, 58-62; GeA, Huis Enghuizen, 253, 837.
[241] Anschütz, 'Video Meliora', 69.
[242] Diverse vermeldingen in AdS, 74 en KHA, Willem V, 1908-1909.
[243] AdS, 74 (05 09 1786).
[244] NAD, Aanwinsten 1896, 716; AdS, 75 (Zd 1778).
[245] KHA, Willem V, 2040.
[246] ZA, SvZ, 590 (12 04 1782).
[247] AdS, 74 (10 04 1789); Van Nimwegen, *Burgeroorlog*, 301-305.
[248] AdS, 74 (31 01 1788), 75 (P 13) ; KHA, Willem V, 1908 (25 11 1781, 28 09 1783).
[249] Anschütz, 'Video Meliora', 72. Zie verder hierover hoofdstuk 8.
[250] *De Post van den Neder-Rhijn* nr. 488, 177-179 (04 10 1786).
[251] KHA, Willem V, 1908-1909; AdS, 74.
[252] NAD, SG, 12291 fol 321-322 (Commissieboek); Brand, *Hulst*, 39.
[253] SA Hulst, OA Hulst, 15 fol 95v (Resolutieboek, 14 07 1778).
[254] SA Hulst, OA Hulst, 15 fol 112v (Resolutieboek, 29 12 1778).
[255] SA Hulst, OA Hulsterambacht, 39 fol 39v-40, 42v (Resolutieboek, 19 06, 13 07 1778).
[256] Zie de resolutieboeken voorkomend in OA Hulst, 15-18 en OA Hulsterambacht, 39-42; Baan, 'Commandeurs van Hulst', 111.
[257] SA Hulst, OA Hulst, 15 (Resolutieboek, 21 08, 11 09 1778).
[258] Brand, *Hulst*, 239-240; Leune, *Pieter de la Rocque*, 44-45.
[259] AdS, 75 N nr. 23, 98; Leune, *Pieter de la Rocque*, 66, 68, 89-91.
[260] Nimwegen, *Burgeroorlog*, 115-119.
[261] Callenfels, 'Kort bericht', 3-32.
[262] Van Gent, 'Napoleon'', 58-60.
[263] AdS, 75 (P nr. 11); ZA, Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, 5 (27 08, 24 09, 26 11 1782, 27 04 1784),

97; Trimpe Burger-Mekking, 'Prijsvragen', 108-109.
[264] Van Nimwegen, *Burgeroorlog*, 120.
[265] Callenfels, 'Antwoord', 11-14.
[266] Van Nimwegen, *Burgeroorlog*, 165-166.
[267] Harger, 'Antwoord', 253.
[268] Zie hiervoor onder andere AdS, 74 (13 05 1784, 15 09 1785, 02 03, 13 05, 11 11, 14 12 1786).
[269] Gebaseerd op zijn gevonden brieven en vermeldingen in resoluties. AdS, 74; SA Hulst, OA Hulst, 15, 84b, 84c; OA Hulsterambacht, 5; KHA, Willem V, 1908-1909; NAD, RvS, 1886, ZA, Heerlijkheid Zaamslag, 18; ZA, SvZ, 589.
[270] SA Hulst, OA Hulsterambacht, 40 fol 107v (13 12 1784).
[271] Zie AdS, 74; KHA, Willem V, 1908-1909.
[272] ZA, OA Westkapelle, 4 fol 101v-102 (Resolutieboek, 12 11, 15 11 1776, 16 04 1777), 9 (28 10 1778); Sijnke, '"De Westcappelsche vrijheit", 2-8.
[273] ZA, SvZ, 3501 (Notulen, 02 11, 04 11, 07 11 1778).
[274] ZA, SvZ, 3501 (Notulen, 04 11 1778).
[275] KHA, Willem V, 1908 (03 02, 30 04, 02 05, 16 06 1779).
[276] AdS, 75 (Kleine bruine archiefkist, onder de letter W).
[277] KHA, Willem V, 1908 (01 09, 29 12 1779).
[278] KHA, Willem V, 1908 (15 04, 28 11 1780).
[279] NAD, RvS, 2203 (10 12 1780).
[280] Zwitzer e.a., *Staatse leger*, 9, 517-522; AdS,75; Francke, *Te kaap'ren varen,* 33-37.
[281] De Jonge, *Zeewezen*, 4, 453-454.
[282] Dit was Willem Karel Hendrik van Lynden van Blitterswijk (1736-1816) 1e edele van Zeeland.
[283] NAD, RvS, 2203 (22 12 1780).
[284] Een kruispoon was bedoeld als waarschuwingsscheepje, bewapend met vier draaibussen en bemand met vijf koppen.
[285] NAD, RvS, 2203 (Zierikzee 03 02 1781; Vlissingen 01 03, 26 03 1781; Middelburg 24 03 1781); AdS, 74 (Brief aan Willem V, 06 05 1781); GASD, OA Zierikzee, 146 (27 12 1780).
[286] AdS, 89 en de tabel met verblijfplaatsen in hoofdstuk 8; GA Vlissingen, OA Vlissingen, 5159 fol 555.
[287] NAD, RvS, 2203 (Rekening 21 04 1782); KHA, Willem V, 1908 (10 03, 31 03 1782).
[288] NN, 'Necrologie Ulrich Huguenin', 204-206; *Middelburgsche Courant*, 19 02 1782.
[289] NAD, RvS, 2203 (Vlissingen 06 05 1781).
[290] Voor een uitvoerige beschrijving van de zeeslag zie De Jonge, *Zeewezen*, 4, 508-541; KHA, Willem V, 1908 (05 08 1781, 22 08 1782); *Middelburgsche Courant*, 14 08, 25 08, 08 12 1781.
[291] NAD, RvS, 2203 (20 02, 02 12 1782); GASD, OA Zierikzee, 223 (20 02 1782).
[292] NAD, RvS, 2203 (09 02 1782); KHA, Willem V, 1908 (29 01 1782); GA Vlissingen, OA Vlissingen, 5157 (18 02 1782).
[293] NAD, Stadhouderlijke secretarie, 922 (13 07 1781).
[294] Kemp, *Nalezing*, 238-250.
[295] NAD, Stadhouderlijke secretarie, 1944 (20 10 1781).
[296] Meulen, A.J. van der (red.), *Gedenkschriften*, IV, 96; KHA, Willem V, 1908 (09 09 1783).
[297] Zie de brieven in KHA, Willem V, 1908.
[298] ZA, SvZ, 589 (13 10 1783).
[299] SA Hulst, OA Hulst, 84c (Ingekomen en uitgegane stukken, 21 05 1784); *Rekening en verantwoording*, 21-24. Buisman, *Duizend jaar weer*, VI, 641.
[300] *Rekening en verantwoording,* 23.
[301] *Middelburgsche Courant*, 14 12 1784.
[302] Nimwegen, *Burgeroorlog*, 48-50; Zwitzer e.a., *Staatse leger*, 9, 552-558.
[303] SA Hulst, OA Hulst, 83d (Ingekomen stukken, 07 11 1783), 84c (Ingekomen en uitgegane stukken, 06 11 1783).
[304] AdS, 174 (Correspondentie, 08 05 1784 t/m 13 05 1787).
[305] SA Hulst, OA Hulst, 16 (Resoluties, 28 05, 22 10, 01 11 1784); Brand, *Hulst*, 342.
[306] SA Hulst, OA Hulst, 84c (Ingekomen en uitgegane stukken, 10 11 1784); KHA, Willem V, 1908 (09 11 1784); Brand, *Hulst*, 342.
[307] Brand, *Extract*, 59 (23 10 1703).
[308] NAD, RvS, 352 fol 1233-1236 (Resolutie, 17 08 1784).
[309] SA Hulst, OA Hulst, 16, fol 110 (Resolutieboek, 20 08 1784), 84c (Nota aan Van Dopff, 1784, ingekomen brief van Visser, 17 08 1784); AdS, 75 fol 36 nr. 12. Brand, *Extract*, 110 (02 08, 20 08 1784).
[310] NAD, RvS, 352 fol 1233-1236 (Resolutie, 17 08 1784).
[311] *Zuid-Hollandsche Courant*, 25 07 1785.
[312] Brand, *Hulst*, 344.
[313] Brand, *Hulst*, 333, 344.
[314] *Hollandsch Historische Courant*, 26 07 1785; *Amsterdamsche Courant*, 06 08 1785; *Groninger Courant*, 09 08 1785; Brand, *Extract*, 102-103,
[315] AdS, 74 (16 09 1785); Brand*, Hulst*, 344.
[316] Brand, *Hulst*, 344.
[317] SA Hulst, OA Hulst, 16, fol 177v (Resolutieboek, 20 09 1785).
[318] Zwitzer e.a., *Staatse leger*, 9, 574-578.
[319] Van Nimwegen, *Burgeroorlog*, 50-52.
[320] Van Nimwegen, *Burgeroorlog*, 75.
[321] *Hollandsche Historische Courant*, 08 04 1786; Van Nimwegen, *Burgeroorlog*, 51-53; Zwitzer e.a., *Staatse leger*, 9, 580-583.
[322] AdS, 74 (13 05, 29 05 1786).
[323] AdS, 74 (27-28 08 1786, 28 01 1787); KHA, Willem V, 1909 (08 03 1787).
[324] Zwitzer e.a., *Staatse leger*, 9, 583; AdS, 74 (28 09 , 14 12 1786).
[325] KHA, Willem V, 1909 (13-14 05 1787).
[326] *Oprechte Haerlemsche Courant*, 29 05 1789.
[327] Meddens-van Borselen, 'De aanhouding', 199.
[328] De Peyster (red.), 'Journal', 46-48.
[329] Van Cruyningen, *Stadhouders*, 209-210.

[330] Meddens-van Borselen, 'Aanhouding', 201. Zie ook de twee gekleurde verhalen in de *Geldersche Historisch Courant*, 05 07 1787 en de *Leydsche Courant*, 28 09 1787 met de visie van Van Brunswijk.
[331] *Nouvelles extraordinares de divers endroits*, 02 11 1787; GA Amsterdam, Vroedschap, 74, fol 179, 536-536v (Resoluties 28 09, 10 10 1787); Kroeger, 'Pruisische inval' , 1-23; Nimwegen, *Burgeroorlog*, 280-291.
[332] Zwitzer, *Militie*, 113.
[333] AdS, 74 (15 10 1787); KHA, Willem V, 1909 (14 10 1787); GA Amsterdam, Vroedschap, 74, fol 541 (17 10 1787).
[334] GA Amsterdam, Thesaurier ordinaris, 26 fol 300-301, 303-304 (01-02 11 1787).
[335] *Nieuwe Nederlandsche Jaerboeken,* deel 22, 7de stuk (Leiden/Amsterdam 1787) 5725-5726; idem, deel 23, 297; GA Amsterdam, Handschriften, 117 (Dagboek van de gebeurtenissen te Amsterdam 1787-1788, fol 72-73).
[336] GA Amsterdam, Vroedschap, 74, fol 623-625, 630-637 (Resoluties, 03 12, 11 12 1787).
[337] *Vaderlandsche historie*, deel 21, 42-43; *Amsterdamsche Courant*, 14 03 1788.
[338] GA Amsterdam, Archief Eigenaren Huis Marquette, 206 (29 04 1789).
[339] *Dagblad der vergaderingen van de administratieve municipaliteit van Amsterdam*, 1e stuk (15 03 tot 06 06 1798 (Amsterdam 1798) 409.
[340] *Hofcourant*, 17 03 1792; AdS, 74 (26 03 1792).
[341] https://onh.nl/verhaal/20-februari-1718-oprichting-saturdagse-krans (geraadpleegd 10 09 2020); Amsterdams Museum, Aanteken- en kasboekje Saturdagse Krans, objectnr. KA 18024.4.
[342] NAD, SG, 12293 fol 184v-186 (Commissieboek); AdS, 74 (28 05 1789).
[343] NAD, RvS, 1953 (19 02 1793).
[344] AdS, 74 (20 02, 19 08 1790, 24 02 1791).
[345] Zwitzer e.a., *Staatse leger*, 9, 590-591; Nimwegen, *Burgeroorlog*, 307; AdS, 74 (Brieven uit de maanden juli t/m december 1792).
[346] Koch, *Oranje*, 37-38.
[347] AdS, 74 (06 09, 15 09, 04 10 1792, 11 07, 19 07, 30 12 1793).
[348] KHA, Willem V, 1909 (19 07, 25 07 1794); *Naamregister der heren militaire officieren [..] in dienst der Vereenigde Provintien* (Den Haag 1794) 19.
[349] AdS, 54, 74 (04 10 1792).
[350] AdS, Strijdhoef, 54.
[351] SA Hulst, OA Hulsterambacht, 6 (30 07, 09 08 (overlijdensbericht en condoleancebrief), 7 (Correspondentie, 30 07 1794); OA Hulst, 18 (08 08 1794), 84 (30 07 1794).
[352] SA Hulst, OA Hulsterambacht, 7 (Correspondentie, 09 08 1794).
[353] AdS, 54; *Amsterdamsche Courant*, 02 08 1794; *Opregte Haarlemsche Courant*, 05 08 1794.
[354] GA Amsterdam, DTB Amsterdam, 1060, fol 78 (Begraafboeken Nieuwe Kerk); GA Amsterdam, Archief Nieuwe Kerk, 49 (Groot grafregister), 71 (Extract uit de journalen); NIMH, Persoonsdocumentatie, 11 (Bentinck); Eekhout, *Admiralenboek*, 112.
[355] AdS, 54.
[356] De presentielijst van de aanwezigen bij de begrafenis.
[357] AdS, 168.
[358] RA Tilburg, Dorpsbestuur Udenhout, 2 (23 12, 28 12 1794); *Resolutien van de representanten van het volk van Bataafsch Braband* ('s-Hertogenbosch 1795-1796) 1795: 21 10 1795; 1796: 20 08, 28 10 1796.
[359] AdS, 168 (15 05 1796); Franken e.a., *Oisterwijk*.
[360] GA Breda, ONA Breda, 1248, aktenr. 243 (01 07 1812); AdS, 55.
[361] GA Breda, Vestbrieven, 803, aktenr. 81b (16 01 1810).
[362] AdS, 169.
[363] GA Breda, ONA Breda, 1248, aktenr. 243 (01 07 1812).
[364] GA Breda, BS Breda, Overlijden 1816, aktenr. 186 (05 08 1816); *Opregte Haarlemsche Courant*, 06 08 1816.
[365] GA Breda, ONA Breda, 1248, aktenr. 243 (01 07 1812).
[366] GA Breda, ONA Breda, 1248, aktenr. 243 (01 07 1812); AdS, 55 (met aanpassing van het testament uit in 1815).
[367] AdS, 55.
[368] AdS, 55; RA Tilburg, ONA Loon op Zand, 25 (aktenr. 113, 07 11 1820, aktenr. 123, 20 12 1820).
[369] RA Tilburg, ONA Loon op Zand, 25 (aktenr. 13, 25 01 1820), 28 (akten 1823 nr. 8, 23 01 1823), 31 (repertoire 1811-1824).
[370] *Opregte Haarlemsche Courant*, 15 02, 12 04l 1817; BHIC, ONA Helvoirt, 13 (29 08, 26 09 1825), 14 (01 06, 0303, 15 06, 23 07, 08 08 1826); Schrijversteam 't Schoor, *250 jaar kasteel*, 49-51.
[371] Van de Voort, *Leengoed*, 29.
[372] AdS, 55 (27 oktober 1817).
[373] Verberne, *Leerjaren*, 311.

Colofon

Auteur
Adri van Vliet, plaatsvervangend directeur van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie van het Ministerie van Defensie.

Schrijversteam Erfgoedcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel
Deze publicatie is deel 5 van een serie "Unentse biografieën", uitgegeven door het Schrijversteam van Erfgoedcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel. Leden van dit schrijversteam zijn Luud de Brouwer, Lia Clement, Jan Denissen, Kees van Kempen, André van der Lee, Tim Ravestein, Arjan Robben, Annie van Roessel – Kolen en Frank Scheffers.

De publicatie is tot stand gekomen onder coördinatie van een kernteam bestaande uit Hein van den Berg, rentmeester van kasteel De Strijdhoef, Kees van Kempen, voorzitter van het Schrijversteam van Erfgoedcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel en Adri van Vliet, plaatsvervangend directeur van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie van het Ministerie van Defensie.

Archief De Strijdhoef
Oprecht veel dank aan Arthur Leijten, directeur van de beheermaatschappij De Strijdhoef, voor het beschikbaar stellen van het archief van kasteel De Strijdhoef, waarop deze publicatie is gebaseerd.

Lay-out en druk
De lay-out is verzorgd door Arjan Robben.
Het boek is gedrukt bij drukkerij ELKA Tilburg.

Oplage
200

Financiering
Deze publicatie is financieel mogelijk gemaakt dankzij:
- De Rustende Jager Udenhout-Biezenmortel, Jo en Nelly Pijnenburg – Klijn, een schenking bij gelegenheid van 100 jaar familie Klijn in De Rustende Jager;
- Dorpsraad Udenhout;
- Tivolifonds Tilburg.

Inhoudsopgave

	Voorwoord	
1	Inleiding	
2	De familie Van Dopff (1650-1742)	
3	Van cadet tot kolonel	
4	Huwelijk en gezin	
5	Commandant van Breda (1769-1778)	
6	Grootgrondbezitter en kasteelheer	
7	Relatie met de stadhouders Willem IV en Willem V	
8	Gouverneur van Hulst (1778-1794) Commandant van Zeeland (1780-1783)	
9	Garnizoenscommandant van Amsterdam (1787-1794)	
10	Laatste jaar en erfenis	
11	Epiloog	
	Stamboom	
	Gebruikte afkortingen Gebruikte literatuur en bronnen Noten	